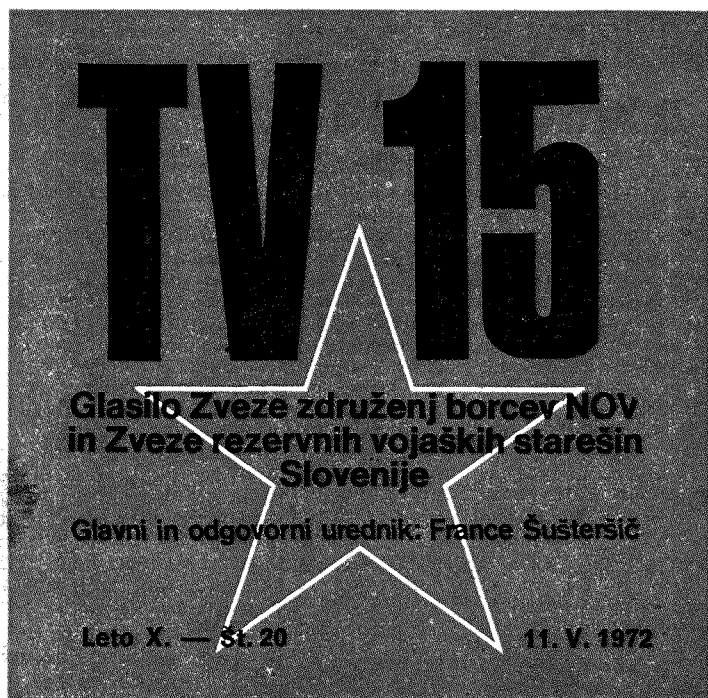

Častni gostje na partizanskem mitingu na Hruševem v nedeljo, 7. maja (gl. Praznik Dolomitov, članek na 11. strani)

Razvijanje revolucionarnih tradicij je naloga celotne družbe

S SEJE ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOVJ

Dne 4. maja se je v Beogradu sestalo predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV na 24. redno sejo.

Prva točka dnevnega reda — »sodobni pogledi na varovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOV« — je bila skupna s predsedstvom Zveze mladine Jugoslavije, navzoči pa so bili tudi predstavniki nekaterih drugih družbenopolitičnih organizacij oziroma njihovih zveznih vodstev.

Kot je že v navadi, so tudi tokrat udeleženci že prej sprejeli gradivo, ki ga je pripravila posebna delovna skupina. V prvi točki je gradivo zajemalo poročilo oziroma nekatera vprašanja ter predlog sklepov.

Glede na to, da je razvijanje revolucionarnih tradicij zelo važno delovno področje tako ZZB kot Zveze mladine, pa tudi vseh drugih organizacij in celotne naše družbe, je bilo pričakovati dolgo in temeljito razpravo. Tako se je tudi zgodilo in prav je prišlo, da je bila ta točka v dnevnem redu prva. Nekajurno razpravo, v katero so posegli na bolj ali manj čustven način številni ljudje, bi bilo mogoče strniti v nekaj bistvenih ugotovitvah. Predvsem pa je treba omeniti, da so mnogi izražali nezadovoljstvo z vsebino poročila in sklepov in da so bile zato pripombe oziroma spreminjalni predlogi zelo številni. Šele nazadnje je zmagala težnja, da sta oba dokumenta v glavnem vsebinsko dobra in da ju je treba le dopolniti oziroma na nekaterih mestih spremeniti.

Bistvo razprave pa je bilo v tem, da je že skrajni čas, da se neha s tradicijami ukvarjati samo ZZB in da tudi sodelovanje z Zvezo mladine, oziroma vedno večje uveljavljanje slednje, ni še dovolj. V prihodnosti naj bi se s tradicijami ukvarjala vsa naša družba, prežele naj bi sleherno našo dejavnost

od šolstva, znanosti, kulture, umetnosti do dela organizacij.

Zanimiv (in bržkone tudi upravičen) je predlog, naj bi prenehali govoriti in pisati o varovanju tradicij, ampak naj bi se uveljavilo pisanje in govorjenje o razvijanju tradicij. S tem bi povedali, da je tisto, kar je bilo doslej, sicer dobro, da pa je treba iskati še boljše. Prav tako ne bi smeli več omenjati samo tradicij narodnoosvobodilne vojne, ampak naše revolucionarne tradicije nasploh. Kot je znano, so se vsi jugo-

slovanski narodi stoletja dolgo bojevali proti nasilju in tujemu gospostvu, pri tem so se mnogi njihovi sinovi izkazali kot veliki junaki. Tudi revolucionarnega boja za pravice delavskega razreda ne moremo omejevati samo na razdobje 1941-1945, ker se je ta boj začel že mnogo prej in se tudi po vojni nadaljuje, le da v drugačnih oblikah in razmerah.

V vseh časih boja naših narodov in narodnosti za svobodo so se posamezniki in skupnosti uveljavili s splošnimi človeškimi vrlinami, ki so še zdaj in

ki bodo še naprej nujno potrebne. To so žrtvovanje posameznika ali manjše skupine za dobro večje skupine ali celotnega naroda, prizadevnost, vztrajnost, tovarištvo, nesebičnost in podobne lastnosti. V zvezi s tem naj bi tudi bolj poudarjali primere internacionalizma, s tem v zvezi pa tudi pripadnosti slovanstvu in jugoslovanstvu, saj je današnja Jugoslavija zrasla prav na takih težnjah najbolj naprednega dela naših ljudi vseh narodov.

O prikazovanju naše revolucionarne preteklosti v umetniških delih pa so izrazili mnenje, naj to ne bi bilo »niti belo niti črno«, ampak slika razmer, kakršne so dejansko bile. Nikakor namreč ne moremo zanikati, da so bili

Nadaljevanje na 13. strani

Zanesljiva opora Zvezi komunistov

OB 20. OBLETNICI ZRVS JUGOSLAVIJE

Pred kratkim je preteklo dvajset let, kar je bila ustanovljena Zveza rezervnih oficirjev Jugoslavije, iz katere je v naslednjem razdobju nastala sedanje Zveza rezervnih vojaških starešin.

Ob dvajseti obletnici Zveze je bila 27. aprila svečana seja zveznega odbora, ki so se je poleg članov tega odbora udeležili tudi nekateri vidni družbenopolitični delavci. Predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić pa je v imenu predsednika republike Josipa Broza-Tita odlikoval Zvezo z redom za zasluge za narod z zlatim vencem. Nato so prebrali ukaz o napredovanju dvaindvajsetih rezervnih vojaških starešin. Iz slavnostnega govora predsednika zveznega odbora ZRVS Milutina Morače posnemamo:

V preteklosti je Zveza uspešno opravljala vse naloge pri krepitvi obrambne sposobnosti naše države ter zrasla v organizacijo z nad polmilijonskim članstvom. Ti ljudje raznih poklicev, izobrazbe in starosti pomenijo spojino znanja,

izkušenj in mladosti. Zato je Zveza zanesljiva opora Zvezi komunistov.

Seveda pa je Zveza rezervnih vojaških starešin imela v svojem razvoju tudi nekatere slabosti, ki so jih sproti razčlenjevali in primerno ukrepali. V zadnjem razdobju so se nekateri posamezniki izkazali kot nosilci protisocialističnih in protisamoupravnih teženj. Taki ne morejo biti ne člani Zveze ne rezervni vojaški starešine.

V prihodnosti bo Zveza morala delovati v smeri uresničevanja sklepov 21. seje predsedstva ZKJ in 2. konference ZKJ. Vsak odmik od načel, sprejetih na teh sestankih, bi pomenil možnost za ponovno oživitve delovanja razrednega sovražnika, ki rovari prek nacionalizma. Rezne sabotaže in druge oblike delovanja proti naši družbeni ureditvi se dogajajo v povezavi z emigracijo iz tujine, zato morajo biti člani ZRVS še posebno budni. Še več, ZRVS mora preiti v nasprotni napad!

Prav tako mora ZRVS delovati v

smeri nadaljnje krepitve samoupravljanja, neposredne demokracije in razvoja političnega sistema. Pri tem pa ostane glavna naloga uveljavljanje načel o splošnem ljudskem odporu v zvezi s sklepi 18. seje predsedstva ZKJ. Zveza se bo trudila, da bi v načela o splošnem ljudskem odporu vnesli kar največ znanstvenih, idejnih in strokovno neoporečnih prvin.

Za opravljanje vseh teh nalog pa morajo biti rezervni starešine moralno in politično neoporečni. Tej neoporečnosti morajo vodstva ZRVS v bodoče posvečati več pozornosti, kot so jo doslej. Še posebno pri izvajanju načel o splošni ljudski obrambi mora vsakdo pokazati, kaj zmore in kaj zna.

Neposredna in stvarna naloga pa je sedaj modernizacija splošne obrambne vzgoje in izpopolnjevanja. Pri tem se bomo naslanjali na izkušnje iz cele vrste vaj in manevrov, kot so »Svoboda 71«, »Timok 71«, »Šumadija 71«, »Bregalnica 71« in druge.

besede in dejanja

KAR PREVEČ SE KULTURNIKI ŽRO MED SEBOJ

Bolje se počutim v Bohinju med kmeti kot v Ljubljani med intelektualci. Kar preveč se kulturniki žro med seboj... trije kulturniki — pet strank; kar naprej drug drugemu čitajo lekcije, se hvalijo, ali pa učijo drugega, kako je treba delati. Ko kot tujec gledam iz Bohinja na ljubljansko barje, me srce boli, ker ni manj preprirov in več rezultatov. Še zdaj ni gotova niti ena zgodovina Slovenije. Isto velja za slovar slovenskega jezika. Nihče se še ni lotil enciklopedije Slovenije. To pa so tri stvari, ki odločilnega pomena za kulturo naroda. Me ne kot prijatelja slovenskega naroda to

boli, kajti, moja žena je Slovenka moji najboljši prijatelji so Slovenci. Evo, toliko.

IZ RAZGOVORA Z DR. VLADIMIROM DEDIJEROM; TOVARIŠ — 24. IV. 1972

TEGA ŽAL NI MALO

Res pa je tudi, da mora delavski razred bolj aktivno, tudi v vsakdanji praksi, uporabljati svoje pravice in se odločno boriti proti tistim, ki si jih prišočajo. Če na primer v kakem podjetju slabo gospodarijo, razsipajo in se spuščajo v razne zlorabe — česar žal ni malo — kakšni zakoni in predpisi jim to lahko preprečijo, če tega ne bodo storili delavci tega kolektiva? Delavski razred je dejansko tisti, ki naj bi v prvi vrsti vdahnil polno življenje našim samoupravnim odnosom, in takšne njegove vloge ne

more nihče nadomestiti. Seveda pri tem še malo ne zmanjšujem vloge in odgovornosti predvsem Zveze komunistov in zveze sindikatov kot tudi ne obveznosti državnih organov.

IZ TITOVEGA GOVORA V TITOVEM UZICU

KORUPCIJA NA ZAKONITI OSNOVI

Na plačilnih seznamih nekaterih podjetij so po zaslugi pravilnikov vpisani tudi delavci, zaposleni v drugih delovnih organizacijah. Dopolnilne zasluge, včasih večje od službenih »plač«, jim omogoča pomembnost dela, ki ga opravljajo v svojem podjetju. Tako si nekateri zagotavljajo rento visokega službenega mesta, in to brez kakršnegakoli dopolnilnega dela.

Formalno pravilniki večine podjetij dovoljujejo najeti zunanje sodelavce, toda ta možnost se marsikje izkorišča tudi za korupcijo.

VEČERNE NOVOSTI — 26. IV. 1972

AKTIVNO SODELUJE LE VSAK STOTI

5030 državljanov iz 27 srbskih občin so anketirali, kaj menijo o družbeni vlogi SZDL in kako sodelujejo v njej. 29 odstotkov opravlja svojo politično dejavnost z navzočnostjo na sestankih, 27 odstotkov jih vzdržuje zvezo s SZDL samo s plačevanjem članarine, 10 odstotkov jih sodeluje v delu sestankov, medtem ko je vsaki stoti anketirani izjavil, da aktivno sodeluje v delu organizacij SZDL.

TOVARIŠ — 8. V. 1972

● Izvršni biro predsedstva ZKJ je na svoji seji proučeval notranja politična in družbeno ekonomska vprašanja v okviru priprav za bližnjo sejo predsedstva ZKJ, ki je napovedana za 11. in 12. maj letos. Izvršni biro je prav tako proučil nekatera vprašanja iz svoje redne dejavnosti.

● Predsednik republike Tito je sprejel delegacijo iraške socialistične stranke Baas in se zadržal z njo v prijateljskem pogovoru. Iraško delegacijo je sprejel tudi sekretar izvršnega biroja predsedstva ZKJ Stane Dolanc. Govorili so po položaju v svetu, še zlasti o bližnjem vzhodu in Sredozemlju ter o žgočih vprašanjih notranjega razvoja v Jugoslaviji in Iraku. Obojestransko so izrazili željo, naj bi se sodelovanje med ZKJ in stranko Baas še nadalje poglobljalo.

PODELITEV ZLATIH PRIZNANJ OF

Na slavnostni konferenci republiške konference SZDL, ki je bila 26. aprila v ljudski skupščini SRS v Ljubljani, so prejeli zlata priznanja OF:

Anton Bric, Silva Jereb, France Kimovec — Ziga, Ciril Klanjšček, Lipej Kolenik, Vinko Kramar, Anica Kuhar, Alojz Lešnik, Miha Marinko, dr. Sonja Mašera, dr. Rudolf Obračunc, Janez Oven, Jože Plavec, Jože Pratengraser, Lidija Sentjunc, Jože Volfand, ing. Pavle Zaucer, Krajevne organizacije SZDL Solčava, Zveza tabornikov Slovenije in Zveza pionirjev Slovenije.

V viteški dvorani Križank v Ljubljani so ob istem času podelili srebrna priznanja za mesto Ljubljano. S tem popravljamo naše obvestilo v prejšnji številki TV 15.

● Na povabilo predsednika republike Tita je v Beograd dopotoval dosmrtni predsednik Centralnoafriške republike Jean Bedel Bokassa. Predsednika sta v pogovoru izmenjala mnenja o raznih mednarodnih vprašanjih o razvoju politike neuvrščeniosti, o dejavnosti neuvrščeni držav v zadnjih letih in o njihovih nadaljnjih nalogah. Njuni pogovori so potekali v prijateljskem ozračju, v znamenju velikega medsebojnega razumevanja in soglasnosti. Predsednik Bokassa je ostal na uradnem obisku do 8. maja, medtem si je ogledal Djerdap in več krajev v Sloveniji.

● Pretekli petek in soboto je XVI. pohod po poteh partizanske Ljubljane doživel svoj vrhunec. Udeleženci, največ mladina, so se merili v tekmovalnem sporedu in na manifestativnem pohodu. V okviru te naše največje športno-politične manifestacije je nastopalo več kot 18.000 ljudi.

● Kljub temu, da so cene zamrznjene in da nekateri napovedujejo gospodarstvu finančno slabo letino, so osebni dohodki v Jugoslaviji v letošnjih prvih treh mesecih poskočili za 30 odstotkov. Takšna hitra rast osebnih dohodkov je seveda kaj slab prispevek k stabilizacijskim prizadevanjem in zato bo naposled kaj storiti za ozdravljenje tega stanja.

»Tudi mi smo se udeležili šestnajstega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«... nam pišejo najmlajši z viške osemletke. Foto: E. Selhaus

● Približno 25 odstotkov delavcev, ki niso končali osnovne šole, je ne le zelo pereč slovenski problem, marveč že kar nacionalni škandal,« je med drugim dejal Tone Kropušek na skupni seji predsedstva RS ZSS in RK ZMS. Tema tega razgovora je namreč bilo osnovnošolsko izobraževanje in družbeno-politično usposabljanje delavcev.

● Samo lani so uvozili za potrebe hrvaškega gospodarstva 160 elektronskih računalnikov, za katera so podjetja plačala 7,5 milijona dolarjev. Več kot tretjino uvoženih najmodernejših elektronskih računalnikov pa so takoj po uvozu pospravili v skladišča. Druga tretjina najmodernejših elektronskih računalnikov, ki so bili izdelani v 30 svetovno znanih tvrdkah, pa ne dela. Računalniške so namreč uvozili, niso pa pravčasno poskrbeli tudi za strokovnjake, ki bi znali z njimi delati.

● V vodah južnega Sredozemlja so bili zračni in pomorski manevri, v katerih so sodelovale sile Italije, Grčije, Velike Britanije, Turčije in ZDA. Štab turških sil v Ankari je sporočil, da je bilo v manevre vključenih 300 letal in 80 vojnih ladij.

● Egipčanski predsednik Anvar el Sadat se je vrnil z obiska v Moskvi, kjer so se »popolnoma pogovorili o vseh vprašanjih, ki jih je Sadat želel sprožiti v diskusiji z gostitelji.« Pogovarjali so se predvsem o položaju na Bližnjem vzhodu, predvsem pa o njegovih vojaških in političnih vidikih. Po povratku je Sadat izjavil, da njegov cilj ni samo osvoboditi zasedena arabska ozemlja, ampak tudi »utesniti Izrael tako, da bo manjši, kot je bil pred arabsko-izraelsko vojno leta 1967.« »Ne bomo se dovolili samo s tem, da osvobodimo našo zemljo. Naš cilj je tudi skresati izraelsko nadutost in napraviti iz Izraela manjšo deželo, kot je bila leta 1967.« Sadat je še dejal, da je pripravljen v ta namen žrtvovati milijon ljudi, da pa jih bo Izrael izgubil prav toliko, če ne več.

● Izraelski zunanji minister Aba Eban je izjavil, da so se možnosti za mirno ureditev bližnjevzhodne krize po govoru egipčanskega predsednika Sadata zmanjšale, češ da je egipčanski predsednik govoril, »kot da še v sanjah ne pomisli na mir«. Eban trdi, da Egipt že nekaj časa zavzema »togo« stališče, kar po njegovem dokazuje to, da se Egipt noče pogajati o delni ureditvi krize, tako da bi lahko obnovili plovbo po Suez, in da odklanja Huseinov predlog o ustanovitvi združene arabske kraljevine.

● V Bukarešti so bili romunsko-izraelski politični pogovori, ki jih vodita premiera George Maurer in Golda Meir s sodelavci. Diplomatski komentatorji trdijo, da je bilo glavno vprašanje v romunsko-izraelskih pogovorih kriza na Bližnjem vzhodu in iskanje poti za nje.

● Zvedelo se je, da so južnovietnamski partizani v bojih na območju Quang Trija prvič uporabili novo sovjetsko protiletalsko raketo vrste »blisk«, ki jo vojak izstrelil z ramena. S tem orožjem so nad Quang Trijem sestrelili ameriško letalo in helikopter. V Saigonu za zdaj malo vedo o tehničnih podrobnostih te rakete, ki utegne biti velika pridobitev za partizane.

● Indijski obrambni minister Džagdivan Ram je izjavil v parlamentu, da bo Indija začela s podzemnimi atomskimi eksplozijami brž ko bo dovolj razvila tehnologijo. Pri tem je poudaril, da bodo atomsko energijo v Indiji izrabljali izključno v miroljubne namene.

Bojišče pomembnih izpitov

Vietnamsko bojišče je v tem času vstopilo v svoje morda najbolj odločilno obdobje. Na njem se polagajo številni pomembni izpiti: pomembni ne samo za vietnamsko ljudstvo, ki bije boj za svoj nacionalni obstoj, pa tudi ne samo za Združene države, ki igrajo to svojo nečloveško igro tako imenovanih globalnih interesov in mednarodnega prestiža, ampak vseh neodvisnih držav tega sveta, ki se borijo za uveljavitev politike miroljubnega sožitja med svobodnimi in enakopravnimi narodi.

Združene države so sklenile, kot je postalo te dni očitno, da po vsej sili na vietnamskem izpitu izsilijo zase ugoden rezultat. Predsednik Nixon je nenadoma prekinil zahodnoevropsko turnejo zunanjega ministra Rogersa in sklical v Washingtonu izredni sestanek najvišjega državnega strateškega telesa, nacionalnega varnostnega sveta. Kako pomemben je bil ta sestanek, pove že podatek, da je bil prvi po dolgih dveh mesecih, da je trajal kar tri ure — kar se že več mesecev ni zgodilo, in da na koncu o njem ni bilo uradnega poročila. Prisotni so bili vsi tisti, ki krojijo ameriško politiko: podpredsednik Agnew, zunanji minister Rogers, obrambni minister Laird, šef urada za izredno pripravljenost general Lincoln.

predsednikov svetovalec Kissinger, vrhovni poveljnik generalštaba admiral Moorer, šef tajne službe CIA Helms in finančni minister Connally.

Komaj se je sestanek končal, že so ameriški težki bombniki poleteli nad področje severovietnamskega glavnega mesta Hanoia in pristanišča Haiphong ter prvič po treh tednih odvrgli na tone bomb. Četudi je Washington to zanikal, pa ameriški viri v Saigonu trdijo, da je ta strahotni zračni napad, kakršnega severovietnamska prestolnica ni doživela vse od 16. aprila, zaukazal sam predsednik Nixon. Letala so vzletela z letalonosilk, ki pljujejo po Tonkinškem zalivu, nedaleč od severovietnamskih obal. Ta letala izvedejo dnevno, kot poročajo ameriški viri, po 125 zračnih napadov nad ozemljem Severnega Vietnam in pri tem odvržejo ogromne količine rušilnih bomb.

To je bilo prvo ameriško maščevalno opozorilo Severnemu Vietnamu, naj zaustavi 40-dnevno ofenzivo v Južnem Vietnamu in pristane na pogajanja po ameriškem diktatu. In naslednje opozorilo? Izkrcaje marince, ki čakajo na letalonosilkah, na ozemlje Severnega Vietnam? Morda celo atomsko opozorilo? Dokončno uničenje naroda, ki se bo vidi?

Po vsej verjetnosti je Nixon spoznal, da se mu njegova tako skrbno grajena zunanja politika prodira na vseh koncih. V nevarnosti je celo moskovsko srečanje, predvideno čez dva tedna, na katerem naj bi s sovjetskimi voditelji razpravljali o nadaljnjih medsebojnih odnosih. V nevarnosti je nedvomno njegova tako imenovana »politika vietnamizacije«, po kateri naj bi marionetne vlade v Indokini prevzele nase večji del vojnega bremena, hrbet pa bi jim ščitilo ameriško letalstvo; zdajšnja ofenziva osvobodilnih sil v Južnem Vietnamu je jasno pokazala, da saigonska vojska, ki jo je hotel Pentagon preizkusiti z lanskim neslavnim vdorom v Kambodžo, ni zmožna voditi odločilnih bitk, v katerih se razsuje kot listje v jesenskem vetru. To je za Nixona prav gotovo zelo težak udarec, kajti obljubo v postopnem umiku ameriških čet iz Vietnam, ki jo je javno dal ameriškemu narodu, bo zdaj najbrž moral preklicati. To pa je tretja nevarnost za Nixona: ogrožena je njegova kandidatura na jesenskih predsedniških volitvah, saj nasprotovanje njegovi vietnamski politiki doma čedalje bolj narašča.

Z ukazom o ponovnem bombardira-

nju Hanoia in Haiphonga je Nixon ponovno javno razkril svoje politične karte: neusmiljena igra sile, s katero naj bi nasprotniku vsilil svoje pogoje. Ti pa so: Vietnam, takšen, kot ga hočejo ZDA, močna »antikomunistična trdnjava«, odskočna deska za ameriško postopno obvladovanje tega azijskega konca.

Toda v tem vodi vietnamsko ljudstvo s Severa in Juga 17. vzporednika še naprej svojo veliko ofenzivo, ki je ravno v zadnjih dneh dosegla nekaj pomembnih uspehov na treh velikih bojiščih, na severu Južnega Vietnam, na osrednji planoti in na jugu, nedaleč od prestolnice Saigon. Na severu so osvobodilne sile vkorakale v pokrajinsko glavno mesto Quang Tri in v njem že ustanovile poseben revolucionarni odbor, nato pa so začele z raznih strani obkoljevati starodavno cesarsko prestolnico Hue. Na osrednji planoti je že padlo nekaj sovražnih oporišč, na jugu je v tesnem obroču osvobodilnih sil pokrajinsko glavno mesto An Loc, prišlo pa je tudi do silovitega napada na mestno četrt prestolnice Saigon. Saigonska vlada je čedalje bolj v skrbeh: posvetuje se z ameriški svetovalci, zahteva najmodernejše orožje in aktivno ameriško vojaško pomoč. General Thieu lahko vsak hip pade. Toda: padel bo, ko bo to odgovarjalo Združeni-

nim državam.

Izpit, ki ga v teh bojih polaga vietnamsko ljudstvo, je naslednji: zrušiti saigonskega predsednika generala Thi-euja, ki je poslušno orodje v rokah ameriških strategov; dokazati svetu, da je vietnamski narod en sam in da so ga nasilno ločili na dva dela interesi velikih sil; prisiliti Američane, da priznajo Vietnamcem pravico do samoodločbe in pristanejo na mirovna pogajanja na podlagi načrta sedmih točk južnovietnamske osvobodilne fronte; in naposled osvoboditi obsežna področja Južnega Vietnam, upeljati na njih novo revolucionarno oblast in tako spremeniti to deželo iz zdajšnjega otoka ameriške premoči v obvladovanju svestno državo z lastno potjo v prihodnost.

Tako zunanja ministrica južnovietnamskečasne revolucionarne vlade Nguyen Thi Binhova kot severovietnamski premier Pham Van Dong sta pred dnevi izjavila, da 17. vzporednik, ki ločuje Severni Vietnam od Južnega, ni mednarodno priznana meja, ampak umetno postavljena pregrada sredi enotnega vietnamskega naroda, ki se je po osvoboditvi izpod japonskega okupatorja leta 1945 odločil živeti v eni sami, neodvisni državi, pa so ga nato pahnili v novo, neusmiljeno vojno najprej francoski, nato pa ameriški kolonialisti in imperialisti. S tem sta Binhova in Dong dala Američanom vedeti, da se Severni in Južni Vietnamci borijo z ramo ob ramo, da je njihov boj skupen in da je skupen tudi njihov cilj: ponovna združitve obeh Vietnamov v enotno neodvisno državo, po svobodni odločitvi prebivalcev obeh zdajšnjih držav.

Nixon pa je, kot kaže, razumel izjavi obeh državnikov po svoje: da je treba vojno razširiti na oba dela Vietnam in jima z najmodernejšim uničevalnim orožjem iz ameriške orožarne vsiliti takšno prihodnost, kakršna bo ustrezala ZDA. Zato, da bo v Moskvi lahko postavljaj svoje pogoje, zato, da bo lahko zmagal na ameriških volitvah, zato, da bo lahko pred svetom pokazal ameriško premoč v obvladovanju svetovnega položaja.

Toda v tej računici, ki so jo skovali na ponedeljkovem izrednem sestanku ameriškega nacionalnega varnostnega sveta, je prisotna ena velika neznanka: vietnamsko ljudstvo, ki je skozi dolga leta vojskovanja v nemogočih razmerah dokazalo nezlomljivost svojega pravičnega boja.

KOMENTATOR

V Pulju bo velik letalski miting

Letos 23. maja bo preteklo trideset let, kar sta Franjo Kluz in Rudi Cajavec, pripadnika letalstva Nezavisne države Hrvatske, z letali pobegnili na osvobodeno ozemlje v Bosni. Po tem dogodku slavi jugoslovansko vojno kot civilno letalstvo vsako leto svoj praznik.

Po italijanski kapitulaciji je vrhovni štab NOV in POJ sklenil zbrati vse letalce in organizirati jugoslovansko vojno letalstvo. Iz vseh enot so se letalci najprej zbrali v Livnu, nato pa so odšli na Vis in v Italijo. Leta 1944 poleti sta bili ustanovljeni 1. in 2. lovska eskadrila. Med moštvom, zlasti med mehaniki, so bili številni istrski Hrvati in primorski Slovenci. Ti so si pridobili osnovno tehnično znanje pretežno v ladjedelništvu, ki je imelo v Pulju, Trstu in Trzinu dolgoletno tradicijo. Med vojno jih je tudi italijanska, kasneje pa angleška in ameriška armada uporabljala kot izkušene poznavalce strojev. Tako so prišli v našo vojsko kot prvovrstni strokovnjaki in lahko rečemo, da je dolgo časa jugoslovansko letalstvo slonelo predvsem na delovnih rokah mehanikov iz Istre in Primorja.

Obenem pa so ti ljudje izpričali tudi veliko narodno zavest in protifašizem, ko so si skupaj z drugimi rojaki dolga leta vztrajno prizadevali in nazadnje tudi dosegli, da so se smeli pridružiti NOV.

Zato so prav nekdanji letalci-prekomorci predlagali, da bi bila ena izmed večjih proslav ob tridesetletnici jugoslovanskega vojnega letalstva nekje v Istri ali Primorju. Razen v Pulju pa ni nikjer na tem območju letalske garnizije. Zato je obveljalo, naj bi bila proslava v Pulju.

Dne 22. aprila so se v Piranu, kjer

je občinska skupščina že pred leti podelila domicil letalcem-prekomorcem, sestali zastopniki ZZZB NOV primorskih občin ter ZZZB in SZDL Pulja, komande letalske garnizije iz Pulja, osrednjega odbora prekomorcev iz Letalske zveze Slovenije. Razpravljali so o programu praznovanja, ki bo trajalo kar dva dni, v soboto in nedeljo, 20. in 21. maja.

Obisk nekdanjih letalcev v Pulju, ki je od večine slovenskih krajev precej daleč, bodo organizirali, kot je to že v navadi. Nekateri se bodo do tja pripeljali z avtobusi, drugi s svojimi osebnimi avtomobili, morda pa bodo iz Ljubljane organizirali prevoz z letali.

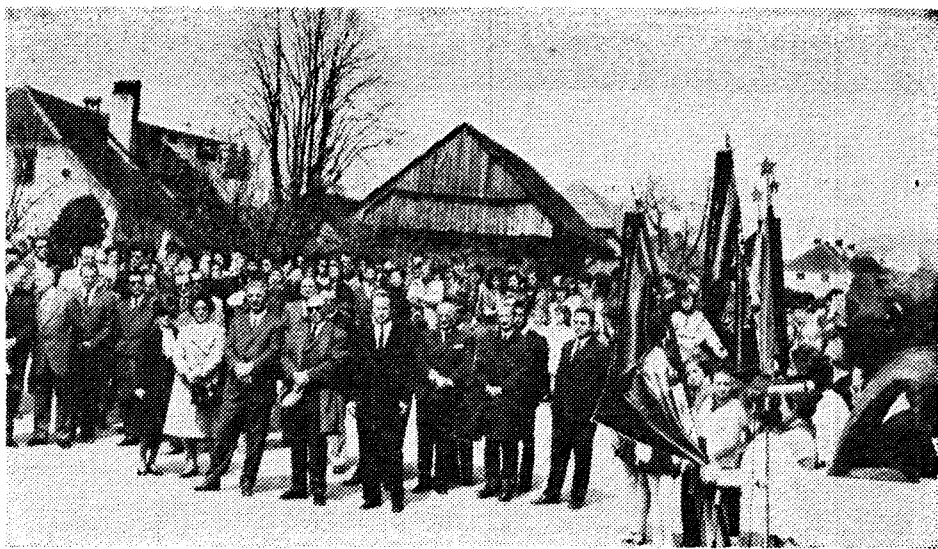
Nekdanji letalci si bodo lahko na začetku ogledali razna letala in orožje, ki je z njimi opremljeno oziroma oboroženo jugoslovansko vojno letalstvo in protiletalska obramba. Sledil bo slavnostni zbor nekdanjih in sedanjih letalcev, nato pa bo letalski miting. Vse kaže, da bodo tisti, ki to želijo, lahko tudi leteli in si ogledali Pulj in okolico iz zraka.

Naslednjega dne bo ponovitev programa razen slavnostnega zbora, za mladino, ki bo prišla od blizu in daleč, tako iz Slovenije kot s Hrvaškega. Oba dneva bodo družbenopolitične organizacije v sodelovanju s pristojnimi upravniimi telesi organizirale tudi ogled mesta, najbrž pa tudi ogled ladjedelnice Uljanik.

Udeleženci bodo prejeli posebno spominsko značko. Goste, zlasti stare letalce, bodo vabili s posebnimi vabili.

V teku je velika akcija za organizacijo prevoza in vsega drugega, kar je ob takih priložnostih nujno. Med tem je tudi oskrba in prenočišča.

MP

Pogled na množico, ki se je zbrala na lično urejenem dvorišču nove šole v Starem trgu pri Ložu. V ospredju so: prvi z leve France Popit, četrti Janez Vipotnik, Anica Hribar-Smiljka, Jože Telič, dr. France Hočevar, poleg zastav pa še Franc Strle-Nino, Janko Rudolf in Vinko Šumrada-Radoš.

Slovesnost ob otvoritvi šole »Janeza Hribarja«

Že v prejšnji, praznični številki našega lista smo na kratko poročali o otvoritvi nove osnovne šole v starem trgu pri Ložu, ki so jo prebivalci Loške doline zgradili s samopriskevkom in jo imenovali po rojaku in organizatorju osvobodilnega gibanja na Notranjskem, narodnem heroju Janezu Hribarju. Slovesne otvoritve so se poleg velike množice domačinov in šolske mladine udeležili tudi France Popit, Janez in Olga Vipotnik, dr. France Hočevar, Janko Rudolf, Vinko Šumrada-Radoš, France Sterle-Nino, Matevž Hace in drugi. Se posebej moramo omeniti znano politično delavko na Notranjskem in nekdanjo borko in politično komisarko iz 3. bataljona Tomšičeve brigade Anico Mohar-Smiljko, vdovo pokojnega heroja Hribarja.

Prebivalci Loške doline so si novo šolo zares zaslužili. Njihov prispevek za osvobodilni boj je bil izreden. Prvo osvobodeno ozemlje, tako imenovana »loška republika«, je nastalo že 13. maja 1942. Dalje je Loška dolina znana po zverstvih in pokolih italijanskih okupatorjev iz julija in avgusta 1942, iz leta 1944 pa po partizanskem letališču na Nadleškem polju, upravno-političnih in srednje-partijskih tečajih, predvsem pa po partizanski civilni bolnišnici in partizanski gimnaziji v Starem trgu. Iz tistega časa se ljudje spominjajo tudi svojih zvestih šolnikov, predvsem učiteljice in šolske upraviteljice Štefke Prešeren, ki so jo domobranci ujeli in ustrelili novembra 1944, profesorja Mivška, ki je padel v bojih za Trst, učitelja in borca Jelka Jelatića, profesorice Zore Janežičeve, pokojnega Ivana Mercine in dru-

Doprni kip heroja Janeza Hribarja, ki so ga prvi partizani poznali pod psevdonimom Tone Pogačnik. Upodobil ga je znani umetnik Zdenko Kalin.

gih, ki so mladini med obema vojnama vcepljali ljubezen do domovine in čut za pravičnost.

Nova šola je zares lepa in najsodobnejše opremljena. Posebno močan vtis naredi telovadnica z vsemi najsodobnejšimi napravami za telovadbo in športne igre, potem sodobna kuhinja, na stenah hodnikov pa prizori iz Martina Krpana, ki jih je izdelal rojak Lojze Perko.

S. F.

Pred osrednjo slovensko proslavo

Častni odbor za proslavo slovenske partizanske vojske ob 30-letnici formiranja partizanskih brigad je na svoji seji 3. maja razpravljajal o osrednji proslavi ob tem jubileju. Po uvodnih besedah predsednika Franca Leskoška-Luke, so se prisotni člani

odbora pogovorili o kraju, času in načrtu proslave. Soglašali so, naj bo to 4. julija pri Zadobrovi blizu Ljubljane. Proslava naj bi bila izvedena v dveh delih.

Zveza mladine Slovenije organizira skupaj z odbori domicilnih enot, družbenopolitičnimi organizacijami in odbori rezervnih vojaških starešin pohode po poteh domicilnih enot za vsako občino posebej ali pa za več občin skupaj. Teh pohodov se bodo udeležili: mladina, člani strokovnih organizacij, taborniki in planinci. Vse kolone se po opravljeni poti zberejo na določenih mestih in se pripeljejo na osrednjo proslavo v Zadobrovo.

Na osrednji proslavi se bodo zbrali poleg udeležencev NOV še člani raznih organizacij in seveda množice drugih občanov.

Za proslavo skrbno pripravljeni kulturni program bo trajal le 30 do 35 minut.

Potem ko so na seji sprejeli vse podrobnosti v zvezi s programom proslave, so izvolili še odbor za organizacijo pohodov, ki ga bo vodil Robert Bobanec, in odbor za organizacijo proslave, ki mu bo predsedoval Tone Turnher. Sklenili so tudi povabiti na proslavo tovariša Tita in določili delegacijo, ki bo naprosila tovariša Kardelja, da bi govoril na proslavi.

V. M.

POIZVEDBA

Objavljamo spisek petnajstih borcev slovenskega bataljona I. krajske brigade, ki so padli na sremski fronti — verjetno pri Opatovcu na Dunavu, — s prošnjo, da nam sporočite podrobnejše podatke (kraj in datum rojstva, kje so živeli in podobno).

1. CERAR Franc
2. FAJ Jože
3. LENARČIČ Ludvik
4. LESNIK Stefan
5. MARIČ Svetomir
6. MARIČIČ Milenko
7. METLIČAR Alojz
8. POVHE Alojz
9. POZAR Franc
10. RAKOVEC Rudolf
11. SMEH Franc
12. STROJNIK Rudolf
13. SUTERSEK Rudolf
14. SANDA Borut
15. VONCINA Izidor

ODBOR SLOVENSKEGA BATALJONA
I. KRAJSKE BRIGADE
61000 LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 10/II

ob tabornem ognju

Kaj bomo proslavljali 4. julija — na dan borca?

Tako je bilo postavljeno osrednje vprašanje na prvi seji številnega članstva častnega odbora za proslavljanje jubileja partizanske slovenske vojske, čeprav so sklicatelji precej nazorno obrazložili prve priprave in program za to osrednjo slovensko proslavo ob jugoslovanskem Dnevu borca. Proslava naj bi namreč z bogatim in za vse primernim programom privabila organizirane skupine borcev, aktivistov, rezervnih oficirjev, skupine narodne obrambe, mladine in pionirjev, skratka čimveč slovenskih ljudi, da bi na ta način kar najbolj svečano in tudi delovno obeležili nastanek slovenske vojske v NOB, in sicer na povsem nov način, tako, da mladina prevzema z letošnjim letom v svoje roke obeleževanje in pomenje teh tradicij in vrednot.

In zakaj se je potemtakem sploh sprožilo vprašanje, kaj bomo proslavljali 4. julija? Tema in organizacijske priprave so bile sprejete brez večjih pripomb. Sporna pa so bila leta slovenske vojske, to je 30-letnica, ki so jo pripravljali programa postavili kot izhodišče jubileja slovenske partizanske vojske. Prav ta letnica pa je vse poznavalce zgodovinskega nastajanja narodnoosvobodilne vojske bodla v oči in terjala od organizatorjev programa obrazložitve. Kajti takšno na silno pomlajevanje slovenske vojske — čeprav samo za leto dni, je spodbudilo prisotne vojaške izvedence in zgodovinopisce, ne samo kot priče razvoja NOV, da se upro zapoznelemu zaznavanju rojstva slovenske vojske. Na ljubo resnici moramo povedati, da tega ne-

sporazuma ne bi bilo, če bi bili pripravljavci proslave takoj na začetku pristuhneli oporekanju tej letnici, ki ga je bilo slišati že pri konzultacijah s posameznimi organizatorji proslave. Namreč prav nekateri od teh so pravočasno opozorili, da je slovenska vojska — partizanska kontinuirano rasla od leta 1941 naprej, od prvih akcij posameznih skupin borcev do organiziranih čet, Cankarjevega in Pohorskega bataljona, II. grupe odredov in drugih, in zato ji ne moremo priznati nastanka šele leta 1942., to je z rojstvom prvih partizanskih brigad.

Pri tem pa ne smemo prezreti še drugih resnic. Partizanska slovenska vojska je zrastle na iniciativo KP in OF, ki sta s politično mislijo prežarjali in usmerjali njeno rast in akcije. Za njeno vodenje, oblikovanje in delovanje sta izbirali svoje najboljše kadre. Brez tega usmerjanja, povezanosti ideje in akcije ter domišljenosti vseh organizmov narodno-osvobodilnega boja slovenskega ljudstva in tudi drugih jugoslovanskih narodov, ki sta ga vodili KP in OF, ne bi bilo take gigantske moči ljudskega upora naroda kot celote, kot posameznikov in organiziranih udarnih in političnih skupin, niti ne bi imeli za seboj vsega svobodoljubnega ljudstva. Pri tem pa ne smemo pozabiti na revolucionarno izkušnjo KP v predaprilski Jugoslaviji, ki jih je posredovala in vnesla v delovanje OF in njene udarne pesti, slovenske vojske.

In če večemo letošnjo proslavo na nastanek slovenske vojske, na njeno rast in oblikovanje kot posledico take edinstvene organiziranosti in enotnosti slovenskega ljudstva, potem ne moremo obiti idejnih nosilcev tega veličastnega boja, njihove sposobnosti, da so ustvarili na tako samosvoj način našo ljudsko vojsko. Njihove bogate takratne izkušnje bi nam morale biti vzor, saj tudi danes še kako potrebujemo takšno izjemno enotnost in organiziranost subjektivnih sil samoupravne socialistične družbe, da kot prvi v svetu ne pademo na izpitu samoupravne socialistične prakse.

V obeleževanju tega praznika bi bila ta izhodišča še posebno pomembna za mlade, saj zanje ne more zadostovati samo to, da znajo hoditi in vzdržati po partizanskih poteh, da poznajo zgodovino in premike enot, spopade z okupatorji in vrhunce posameznih bitk, čeprav so le-ti nepogrešljivi elementi poznavanja tradicij NOB, temveč morajo tudi dojeti tistih tisoč in več vezi, ki so idejo narodno-osvobodilne borbe pretvarjale v akcijo, oblikovale ljudsko vojsko, uresničevale temeljne točke OF, tiste vezi, ki so KP čvrsto povezale z lastnim narodom in oblikovanjem njegove usode. Zato bi morala osrednja proslava (ki naj bi bila v Zadobrovi pri Ljubljani) pomeniti le manifestacijo tistega, kar bo nastajalo v ljudeh pred tem in tudi od takrat, ko smo se odločili, da v javnosti obeležimo nastanek in razvoj slovenske vojske, njen današnji značaj v vseh oblikah ljudske obrambne pripravljenosti, to se pravi, v njenih razsežnih dimenzijah, ko je sprva pomenila narodovo odločnost, da brani svojo svobodo in pravice do dostojnega, človeku primernega življenja, danes pa pomaga čuvati revolucionarne pridobitve in nedotakljivost našega ozemlja.

Ob taki zasnovi proslave pa postane manj važno to, ali bomo obeležili letos samo rojstvo štirih, tako imenovanih železnih brigad, ali vso slovensko partizansko vojsko, saj nam vsebina praznovanja približa našo takratno politično organiziranost, našo že takrat čvrsto naravnost na socialno pravičnejšo družbo, ljudskost in množičnost osvobodilnega boja in celotno rast slovenske-partizanske vojske ter zmago, ki je odločilno vplivala tudi na izid bitk v kasnejših obdobjih naše revolucije.

Če gledamo stvari tako, potem je prav, da je prav na prvi seji prišlo do korekcije letnice jubileja slovenske vojske, saj bi spregledana zmeta bila lahko veter na jedra naših idejnih nasprotnikov in tistih, ki ne priznavajo pomembnosti našega celotnega boja.

O. V.

GOR. LOGATEC

SREČANJE BORK IN AKTIVISTK

Združenje borcev Gor. Logatec je priredilo tovariško srečanje bork in aktivistov. Povabljeni so bile tudi tovarišice, ki so med narodnoosvobodilno vojno delovale na območju Gor. Logatca, ne glede na to, kje stanujejo.

Zbirale so se pred spomenikom padlih borcev. Zelo so bile vesele snidenja. Tovarišice je pozdravil tudi šolski pevski zbor.

V gostišču pri Gadu jih je čakala zakuška. Med prijetnimi uricami so obujale spomine zlasti na vojne čase. Ozračje je bilo zares tovariško, prisrčno, tako da so si ob slovesu zaželele, da bi se poslej srečale vsaj vsako leto po enkrat.

IVAN KORENČAN

RADOVLJICA

PRIZNANJA IN ODLIKOVANJA ZA PRAZNIK OF

V počastitev obletnice ustanovitve in za praznik Osvobodilne fronte je bila v torek, 25. aprila, v hotelu Grajski dvor v Radovljici slovesnost, ki sta jo pripravili občinska konferenca SZDL in občinska skupščina Radovljica. Ob tej priložnosti so bila podeljena priznanja OF devetim zaslužnim družbenopolitičnim delavcem in odlikovanja predsednika SFRJ za vojaške in družbene zasluge 20 občanom.

Letošnja priznanja OF so po sklepu občinske konference SZDL prejeli: Katarina Bem iz Radovljice, Avgust Eberle iz Ljubnega, Alojz Iskra iz Nemškega rova v Bohinju, Silvo Jurman z Bleda, Ivan Korošec iz Mošenj, Ludvik Rakovec iz Srednje Dobrave pri Kropi, Marija Stare z Bleda, Janez Strgovšek iz Lesc in Janez Vidic iz Ribnega pri Bledu. Vsi nagrajenci so dolgoletni družbeno politični delavci, ki so sodelovali že v NOB, bodisi kot aktivisti OF ali borci partizanskih enot in so še vedno aktivni. Po podelitvi priznanj in odlikovanj je predsednik skupščine priredil za vse odlikovance in goste sprejem.

Slavnostne prireditve ob dnevu OF so bile v vseh manjših krajih občine.

JR

PRAZNOVANJE MESECA MLADOSTI

Občinska konferenca Zveze mladine v Radovljici je na zadnji seji sprejela obširen program praznovanja meseca mladosti in 80. letnice rojstva predsednika Tita. Vsi mladinski aktivni in klubi bodo pripravili skupaj s predstavniki JLA različna športna in kulturna tekmovanja. Pomerili se bodo v streljanju, kegljanju in v teku po ulicah Radovljice. Aktiv v Verigi iz Lesc bo organizator velikega šahovskega turnirja mladih, aktiv iz Bohinjske Bistrice odbojarskega tekmovanja, iz Gorij namiznoteniškega in iz Kamne gorice nogometnega tekmovanja.

Na Bledu bo v kazini že tradicionalna javna mladinska oddaja Mladina pred mikrofonom. Mladinske ekipe iz vseh aktivov in garnizije JLA iz Bohinjske Bele bodo odgovarjali na vprašanja o temah: 80-letnica tovariša Tita, delavsko gibanje in svetovno prvenstvo v smučarskih poletih v Planici.

V vseh šolah v občini bodo na dan mladosti slavnostne prireditve, na katerih bodo sprejeli pionirje sedmih razredov v mladinsko organizacijo, najboljšim učencem pa bodo podelili knjižne nagrade.

V vse te proslave in prireditve se bodo aktivno vključili borci in rezervni oficirji, ki bodo mladini govorili o dogodkih iz NOB n o splošnem ljudskem odporu.

JP

TRBOVLJE

LJUDSKA TEHNIKA IN SLO

Dne 16. aprila je bila v Trbovljah druga konferenca Ljudske tehnike Slovenije. Udeležili so se je poleg delegatov tudi številni gostje in prijatelji te organizacije.

Na konferenci so ocenili uspehe, dosežene v preteklem razdobju, zlasti po prvi konferenci, ki je bila leta 1967. Poleg tega so tudi ugotovili, da so še vedno navzoče ovire pri organizacijah združenega dela. Ovir se kažejo predvsem v nerazumevanju in hkrati nepoznavanju vseh prvin tehniške kulture in vzgojno-izobraževalnega procesa v organizacijah Ljudske tehnike.

Na konferenci so Ljudsko tehniko preimenovali v Zvezo organizacij za tehniško kulturo Slovenije.

Ljudska tehnika oziroma Zveza pa je po memben dejavnik v pripravi za splošni ljudski odpor in torej za našo varnost. Predstavnik republiškega sekretariata za narodno obrambo Jože Stok-Korotan je dejal, da so v vse prvine tehnične vzgoje po šolah in organizacijah Ljudske tehnike že vključili delo za večanje obrambne sposobnosti. To se je poznalo tudi na lanskim manevrih, Tu-

di v delovnih načrtih za prihodnost so že zajeli priprave za splošni ljudski odpor. Že zdaj so prirejali v okvirih Ljudske tehnike razne tečaje, na katerih so usposobili mladince, da so lahko pri vojaki opravljali razna zahtevnejša dela v tehničnih enotah.

Sprejeti sklepi so tudi nedvoumno potrdili, da je Ljudska tehnika bila in bo kot Zveza resnično množično vzgojno-izobraževalno gibanje za negovanje in pridobivanje tehniške kulture. V 922 organizacijah združuje 108.000 članov.

BOSTJAN NOVŠAK

PTUJ

MLADI OB SPOMENIKU LACKOVI ČETI

Ob prazniku Osvobodilne fronte Slovenije so tudi mladinci iz Rogoznice pri Ptuju opravili spominsko svečanost pri spomeniku v Mostju, kjer je 8. avgusta 1942 leta v boju s sovražnikom izkrcavala Lackova, tj. prva slovenjgoriška četa.

V tradicionalnem pohodu je sodelovalo kar okoli 300 mladincev iz vse ptujske občine. Med svojim pohodom so se mladinci ustavili tudi na domačiji Jožeta Lacka v Novi vasi pri Ptuj, kjer so vojaki ptujske garnizije in člani ptujskega aerokluba uprizorili letalski desant.

Mladim je o pomenu praznika govoril Franjo Rebernak, predsednik občine Ptuj, ki je potem skupaj z Zvonkom Mastnom, predsednikom OK ZMS, posadil ob spomeniku Lackovi četi lipo miru, mladinci pa so položili venec. Udeleženci so potem skupaj obujali spomine na tragičen dogodek, ko je tu izkrcavala četa hrabrih slovenjgoriških partizanov.

RAVNE NA KOROŠKEM

ŽIVAHNO DELO ZRVS

Pri občinskem odboru Zveze rezervnih vojaških starešin je bila na lanskem občnem zboru izvoljena tudi komisija za tisk in propagando. Na zadnji seji tega odbora so obravnavali delo komisije ter letošnje njene naloge.

Komisija bo poročala o delu krajevnih združenj Večeru, TV — 15 in RTV Ljubljana. Ob koncu leta bodo prispevali za Našo obrambo ilustrirano reportažo o delu organizacije letos. Ustanovili bodo arhiv fotografij občinskega odbora; zbirali bodo slikovno gradivo o delu posameznih krajevnih združenj oz. o dejavnosti, posameznih akcijah, rezervnih vojaških starešin. — Ob razpisu za prigrasitev v vojaške akademije bo zastopnik občinskega odbora obiskal dijake zadnjega leta gimnazije na Ravnah in jim pojasnil pogoje za vpis v vojaške šole. — Če bodo gnotna sredstva dopuščala, bodo posneli na filmski trak akcije ZRVS v občini oz. skupne vaje enot civilne zaščite, partizanskih in teritorialnih enot.

FRANJO SREBOTNIK

SENOVO

REZERVNI VOJAŠKI STAREŠINE »V ZASEDI«

Ko je bila letos kurirčkova pošta na poti skozi Senovo in so kurirčki tu prenočevali, so bili rezervni vojaški starešine »v zasedi«. Morali so prevzeti vlogo, ki bi jo imel sovražnik, ko bi bilo treba pošto varno pre-

V soboto, 15. aprila 1972, je občinski odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Ljubljana — Vič — Rudnik organiziral za svoj občinski praznik 27. april že tradicionalno tekmovanje v streljanju s polavtomatsko puško, avtomatom in pištolo. Tekmovanja se je udeležilo trinajst šestčlanskih ekip, iz vsake organizacije po ena ekipa, poleg teh so sodelovale še ekipa občinske skupščine, ekipa sindikata družbenopolitičnih organizacij in ekipa Zveze mladine. Prvo mesto je pripadlo ekipi krajevne organizacije Ig, drugo mesto ekipi krajevne organizacije Kolesija in tretje mesto ekipi krajevne organizacije Vič — Vrhovci. Prva ekipa je prejela prehodni pokal, druga in tretja pokala v trajno last. Prvi trije iz vsakega orožja pa pohvale in knjižna darila. — Na sliki: delitev priznanj.

I. S.

nesti mimo sovražnih zased. Bilo je vse kot zares, tudi puške so pokale, da so bili kurirčki toliko bolj pazljivi. Tako so pionirji nazorno spoznali, kako nevarne in odgovorne naloge so imeli kurirji med narodnoosvobodilno vojno. — Pionirji kot kurirčki so svojo nalogo zgledno opravili. Znali so si organizirati izvidnice, se zavarovati od strani in dobro skrivati torbo s pošto. Ob napadu iz zased so se spretno izmikali in si našli varnejše poti. Zato gre priznanje brestaniškim, senovskim in koprivniškim pionirjem, ki so sodelovali kot kurirčki.

R. K.

AJDOVŠČINA

SEJA ODBORA 4. PREKOMORSKE BRIGADE

Seje odbora 4. prekomorske brigade, ki deluje pri občinskem odboru ZZB NOV Ajdovščina, so se razen članov udeležili tudi predsednik občinskega odbora ZZB NOV in drugi gostje.

Ob zaključnem poročilu pripravljalega odbora za proslavo brigade so se ponovno zahvalili vsem, ki so pripomogli, da je izšla brigadna kronika (napisala sta jo Edvin Pervanja in Jože Hočevar). — V domobilni odbor so po potrebi sprejeli še nekatere delavoljne člane.

Dogovorili so se, da bodo v prihodnje še večjo pozornost posvetili gojitvi revolucionarnih tradicij NOB. V ta namen bodo tudi sodelovali pri pohodu mladinskega odbora iz Ajdovščine po partizanskih poteh bazoviške brigade in se z njimi udeležili partizanskega srečanja 3. julija v Postojni; naslednjega dne pa se bodo udeležili osrednje proslave v Zadobrovi. Osrednje proslave se bodo udeležili kar najštevilnejši nekdanji pripadniki brigade. V občini živi tudi precej borcev drugih prekomorskih brigad, zato bo odbor 4. prekomorske brigade pomagal izpolniti program v proslavo 30-letnice vojaškega letalstva (osrednja proslava bo na puljskem letališču). Prireditve se bo udeležila tudi ajdovska mladina.

Med razpravo o nekaterih neurejenih zadevah borcev so izrazili zahvalo dr. Aleksandru Nardinu, poslancu primorskih občin v socialno-zdravstvenem zboru skupščine SFRJ, za njegovo prizadevanje, naj bi v dopolnjenem zakonu o socialnem zavarovanju upoštevali posebnosti boja primorskega ljudstva.

ALBERT KLUN

DOL. LOGATEC

USPEŠNA PRIREDITEV PIONIRJEV IN MLADINCEV

V proslavo 27. aprila in 1. maja je bila 25. aprila v narodnem domu v Dol. Logatcu slovesna prireditev, združena s tekmovanjem pionirjev in mladincev.

Pionirji so med tekmovanjem odgovarjali na vprašanja iz zgodovine pionirske organizacije, medtem ko so mladinci pokazali, kaj vedo o življenju in delu tovariša Tita. Spored med tekmovanjem so izvršno izpolnili igralec tržaškega mestnega gledališča (nekdanji vodja igralske skupine IX. korpusa) Danilo Turk-Joco in pevci. Pevski zbor je zelo dobro zapel tri partizanske pesmi.

Prireditve je bila zelo skrbno pripravljena. Mladi tekmovalci so se odlikovali z znanjem. Priznanje zaslužijo delavci osnovne šole, zlasti mentorji pionirske in mladinske organizacije. Posebna zahvala gre družbenopolitičnim organizacijam (SZDL, sindikalni svet, občinski odbor ZZB NOV), ki so omogočili lepo prireditve. — Na osnovni šoli v Dol. Logatcu so sklenili, da bodo podobne

Prevzem kurirčkove torbe na Novi gori nad Težko vodo, na mestu, kjer je padla narodni heroj Majda Silc. Na slovesnosti je sodelovalo blizu dvesto mladih iz Stopič, Podgrada, Dolza, Suhorja in Metlike, zbranim pa je spregovoril borec Alojz Murn iz Podgrada.

Foto: Slavko Dokl

proslave prirejali vsako leto in tako prenašali tradicije NOB na mladi rod.

FR. JERINA

CERKNICA

UDELEŽBA — ODLIČNO

Te dni je občinski odbor ZRVS Cerknica organiziral predavanja za rezervne starešine. Predavanja so bila po vseh krajevnih organizacijah na cerkniskem področju.

Tema je bila iz topografije. Rezervni oficirji in podoficirji so bili mnenja, da je nujno, da obnove znanje. Lahko rečemo, da je bila udeležba na teh predavanjih v poprečju 80% kar je zelo lep uspeh vodstev krajevnih organizacij, občinskega odbora ZRVS in predavatelja, ki se je res potrudil, da je bilo predavanje zanimivo.

Računamo, da bo taka udeležba tudi na taktično-orientacijskih pohodih in maju.

JANEZ HREN

ŠKOFJA LOKA

USTANOVITEV OBČINSKE ORGANIZACIJE KOROŠKIH BORCEV

Dne 23. aprila so še razmeroma redki prostovoljci, koroški borci, ustanovili v Škofji Loki svojo občinsko organizacijo. Na zbor so prihiteli večinoma iz Selške in Poljanske doline.

Zborovalce je pozdravil predsednik občinskega odbora Zveze prostovoljcev-borcev za severno mejo v Kranju Zupana. Nato je podpredsednik republiškega odbora ZPB za severno mejo Fran Štauderkar orisal razvoj organizacije pred drugo vojno in kakšne žrtve je terjala vojna z okupacijo. Organizacija je doživela lep vzpon po vojni, zlasti leta 1968, ko smo slavili petdesetletnico bojev za severno mejo. Borci so dobili tudi z zakonom o borcih za severno mejo zaslužen priznanje. Republiški odbor pa si je začel prizadevati, da bi pomagali najrevnejšim tovarišem, ki nimajo pokojnine in ne drugih dohodkov. Ustanovil je posebno komisijo za socialno varstvo borcev za severno mejo. Komisija se je obrnila na 28 občinskih odborov, da ji poročajo o socialno ogroženih borcih. Republiški odbor uživa vsestransko podporo republiškega sekretarja za zdravstvo in socialno varstvo.

Izvolili so občinski odbor: predsednik Franc Potočnik, tajnik Aleš Justin in blagajnik Franc Žebre.

FR. ŠT.

NOVA GORICA

PREDAVANJA ZA REZERVNE VOJAŠKE STAREŠINE

V drugi polovici marca in v prvih tednih aprila so bila v občini Nova Gorica pri vseh združenjih rezervnih vojaških starešin strokovna predavanja o vsej ljudski obrambi. Izvrstno je vodil predavanja o tej temi general Lado Ambrožič-Novljan. Nazorno je opisal zgodovino NOB, opozoril na značilnosti razvoja partizanskih enot na Primorskem ter na druge zanimive posebnosti. Dotaknil se je tudi vprašanj mednarodnega prava in poudaril značilnost zakona o vsej ljudski obrambi in naši ustavi, ki po nji v Jugoslaviji nima nihče pravice podpisati kapitulacije države.

Govorili so tudi o naših vaseh, odrezanih od živahnejšega prometa, kjer je čedalje več zapuščenih kmetij, kar terja nujne ukrepe.

Udeležba na predavanjih je bila stodstotna. Udeleženci so bili nadvse zadovoljni in so predavatelja prosili, naj bi jih še obiskal.

KOTAR

MISLI S PRAZNOVANJA NA GOLEM

Znano je, da je bila Protiimperialistična fronta — kasneje preimenovana v Osvobodilno fronto — ustanovljena 27. aprila 1941 v Vidmarjevi vili v Rožni dolini. Zdaj je Rožna dolina na območju občine Ljubljana—Vič—Rudnik, zato si je ta občina izbrala ta dan, ki je sicer republiški praznik, tudi za svoj občinski praznik.

Poleg dela Ljubljane zajema ta občina tudi razsežne podeželske predele od Velikih Lašč do Dobrove in Horjula. V teh kmečkih in še zdaj bolj odročnih in gospodarsko nerazvitih krajih pa se je po letu 1941 zgodilo marsikaj, kar je zapisanega v zgodovino našega osvobodilnega boja z zlatimi črkami, pa tudi krvavimi črkami. Zatorej lahko samo pozdravimo sklep občinske skupščine, da vsako leto priredijo praznovanje občinskega praznika drugje, predvsem v okoliških partizanskih vaseh. Tako so letos izbrali Golo.

Podrobnosti o proslavi, ki je zdaj časovno že precej za nami, smo brali v dnevnem tisku in slišali po radiu, zato tega ne bi ponavljali. Pač pa je dobro, če nekaj napišemo o prednostih takih proslav po manjših krajih zunaj občinskega središča.

Predvsem nam mora biti jasno, da v primeru vojne občinske skupščine ne bi mogle delovati v središčih, ampak v obrobni krajih. Zato je praznovanje občinskega praznika v kaki vasi, ki se vsaj za nekaj ur spremeni v občinsko središče, nekakšen poskus delovanja v vojnih razmerah, nekakšna vaja za tak primer.

V povojnem razdobju je bolj ali manj vsepovsod prišlo do zbiranja gospodarskih zmogljivosti v večjih krajih in blizu prometnih zvez. Tako so mnogi kraji postali še bolj odročni in gospodarsko nerazviti. Praviloma so bili ti kraji med vojno partizanski, kar velja tudi za Golo in bližnjo okolico, kjer so se partizani zadrževali skoraj vsa štiri vojna leta več ali manj stalno in kjer je dejansko vse prebivalstvo vneto sodelovalo z njimi. Praznovanje občinskega praznika v taki vasi pomeni tudi priznanje temu kraju za prispevek njegovih prebivalcev v boju za svobodo.

Tretjič pa pomeni praznovanje v vasi za mnoge meščane lepo doživetje. Pridejo iz zadušljivega mesta in tesnobe v naravo in se nadihajo svežega zraka, se odpočijejo in nagledajo zelenja. Golo, kjer je bila proslava 27. aprila, ima zelo lepo lego, razgled je čudovit in tudi okolica je lepa. Tako da se bo Golo z okolico najbrž kaj kmalu razvilo v turistično središče vzhodnega ljubljanskega območja.

V vasi so tudi velike možnosti za organizacijo oskrbe. Iz dvojnega kozolca je moč hitro narediti točilnico ali restavracijo na prostem. Če je slabo vreme, se ljudje lahko zbirajo po skednih in pod kozolci. V takih razmerah pa tudi brž izgine občutek odtujenosti, ki se že pojavlja med meščani.

Zatorej je zamisel o proslavah občinskih praznikov zunaj občinskih središč zelo koristna in gre priznanje vsem občinskim skupščinam, ki jih prireajo, med temi tudi občini Ljubljana—Vič—Rudnik.

MILE PAVLIN

PISMO Z OBČNEGA ZBORA ZB NOV NOVA GORICA

Člani združenja borcev NOV Nova Gorica so s svojega občnega zbora poslali pismo predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Zborovanci so javno izrazili vse simpatije junaškemu vietnamskemu ljudstvu, ki se bojuje tako hruvno in požrtvovalno za svojo svobodo že nad deset let.

V pismu poudarjajo, da so izkušnje višjih vojn totalne vojne in kakšne bi utegnile biti v prihodnosti. Proti vojni nevarnosti pa se moramo in moremo borovati z doslednim izpolnjevanjem naše samoupravne socialistične ureditve. Svobodo smo drago plačali s krvjo. Narodnoosvobodilna vojna ne sme biti za nas in mlajše rodove le zgodovinski dogodek. To je bila velika narodna in socialna šola, ki nas mora učiti za danes in jutri.

Končno v pismu izražajo, da pričakujejo od državnega in političnega vodstva, pa tudi od varnostnih organov odločne ukrepe proti

tistim, ki v državi rovarijo proti bratstvu in enotnosti naših narodov, kakor tudi proti tistim, ki si prilastajo pravice in sadove dela naših delovnih ljudi.

PIONIRSKI DINAR ZA SPOMENIK NOB

Na pobudo združenja borcev NOV Dobrovo in občinskega odbora ZZB NOV N. Gorica so vsa Brda sredi priprave za postavitev spomenika žrtvam NOB pri Peternehi v Brdih. Odkritje spomenika bo 21. 5. 1972. (22. maja 1944 je nemški okupator polovil 22 Bricev, med njimi tudi nekaj otrok, jih zaprl v hišo pri Peternehi in jo zažgal s talci vred) Del sredstev za spomenik bodo prostovoljni prispevki vseh Bricev. Med prvimi, ki so stopili v akcijo zbiranja, so bili najmlajši prebivalci Brd — učenci osnovne šole Dobrovo in njenih podružnic, ki so v ta namen prispevali po 1 dinar. Že v prvih dneh so zbrali 650 din. Sicer skromen znesek predstavlja velik prispevek najmlajših pri oživilanju težkih trenutkov naše NOB.

To naj bo v spodbudo vsem drugim Bricem pri omenjeni akciji.

JANEZ LIPOVŠEK

PRAZNOVANJE NA JESENICAH

Osrednja prireditev v proslavo 27. aprila in 1. maja je bila na Jesenicah 26. aprila. Na nji je govoril Ivan Kambič, nekdanji bореc in zdaj delaven družbenopolitični delavec, zaposlen pa v železarni. Nastopila sta veliki pihalni orkester in veliki zabavni orkester JLA iz Ljubljane. Sodelovali so tudi pevci solisti, med njimi operni pevec Ladko Korošec. Prireditev je bila združena s slovesno podelitvijo priznanj OF slovenskega naroda zaslužnim aktivistom: Peter Sitar, Zirovnica, Alojz Tišov, Javornik, Ančka Kavčič in Stane Križman, Jesenice, Jože Klinar, Planina pod Golico, Janez Eržen, Mojstrana, in Anton Zidan, Kranjska gora.

Združenje borcev je sklicalo delovno konferenco v domu družbenih organizacij. Udeležba je bila izredno dobra. Udeležil se je tudi član sekretariata ZKS Franc Šetina.

ZB je priredilo v minulem obdobju dva poučna izleta (ogled bolnišnice Franje in izlet v Goriška Brda). Letos pa pojdejo na Pohorje.

pravna posvetovalnica

VIŠJA POKOJNINA ZA DRUŽBENO DELO?

V. V., Nova Gorica

VPRAŠANJE: Živel ste pod Italijo v Gorici in se prvokrat zaposlili pri zasebnem obrtniku leta 1922. Izučeni ste bili za klenarja in mizarja ter ste po osvoboditvi odprli lastno mizarstvo delavnico. Bili ste tudi član Zveze mizarov obrtnikov v Solkanu.

Ko pa ste začeli postopek za upokožitev, vam socialno zavarovanje ni priznalo delovne dobe pri zasebnem obrtniku, češ da za vas ni plačeval prispevkov v sklad socialnega zavarovanja. Tako ste bili lani upokoženi z minimalno pokojnino 270 din, kar seveda ne zadošča niti za najnujnejše. S tem zneskom morate vzdrževati tudi ženo.

Po osvoboditvi ste ves čas delovali v raznih družbeno političnih organizacijah, posebno v prosveti in RK. Bili ste 15 let predsednik Prosvetnega društva J. Srebrnič v Solkanu, več kot 10 let ste predsednik Gasilskega društva, član pevskega zbora, godbe itd. Zato vprašujete, ali vam pripada kakšna dodatna delovna doba ali višja pokojnina za 22-letno aktivno družbeno politično delo?

ODGOVOR: V vašem primeru gre za pokojnino, ki jo na podlagi posebne pogodbe prejema zasebni obrtniki. Vsaj zato je očitno pokojnina tako nizka. Sicer pa tudi pri tistih, ki so v rednem delovnem razmerju ni mogoče v pokojninsko dobo upoštevati družbeno političnega udejstvovanja, ker pri vseh takih in podobnih udejstvovanjih, kot jih vi naštevate, ne moremo govoriti o kakem delovnem razmerju, temveč o kulturno-prosvetnem, družbeno političnem udejstvovanju, ki temelji na povsem prostovoljni osnovi in ki ne daje zato nobenih posebnih pravic v zvezi s pokojnino. Pač pa pozna naš pokojninski zakon razen izjemne starostne pokojnine za borce pred 9. 9. 1943 (po 3. odst. čl. 70 pokojninskega zakona) tudi izjemno pokojnino (po čl. 36 pokojninskega zakona). Osebam, ki imajo posebne zasluge na področju revolucionarne, politične, znanstvene, kulturne ali družbene dejavnosti, se sme izjemoma priznati starostna pokojnina ne glede na pogoje pokojninskega zakona.

PLAČILO SAMOPRISPEVKA

Č. J., Ljubljana

VPRAŠANJE: Ste upokojenec s polno pokojninsko dobo. Vaša mesečna pokojnina znaša letos 1330 dinarjev. Razen tega ste honorarno zaposleni kot inkasant in ste v letu 1971 zaslužili 9600 dinarjev. Če prišete k honorarju še pokojnino, je vse skupaj zneslo 23.160 dinarjev. Živita sama z ženo in če zanjo odbijete 6000 dinarjev, znesek, ki ostane, ne presega vsote, podvržene obdavčenju. Vam pa so od honorarja, izplačanega v zadnjem trimesečju, vendarle odbili 1,25 odst. na račun samoprispevka. To se vam ne zdi prav.

ODGOVOR: Zdi se, da pri vašem izračunu mešate določila, ki se tičejo odmere davka od osebnega dohodka, in določila glede samoprispevka, sprejetega v Ljubljani z nedavnim referendumom občanov. Glede na višino vašega honorarja vam RTV po našem mnenju pravilno od njega odteguje prispevek za gradnjo otroških varstvenih ustanov in šol. Honorar morate namreč obravnavati samostojno in ga ne smete prištevati k pokojnini, niti od njega odšteti neobdavčenega dela za ženo.

IMAM PRAVICO DO STOODSTOTNE POKOJNINE?

VPRAŠANJE: V aprilu nameravate oditi v pokoj, ker boste dopolnili 40 let pokojninske dobe. Bili ste bореc NOB od marca 1944, pa vas zanima, če vam pripada polna 100-odstotna pokojnina. To sprašujete zaradi tega, ker vam je že nekaj borcev povedalo, da imajo 100-odstotno pokojnino, čeprav nimajo 40 let pokojninske dobe. Kam naj se napotite, da vam bo priznana 100-odstotna pokojnina?

ODGOVOR: Predvsem je treba vedeti, da naš zakon o pokojninskem zavarovanju določa kot najvišjo pokojnino, tisto v višini 85 odstotkov od pokojninske osnove. Izjeme veljajo le za lmetnike Partizanske spomenice. Polna pokojnina torej ni in ne more biti 100-odstotna, temveč je le v višini 85 odstotkov od pokojninske osnove. Verjetno ste do napačnega mišljenja prišli zaradi zamenjave pojmov »polne« in »100 odstotne« pokojnine. Polna pokojnina je 85-odstotna, in tudi vam bo za polno pokojninsko dobo pripadala pokojnina v takem znesku. Za vse zadeve v zvezi s pokojnino pa se morate obračati samo na pristojni zavod za socialno zavarovanje.

imeli smo ljudi

Luka Topler

Rodil se je leta 1915 v rudarskih Lešah pri Prevaljah. Preživel je hudo mladost. Izučil se je za gostinskega delavca. Med okupacijo se je kmalu pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Potem se je uvrstil v koroški odred, pozneje pa se je bojeval v Serčerjevi, Tomšičevi in Bračičevi brigadi. Bil je odlikovan za hrabrost. Po vojni je ostal v JLA še drugo leto. Zadnje čase je Luka preživel v domačih Lešah. — Bil je izredno priljubljen med ljudmi, kar se je pokazalo na njegovi zadnji poti. V imenu borčevske organizacije se je od pokojnika poslovil Albin Dretnik.

Franc Kordiš-Jure

Zapustil nas je prvoborec Kordiš Franc — Jure, rojen 24. 9. 1912 v Gor. Poljanah, stanujoč v vasi Viševke, občina Cerknica.

Po okupaciji naše domovine se je med prvimi vključil v narodnoosvobodilno gibanje, 12. maja 1942 leta pa je že odšel v partizane. Najprej je bil v bataljonu Miloža Zidanška, nato pa v Loškem odredu. Ko pa so se na Notranjskem ustanovile prve kurirske postaje, je bil postavljen za komandirja postaje TV 18, kmalu zatem pa je bil poslan na Primorsko, kjer je bil inštruktor Južno primorske reletne linije, nato pa inštruktor II. reletnega sektorja do osvoboditve. Nekaj časa po osvoboditvi je bil v JLA, nato pa se je zaposlil pri gozdni upravi in Kmetijski zadrugi Cerknica.

Marija Ganoni

Pred nekaj dnevi smo v Zapotoku pokopali Marijo Ganoni — znano partizansko mater. Dočakala je visoko starost 86 let, a njena smrt nas je pretresla vse, ki smo z njo sodelovali ali jo samo poznali.

Mnogo je pretrpela v svoji dolgi življenjski dobi, a z dobro voljo in z nepopisno odločnostjo je premagovala vse težave. V I. svetovni vojni, ko je bil mož na fronti in je pogorelo polovico vasi, je s tremi nedoraslimi otroki ostala pod milim nebom. Toda po vojni sta si z možem zgradila nov dom, v katerem je skrbela za svojo veliko družino, saj je imela 11 otrok. V času okupacije so se prav v Ganonijevi hiši začeli zbirati prvi aktivisti OF. Zato so jim fašisti že 1942 izropali in požgali dom. Moža pokojnice so ustrelili isto leto, a s tem ji niso zlomili revolucionarnega duha. Sinovi in hčere so se vključili v aktivno delo, leta 1943 so bili že pod orožjem ali aktivisti na terenu.

Tudi po II. svetovni vojni je skupaj z otroki obnovila svoj dom. Prištevali smo jo med najaktivnejše delavce na terenu vse dotlej, ko jo je bolezen povsem priklenila na dom. — A zdaj je ni več med nami.

Vsi, ki smo prejeli hrano iz njenih rok, ko smo bili partizani in vsi, ki smo jo poznali, jo bomo ohranili v trajnem spominu.

novo

Inles

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

Zastave z vprašajem

Pod tem naslovom smo v 16. številki našega lista (TV—15 z dne 13. aprila 1972) objavili fotografije šestih zastav, ki so jih nekatere enote 9. korpusa dobile v raznih krajih na Primorskem, hrani pa jih Vojni muzej v Beogradu, a o njihovem nastanku nima skoraj nobenih podatkov. Do zdaj smo prejeli pojasnila za tri zastave, in sicer: za zastavo št. 1 (zastava 31. divizije, ki so jo podarile skojevke iz Volč), za zastavo št. 4 (zastava 3. bataljona Prešernove brigade, ki jo je podarila ZMS iz Gorice) in za zastavo št. 5 (zastava 3. bataljona Vojkove brigade — tri pojasnila).

Prvi se nam je oglasil Miloš Pertovt z Linhartove 80, Ljubljana (rojen v Žireh 24. maja 1928). O zastavi 31. divizije navaja tole: »Menim, da smo to zastavo dobili med 10. in 15. majem 1945. Sredi maja smo v Volčah pripravili večji miting. Takrat so nam tamkajšnje skojevke izročile zastavo, ki jo je prevzel divizijski sekretar SKOJ Anton Kržišnik-Ljubo, takrat major. Danes je general JLA, njegovega naslova ne vem, doma pa je bil iz Zirov.«

O zastavi št. 4 pa nam tovariš Miloš Pertovt pošilja dosti bolj nadrobne podatke, pač zaradi tega, ker je bil sekretar bataljonskega biroja SKOJ 3. bataljona Prešernove brigade. Njegovo pojasnilo objavljamo nekoliko skrajšano in sicer:

»Tretji bataljon Prešernove brigade velja za osvoboditelja Gorice, ker je bil naš bataljon prva večja vojaška enota, ki je prodrla v mesto. Razen nas so se tu bojevale še manjše zaledne enote in pripadniki VDV. V središče mesta na Travniki (Piazza della Vittoria) smo prodrli 1. maja 1945 ob 12. uri. Boji so trajali do 3. maja, ko je bila očiščena tudi okolica. Južna železniška postaja je padla 2. maja približno ob štirih zjutraj itd. Tako so naš bataljon šteli za osvoboditelja Gorice. Od tod izvira tudi napis na zastavi.

Zastavo so nam prinesle mladinke in skojevke (članice zveze komunistične mladine) verjetno 3. maja 1945. Štab bataljona je bil takrat ob mostu na Pevmi, na desnem bregu Soče. Dekleta so prišla v večjem sprevodu z razvito zastavo in s petjem in sicer iz Oslavja proti Pevmi. V kasnejšem pogovoru z njimi sem izvedel, da so bila to dekleta iz Pevme, Oslavja, Števerjana in iz okoliških briških vasi. Največ jih je bilo s Kojškega v Brdih. Kot bataljonski sekretar SKOJ sem prav jaz prvi sprejel zastavo iz rok mladink in skojevk. Pri tem je bil navzoč tudi komandant bataljona Darko, doma iz Brd in se je z dekleti o tem tudi pogovarjal. Njegovega imena in priimka se ne spominjam, vem pa, da je umrl že pred leti. Dalje je bil navzoč politični komisar bataljona Miro Pavlin, ki živi v Novi Gorici, zaposlen pa je pri »Meblux«. Ta je pisal bataljonsko kroniko in ima verjetno doma zabeležene natančnejše podatke. Prve dni je zastavo nosil politični komisar 1. čete. Ne vem zagotovo, vendar menim, da je bil to Silvo Štibelj z Javorij nad Poljansko dolino. Umrl je pred sedmimi leti.

Na zboru Prešernove brigade, ki je bil pred leti v Stražišču pri Kranju (1967), smo se veliko pogovarjali o tej zastavi. Menili smo, da se je izgubila. Zgodovinski pomen

zastave je zelo velik. Zastavo je dobila enota, ki je osvobodila del Slovenije, ki je danes žal še vedno pod Italijo. Tudi veliko mladink in skojevk, ki so nam izročile zastavo, ima danes italijansko državljanstvo.

Sodeloval sem v bojih za osvoboditev Gorice, kjer je v mladosti živel in deloval moj oče, ki je 1925 emigriral v Jugoslavijo. Zaradi tega sem bil zelo vesel, ko sem iz objave v TV—15 izvedel, da se zastava ni izgubila. Spominjam se značilnega dogodka, ki je povezan z izročitvijo zastave. Ob pevmem mostu je stala pritlična stavba, ki so jo poprej uporabljali fašisti, takrat pa je bil v njej del našega bataljona. Pred njo je bil visok drog za dviganje zastave. Med vojno so fašisti od tod nadzorovali in varovali most. Mladinke so pripovedovale, da so jih tu preiskovali, pretepali, zalili in okradli. Čez ta most so hodili okoličani, predvsem Brici v mesto. Najhujši med fašisti je bil tenente Bogio. Nekaj ur pred našim prihodom je pred mostom ubil nekega 15-letnega fanta. Ko so prišla dekleta z zastavo, je bil fašistični poročnik naš ujetnik. Dekleta so to izvedela in so zahtevala, da ga pripeljemo ven. Na pol v šali so rekla, da nam ne dajo zastave, če prej ne vrnejo fašistu dobljenih klobut in bre. Ob tistem drogu za zastavo se je to potem tudi zgodilo. V navedeni pritlični stavbi je bila tedaj tudi komanda mesta Kojško in so bili borci iz te komande navzoči pri izročitvi zastave.

O zastavi št. 5 (zastava 3. bataljona Vojkove brigade) smo dobili tri pojasnila. Prvo nam je poslal Ludvik Čermelj iz Parecaga 160 pri Secovljah, ki pravi med drugim: »Za osvoboditev Primorske je 9. korpus dobil sledeče naloge: 30. divizija naj osvobodi Trst, kar je častno izpolnila, naša 31. divizija pa naj bi delovala zahodno od Trsta (Prešernova proti Gorici, Gradnikova brigada proti Tržiču (Molfalcone) in naša brigada Janka Premrla-Vojka naloge, da zavzame Nabrežino in zaustavi prodiranje Nemcev proti Trstu. Po osvoboditvi teh krajev se je naš 3. bataljon zadrževal v Tržiču. Moja, 1. četa, katere politični komisar sem bil, je dobila nalogo, da straži ladjedelnico z dokom. Čez nekaj časa nas je zamenjala 3. prekomorska brigada, mi pa smo se premaknili v Gorico, prav na južno železniško postajo, ki je bila od bombardiranja močno razrušena.

Po prihodu v Gorico sem se takoj dogovoril s komandirjem, da grem obiskat svoje prijatelje in sicer družino Budihna, ki sem jih poznal iz Dornberka. To sta bila brata Ciril in Mirko Budihna ter njuni dve sestri, ki sta obe poročeni v Jugoslaviji, ena v Ljubljani, ena pa v Beogradu. K njim sem prišel sončnega jutra. Bili so me zelo veseli. Zlasti obe dekleti sta mi zastavljali vprašanja, ki bi deževalo, o vsem, posebno o našem boju in svobodi. Tako je nanesele beseda tudi na zastavo.

Kot komisar 1. čete 3. bataljona Vojkove brigade sem Budihnovima dekletoma predlagal, da bi njihova mladinska organizacija sešila zastavo za naš bataljon. Dal sem ji ma navodila, kako naj bo zastava sešita in kakšen napis naj bo na njej, kako široka

in kako dolga naj bo. Čez tri dni je bila zastava že sešita. Ko sem prišel spet k tej družini, so mi jo kar izročile in izjavile, da so jo s ponosom in z veseljem delale, ker bodo na ta način počastile našega primorskega narodnega heroja Janka Premrla-Vojka, po katerem nosi ime naša brigada. Bil sem zelo presenečen in nisem vedel, kako bi se jima zahvalil. Kasneje se je mladinkama zahvalil za zastavo politični komisar našega 3. bataljona.

Povedati moram, da je družina Budihna veliko storila za narodnoosvobodilni boj. Bili so zelo zavedni, ogromno so prispevali politično, še več pa gmotno za našo vojsko, predvsem v denarju in živežu. Bili so tudi aretirani zaradi izdaje, a jim fašistična justica ni mogla ničesar dokazati, tako so svoje pomembno delo lahko nadaljevali do osvoboditve.

Zelo sem vesel in zadovoljen, da po tolikih letih spet vidim to prelepo zastavo, ki je nastala na mojo pobudo, še zlasti pa zato, ker sem Janka Premrla-Vojka osebnostno poznal in z njim sodeloval že leta 1942.

K objavljeni fotografiji o tej zastavi pa nam je poslala pojasnilo tudi Marija Kegl iz Maribora, ulica Pariške komune 44, ki pravi:

»Pišem se Marija Sedej, poročena Kegl. Rojena sem 3. oktobra 1926 v Srednji Konjic. V času vojne smo živeli na Gorenjem Vrsniku pri Ledinah, pošta Spodnja Idrija. Bila sem terenka in sekretarka SKOJ na našem območju. Zastava je bila izdelana na pobudo skojevk iz Vrsnika. Zastavo smo izdelali v januarju ali februarju 1945. Dela smo se lotile predvsem na lastno pobudo, ko so se borci zadrževali v naši vasi in so imeli vso raztrgano in prestreljeno zastavo. Članice SKOJ smo bile: moja mlajša sestra Anica Sedej, Kristina Lazar, Anka Tušar, Marija Kogoj in jaz. Blago vsa v glavnem prispevale midve s sestro in sicer rjuhe, ki smo ji prebarvali. Sukanec pa smo imeli doma, ker je bila moja starejša sestra šivilja. Borci so pripravili miting in mi smo jim izročili zastavo. Zastavo je sprejel politični komisar, komandant pa je bil Miloš Nastran-Benjamin. Zastavo sem 1945 po vojni videla v muzeju v Ljubljani...«

Podobno pojasnilo kot Marija Sedej Kegl nam je poslala tudi Kristina Lazar, poročena Mlinar, doma z Vrsnika, ki pravi: »Zastava je bila izdelana v vasi Vrsnik med Idrijo in Zirmo. Izdelale smo jo članice SKOJ iz te vasi in sicer: Marija Sedej, por. Kegl, živi v Mariboru, Kristina Lazar, por. Mlinar, živi v Govejku, pošta Spodnja Idrija in Anka Kavčič, por. Tušar, živi na Vrsniku, pošta Spodnja Idrija — in sicer smo jo izdelale ob novem letu 1945. Takrat se je Vojkova brigada zadrževala na našem območju delj časa, 3. bataljon te brigade pa je bil v naši vasi Vrsnik, kjer je večkrat uspešno odbil sovražnika. Opazovale smo pozdrav zastavi in opazile, da ima bataljon zelo izrabljeno zastavo. Zato smo sklenile, da sešijemo novo, zakaj prejšnja se za tako hrabre borce res ni več spodobila. Tako smo se lotile dela. Blago se ni dobilo. Po magale smo si z rjuho, ki smo jo prebarvale. V času, ko smo zastavo delale, je šla brigada napadat Gorenjo vas nad Škofjo Loko, zato je bilo delo zelo nevarno, ker nismo bile zaščitene pred sovražniki. Zastavo smo podarile, ko se je brigada vrnila iz Gorenje vasi. Izročile smo jo štabu 3. bataljona. Spominjam se le to, kako so bili

borci veseli in ponosni na novo zastavo, ker so imeli lepšo kot štab brigade.«

Po zadnjih dveh pojasnilih za isto zastavo je očitno, da gre v pojasnilu Ludvika Čermelja za povsem drugo zastavo, kar še posebej potrjuje napis na zastavi: »Podarile v. mladinke«. Tisti »V« s piko gotovo pomeni vršniške mladinke. K taki krajšavi so se skojevke z Vrsnika morale zateči iz varnostnih razlogov, saj je vojna še trajala in sovražniki bi se bili mladinkam maščevali, če bi bili izvedeli, kdo je 3. bataljonu Vojkove brigade naredil zastavo.

Za tri zastave nismo dobili nobenih pojasnil. To so zastave št. 2 (zastava pozadine Gradnikove brigade, ki je bila narejena v Tolminu), zastava št. 3 (zastava 1. bataljona Gradnikove) in zastava št. 6 (zastavo je darovala ZMS iz Ozeljana). Ponovno opozarjamo in prosimo zlasti Tolmince in Ozeljance ter bivše borce iz Gradnikove brigade, da si ogledajo 16. številko našega lista in nam pomagajo pojasniti, kdaj, kje in kako so nastale omenjene zastave. Prav tako vabimo Antona Kržišnika-Ljuba, Mira Pavlina, Miloša Nastrana-Benjamina in druge, da nam pošljejo dodatna obvestila glede na pojasnila tovarišev Miloša Pertovta, Ludvika Čermelja, Marije Kegl in Kristine Mlinar! Naštetim tovarišem in tovarišicam pa se za pojasnila najlepše zahvaljujemo.

Priredil FRANCI STRLE

Osnove civilne zaštite

Pred kratkim je izšel priročnik OSNOVE CIVILNE ZAŠČITE, katerega avtor je Polde Stukelj, le poglavje o prvi pomoči je napisal Miroslav Mižigaj. Jasne in posrečene ilustracije, ki spremljajo besedilo, so delo prof. Janeza Grušana.

Naklada priročnika je 11.000 izvodov, ki je bila določena že v prednaročilu. Delo je tiskano na dobrem papirju na 319 straneh žepnega formata 12 x 17. cm.

Partizanska knjiga je naročnikom priročnike že poslala, na voljo pa je še neznatno število priročnikov po ceni 20 dinarjev.

Vsebinska priročnika je povsem prilagojena učnemu načrtu in nalogam ter zahtevam pouka civilne zaštite in praktičnim vajam. V njem so zajeta vsa področja dejavnosti civilne zaštite na razumljiv in privlačen način, ki bo zadovoljil še tako zahtevnega bralca tovrstne literature. Namenjen je predvsem delovnim in drugim organizacijam ter zdravstvenim, veterinarskim in drugim ustanovam, upravnim organom za narodno obrambo, štabom za civilno zaščito ter krajevnim skupnostim in njihovim enotam.

Poševni tisk opozarja na besedilo, ki je namenjeno predvsem štabom za civilno zaščito, medtem ko je besedilo za pripadnike enot civilne zaštite pisano v normalnem tisku.

Posamezna poglavja avtor zaključuje z vprašanji, ki spomnijo bralca na najpomembnejše snov, ki jo je treba ponoviti in utrditi, to pa ima neposredno praktično vrednost in pomen.

V kratkem uvodnem delu spoznamo potrebo in pomen množične, dobro organizirane, opremljene in usposobljene civilne zaštite za uspešno opravljanje zahtevnih in obsežnih nalog v zvezi z zaščito in reševanjem prebivalstva in dobrin v miru in vojni. Pri tem je še posebej poudarjena zahtevna naloga civilne zaštite v razmerah splošnega ljudskega odpora, v katerem je aktivno sodelovanje prebivalstva nenadomestljivega pomena.

V naslednjem delu, NEVARNOSTI V VOJNI IN OB NARAVNIH NESREČAH, je po poglavjih obdelano klasično orožje za napade iz zraka, raketno, jedrsko, kemično in biološko orožje, akcije in orožje kopenskih in drugih enot, neeksplozivni bojni predmeti, psihološka vojna, sovražna obveščevalna dejavnost ter naravne in druge hude nesreče.

NALOGE IN ORGANIZACIJA CIVILNE ZAŠČITE so prikazane v treh poglavjih, in sicer: naloge civilne zaštite, organizacija civilne zaštite in dolžnosti prebivalcev do civilne zaštite.

Nato se seznamimo z ZAŠČITNIMI UKREPI IN PRIPOMOČKI po naslednjem zaporedju: zaščitni ukrepi ob neposredni nevarnosti vojne (v družini, stanovanjskih in drugih stavbah, v delovni organizaciji), zaščita prebivalstva v razmerah splošnega ljudskega odpora (na območju frontalnih vojnih operacij, v razmerah partizanskega vojskovanja), ravnanje ob znamenju za alarm, zatemnitev, protipožarna zaščita, evakuacija, osebna oprema za radiacijsko, kemično in biološko zaščito, zaklonišča (vrste, vzdrževanje, uporaba, evidenca), radiacijska, kemična in biološka zaščita živali, krme in vode.

V zadnjem delu, REŠEVANJE, sledijo poglavja o organizaciji reševanja, prve pomoči, organizaciji oskrbe ranjenecov ob množičnih poškodbah, reševanju iz ruševin, organizaciji veterinarske pomoči ob množičnih poškodbah in obolenjih živine, dekontaminaciji in asanaciji prizadetega predela.

BOJAN FERTIN

Velana

tovarna zaves
ljubljana
šmartinska 52

**vaš dom boste
opremili
prijetno in lepo
z zavesami velana**

70 LET

TOVARNA
OBUTVE
TRŽIČ

PeKo

RAZSTAVA V MESTNI GALERIJ Ljubljanski

Dela Ivana Čarga

Ivan Čargo: RUDAR, papir, rdeča kreda, 1938

Ivan Čargo se je rodil 25. II. 1898 v Tolminu. Med prvo svetovno vojno je pribežal z družino v Novo mesto, kjer se je seznanil tudi z Božidarjem Jakcem. Komaj sedemnajstletnika ga pošljejo na fronto, od koder se po končani vojni spet vrne v Novo mesto. Leta 1919 prvič sodeluje na razstavi slovenskega umetniškega društva. Nato se posveti akademiskim študijem v Florenci in v Rimu, medtem mnogo potuje in tudi že razstavlja. V Rimu je nekaj časa član futuristične skupine. Po povratku domov je skupaj z Venom Pilonom, Lojzeto Spazapanom in nekoliko kasneje z Avgustom Černigojem uveljavljal nove umetniške težnje. Kmalu po »goriškem obdobju« (1924-1925), ki pomeni v delu treh primorskih avantgardistov tudi prvi spopad z nerazumevanjem okolja, odide v Ljubljano (1927), kjer sodeluje pri ustanovitvi avantgardistične revije »Tank«. Kmalu nato pa ga srečamo v Beogradu, kjer se je ustalil skoraj za eno desetletje.

V letih 1925 do 1940 se udeležuje skupinskih in samostojnih razstav Berlinu, Clevelandu, Novem mestu, Beogradu in v Ljubljani. Kot izredno plodovit risar sodeluje pri opremi časnikov in revij, objavlja karikature filmskih in gledaliških igralcev, piše članke o filmu, portretira, deluje celo kot freskant (stenske slike na temo »Dume«) in kot risar lepakov, predvsem za socialistične shode. Po povratku iz Beograda (po letu 1937) ima stalne težave s policijo, ki dosežejo kulminacijo leta 1940, ko ga skuša ljubljanska policijska prefektura izgnati v Italijo.

Po razsulu stare Jugoslavije ima že leta 1941 prve stike z osvobodilnim gibanjem, nato ga italijanske okupacijske oblasti internirajo. Ob aretaciji so mu celo zlomili roko. Do razsula Italije

RAZSTAVA O TOVARIŠU TITU

V enoti kapetana Tomislava Sipčiča je bila pred kratkim odprta razstava v počastitev rojstnega dne tovariša Tita. Na ogled je okoli šestdeset fotografij — večinoma neobjavljenih — iz življenja in dela predsednika Tita. Pri uredništvu te zanimive in enkratne razstave so poleg prireditelja sodelovali »Vjesnik«, »Kmečki glas« in RTV Ljubljana, del stroškov pa so prevzeli tudi vojaki s prostovoljnimi delom.

životari v različnih zaporih, nato pa se priključi prekomorskim brigadam. Nekaj časa dela v Bariju, nato na Visu, Korčuli in v Splitu. Z brigadami se vrne v Ljubljano, kjer nekaj časa živo sodeluje v različnih umetniško-propagandnih akcijah. Tu se je tudi udeležil razstave umetnikov-partizanov (1945). Po partizanskih razstavah v Bariju in Splitu (1944) je to njegov zadnji pomembnejši nastop. Do svoje smrti (1958) živi v Ljubljani, telesno strit in pogreznjen v brezupno bohemo ustvarja le še priložnostno.

- DELA TEGA UMETNIKA —
- REVOLUCIONARJA SI LAH-
- KO OGLEDATE NA RAZSTA-
- VI, KI STA JO V POČASTI-
- TEV PRAZNIKA OSVOBO-
- DILNE FRONTE PRIPRAVI-
- LI PARTIZANSKA KNJIGA
- IN MESTNA GALERIJA LJU-
- BLJANSKA. OPOZORILI BI
- SE, DA JE PARTIZANSKA
- KNJIGA OB TEJ PRILOŽNO-
- STI IZDALA TUDI KATALOG
- Z UVODNIMI BESEDAMI
- DR. IVANA SEDEJA.

Ivan Čargo: KOVACA (detajl), rdeča kreda, laviran tuš, 1935

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Burgarjevi materi

Fantov šest si, mati, porodila,
rasli kakor hrasti so vrh hriba
in nikogar vohra ni zlomila,
saj so kremeniti bili, po značaju
tvoji dragi, hrabri fantje, mati,
ki si v korenjake jih vzgojila.

Pa se sreče je nebo stemnilo,
hudo zlo se k nam je privalilo,
vojna je pretresla domovino.
»Fantje moji dragi, kaj godi se,
da pridrli k nam so Nemci,
govori se —
mati trepeta za vso družino.
Preden strašna vojna je povsod
rohnela,
že ji smrt je s svojo mrzlo roko
sina enega kot klas požela,
potlej pet sinov je vojna vzela,
pet sinov in oče so življenje
darovali
za svobodo in junaki so postali.

Mater-mučenico so po ječah kakor
psa gonili,
dom oropali ji, rod ugonobili...
Zdaj k sinovom, možu hodi na
gomilo,
vse trpljenje strašno zanjo je
mimilo:
domovini šest sinov, moža je
žrtvovala,
žrtvovala, sama je junakinja postala.
DORICA KRALJ

BOREC ŠTEV. 3 - 1972

V zadnji številki revije Borec zasledimo v rubriki »Zgodovina NOB« daljšo razpravo Ivana Ferleža Prva štajerska partizanska brigada. Gre za celovit prikaz dokaj malo znanega osvobodilnega dogajanja spomladi 1942.

V rubriki »Gradivo-pričevanja« najdemo nadaljevanje prikaza Francija Strleta o preboju štirih bataljonov 14. divizije na Pohorje in o prvih stikih med temi bataljoni in Zidansko brigado, oziroma o stanju v tej brigadi.

Slede trije opisi do zdaj slabo ali popolnoma neznanih dogodkov. France Škerl o partijski konferenci na Sveti gori aprila 1942 (torej na začetku osvobodilne vojne na Primorskem), dr. Tone Ferenc o tem, kdo je bil tisti Slovenec, ki je opozoril sovjetsko armado na začetek nemške ofenzive pri Kursku poleti 1943. Milica Ostrovska pa piše o delovanju dveh Slovencev in ene Rusinje, ki so kot pripadniki sovjetske vojske z obveščevalno nalogo skočili s padali na Štajersko v zadnjem razdobju vojne.

Drago Suhi piše o tem, kako je s tovariši odšel spomladi 1942 iz Novega mesta k partizanom, Emil Cesar pa o slovenski partizanski književnosti do septembra 1943. Vera Visočnik obravnava likovno dejavnost na temo revolucije v lanskem jubilejnem letu. Matija Žgajnar razpravlja s Ferdinandom Godino v zvezi z njegovimi spomini »Zakaj si prišel domov«. Ocenil knjig sta dve: Statist na diplomatskem odru (Slavko Rupel) in Dražgoška bitka (Ivan Križnar).

Med prozo so tudi pesmi: Smrt, Vojna (Branko Žužek), Na pomlad bo najina svatba (Vien Fong), Moja domovina (Giang Nam) in Ne trgaj cveta (Van Lein). Te zadnje tri pesmi je iz vietnamske odporiške lirike prevedel Ivan Minatti.

M. P.

RIŽARNA-SPOMENIK

Dne 24. aprila je italijanski minister za delo Donat Catin položil temeljni kamen za muzej odporiškega v žilarni. V tem nacističnem uničevalnem taborišču je do konca vojne izginilo več kot tri tisoč žrtev, med katerimi je bilo največ Slovencev in Hrvatov.

»VEŠ, POET, SVOJ DOLG?«

Dan pred praznikom OF so vojaki enote majorja Marinka Koprivice iz vojašnice »Jožeta Menih-Rajka« pripravili v celjski tovarni perila »Toper« lep kulturni program. Prvi del je obsegal recital del jugoslovanskih pesnikov pod skupnim naslovom »Veš, poet, svoj dolg?«, v drugem delu pa peli in igrali narodne pesmi jugoslovanskih narodov. »To je pri nas prvi primer, da so vojaki pripravili samostojen kulturni program ob prazniku v delovni organizaciji!« je ob tej priložnosti povedal sekretar občinske konference ZMS v Celju Milan Bratec. Skupino, ki bo gotovo še naprej nastopala, vodi in pripravlja Igor Longyka.

SPOMENIK VLADIMIRU NAZORJU

V Zagrebu nameravajo postaviti spomenik pesniku in borcu Vladimiru Nazorju. Stal naj bi na zagrebškem Tuškancu — v bližini ulice, ki nosi Nazorjevo ime in kjer je Nazor dolgo živel. V ta namen so lani razpisali natečaj za idejno rešitev tega spominskega obeležja, ki je imel vsejugoslovanski značaj. Na razpis se je javilo triindvajset ustvarjalcev. Prvo nagrado in osemdeset tisoč dinarjev je prejel mladi kipar Stjepan Gračan, vsa prispela dela so na ogled v zagrebškem muzeju revolucije, delo na spomeniku pa bodo začeli letos.

beležke

ČEHOV LETA 1944

Čkalja je leta 1944 v Prokuplju z gledališko skupino pripravljaj prireditve, na kateri so hoteli poleg drugega izvesti tudi »Ženitev« Antona Pavloviča Čehova. »To ni aktualno in tega ne moremo predvajati!« je na vaji odločil kapetan, odgovoren za programe.

Miodrag Petrović-Čkalja se je s prijatelji dogovoril, da kapetana še enkrat prikažejo »Ženitev«, tokrat

Miodrag Petrović — Čkalja

nekoliko drugače. Tekst so spremenili tako, da Čkalja »ubije« partnerja na sceni z vzklikom: »Umri, fašistični pes!« Ko je kapetan videl to drugo izvedbo, je dejal:

»Odlično! To je aktualna stvar! Zakaj neki ste jo prvič tako spremenili?«

SPOROČILA USTRELJENIH

Beograjski muzej revolucije je s predstavo »Branite ljubezen«, ki jo je režiral Velimir Mitrović, pred kratkim slovesno odprl nov gledališki oder. »Branite ljubezen« je sxenska lepljenka, napravljena na osnovi pisma na smrt ustreljenih antifašistov iz dvanajstih evropskih držav.

»VALTER BRANI SARAJEVO«

Hajrudin Krvavac nadaljuje serijo uspešnih akcijskih filmov. Film »Valter brani Sarajevo«, katerega premiera je bila aprila v sarajevski »Skenderiji«, je navdušeno pozdravilo okoli pet tisoč gledalcev. Zanimivost: Hajrudin Krvavac še ni podpisal pogodbe s producentom. »Domenili smo se, da bomo sklenili pogodbo, če napravimo dober film; v nasprotnem slučaju pa se bom honorarju odpovedal!« pravi avtor filma o Valterju in njegovih ilegalcih.

AMERIŠKI TOP V IZRAELSKI VOJSKI

Izraelci so na Sinaju pokazali tujim novinarjem top, ki so ga dobili šele pred kratkim in za katerega trdijo, da je »najmočnejši top na svetu«. Gre za ameriški samohodni top M-107, ki tehta 30 ton in katerega kaliber je 175 mm. Ta top lahko izstreli 77 kg težko granato 33 km daleč. Samohodni top je povsem podoben tanku in ima dobrih deset metrov dolgo cev. Njegova posadka je petčlanska, ki pa ji pri polnitvi topa pomaga še osem vojakov. Hitrost tega vozila je 56 km na uro. Znano je, da ima sovjetska vojska samohodne topove z večjim kalibrom, vendar z manjšim dosegom od M-107.

Topove te vrste nameravajo Izraelci uporabljati vzdolž Sueškega prekopa, kjer je pogosto prihajalo do medsebojnega topniškega obstreljevanja vse do avgusta 1970, ko so se Egipčani in Izraelci sporazumeli glede prekinitve ognja.

Izraelci niso povedali, koliko topov M-107 so jim Američani poslali. Novinarjem so prikazali štiri topove.

zanimivosti

PRVI TEŽKI AVTOMATSKI TOPOVI

Svedska armada ima že od leta 1965 avtomatske daljnometne topove kal. 155 mm, ki spadajo v oborožitev divizij. To so prvi težki avtomatski topovi na svetu. So samohodni in težki 52 ton, na minuto lahko izstrele po petnajst granat z dosegom 25 km, po cestah pa se premikajo s hitrostjo do 28 km na uro.

SOVJETSKO-POLJSKI MANEVRI

V prvi polovici aprila so imeli v Spodnji Slezi, v jugozahodnem delu Poljske, večdnevne manevre, ki so se jih udeležile poljske in sovjetske vojaške enote. V kombiniranih operacijah so sodelovale pehota, artilerija, raketne enote, tanki in letalstvo. Med manevri so imeli tudi vaje, med katerimi so streljali z bojno municijo.

ŠVICARSKI IZVOZ OROŽJA

Švica bo še nadalje izvažala orožje, je sklenil švicarski parlament po trinajsturni razpravi. Zahtevo za prepoved izvoza orožja je predložila socialistična stranka. Po njenem predlogu naj bi bil izvoz dovoljen le v nevtralne dežele. Vlada pa je imela drugačen predlog, s katerim je v parlamentu tudi prodrla. Utemeljevala ga je s tem, da bi v primeru prepovedi izvoza švicarske tovarne orožja propadle, ker jim samo dobave za potrebe domače vojske ne zagotavljajo rentabilnega poslovanja.

INDIJA NE ZAOSTAJA ZA KITAJSKO

Po izjavi indijskega ministra za vojaško industrijo namerava Kitajska začeti poskuse z medcelinskimi izstrelki. Poskuse naj bi Kitajci opravljali nad Indijskim in Tihim oceanom. Ko je minister odgovarjal na poslanska vprašanja, je dejal, da Indija skrbno zasleduje kitajsko jedrsko oboroževanje. Zatrnil je, da Indija glede jedrske tehnologije ne zaostaja za Kitajci. Razlika je le v tem, da Kitajci uporabljajo jedrsko energijo v vojaške, Indijci pa le v miroljubne namene.

DESET AMERIŠKIH VOHUNSKIH SATELITOV

Komisija za atomsko energijo Združenih držav Amerike je objavila podatek, po katerem je moč posneti, da kroži okrog Zemlje na višini 110.000 kilometrov deset ameriških vohunskih satelitov. Njihova glavna naloga je v tem, da odkrivajo ilegalne jedrske eksplozije, zlasti kitajske. V poročilu, namenjenem Kongresu, je še rečeno, da so lani opravili v ZDA vrsto poskusov, ki se nanašajo na »nove koncepcije« atomskega orožja. Iz poročila pa ni moč ugotoviti, ali gre za poskuse v obliki podzemeljskih eksplozij, ali pa so jih opravili le v laboratorijih.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Česa nas uči Vietnam

Vietnamska vojna dogajanja dajejo obilo priložnosti, da si pridobijo izkušnje vsi tisti, ki se resno ukvarjajo s krepitvijo obrambe, da bi zavarovali svojo neodvisnost. Seveda pa je poglobljeno spoznanje iz vietnamske vojne to, da ne more biti premagano ljudstvo, ki si hoče trdno odločeno izvajati in ohraniti svobodo in ki je tudi primerno organizirano, da svojo odločnost uresniči v učinkovitem odporu, ne glede na to, da je sovražnik oborožen z najsodobnejšimi vojnimi sredstvi. V tem je tudi mednarodni pomen boja vietnamskega ljudstva, boja, ki dejansko, neposredno dokazuje, kakšne slabosti ima sama groba sila v sodobni vojni.

Toda vojni dogodki v Indokini nas učijo še marsičesa drugega. Gre za ponovne letalske napade na DR Vietnam, ki so se začeli z nedavnim bombardiranjem Hanoja in Hajfonga, kar je naletelo na splošno obsodbo mednarodne javnosti, saj to dejanje pomeni nadaljnjo zaostroitev, stopnjevanje vojne. Ameriška odločitev, da bodo spet začeli bombardirati Severni Vietnam, kakor samo bombardiranje, sta vzbudila osuplost celo med najbližjimi zavezniki ZDA, saj kaj takega ni mogel nihče pričakovati. Tega niso

pričakovali spričo mednarodnega dogajanja, saj tako imenovano novo ozračje v stikih med velikimi silami — pri čemer Washington uradno vztraja — ni prav nič dalo slutiti, da bi se moglo kaj takšnega zgoditi. Bombardiranje se je začelo tako rekoč neposredno po končanem Nixonovem obisku v Pekingu in v obdobju, ko se Nixon pripravlja na potovanje v Moskvo. Logično bi torej bilo — če bi za dogajanja na mednarodnem prizorišču veljali zakoni navadne logike — da se je bombardiranje začelo, ko je bil zato najmanj primeren trenutek. Toda to se je zgodilo kljub vsemu! Če pa se takšne stvari kot po načrtu dogajajo v Indokini in drugod, ne gre za izjemne dogodke, marveč to izvira iz globljih vzrokov mednarodne politike nekaterih držav. Predvsem je treba upoštevati, da tako imenovani vojaški dejavnik v tistih državah deluje razmeroma samostojno in utegne v določenih razmerah usmerjati vso politiko ali natančneje povedano: politika posameznih držav je zasnovana tako, da je vojaški dejavnik tudi v dandanašnjih razmerah glavni steber, ki se nanj opira dejanje in nehanje mednarodne politike, čeprav je ta dejavnik včasih zakrinkan, zasenčen z zunanjimi

Severnovietnamski vojak na straži

mi oblikami, na površju nekaterih zunanje-političnih potez in pobud. Svet ne more zapreti oči pred tem dejstvom, saj ga potrjujejo izkušnje. Sicer pa je prav to značilnost takšnih nenadnih odločitev v mednarodni politiki, ker je njihov namen s presenečenjem doseči vojaško učinkovitost.

Sklep se vsiljuje sam po sebi: hkrati, ko se razvijajo najnovejši mednarodni stiki, ne popušča še zmeraj pritisk vojaškega dejavnika na te stike. Nasprotno: vse kaže, da ta pritisk celo narašča in se širi. Zato bi nikakor ne smeli pozabljati, da je treba tudi dandanes računati z nevarnostjo: nepričakovano, nenapovedano, ne da bi to utemeljevali zunanji tokovi mednarodnega političnega razmerja, utegne kdo uporabiti vojaško silo. To je eden najresnejših naukov iz sedanjih dogajanj v Vietnamu.

Takšen neugoden, nevaren razvoj v mednarodnem življenju je mogoče preprečiti le, če hkrati izpolnjujemo dve nalogi: Prvič si moramo še odločneje in neposredneje prizadevati, da bomo vse miroljubne sile in države — predvsem neuvrščene — zavrgle nasilne načine in sredstva iz mednarodnih stikov. Drugič pa se morajo male in srednje neodvisne države obrambno krepiti, da bi bile kos presenečenjem, kakršna vojaška sila še zmeraj uporablja.

(Po Narodni armiji)

Severnovietnamska protiletalska obramba

Kviz o splošnem ljudskem odporu

Pred kratkim je bil v Domu družbenih organizacij v Šmartnem pri Slovenj Gradcu kviz o splošnem ljudskem odporu. Predviden je bil že 31. marca, vendar so ga zaradi neprimerne datuma in nepripravljenosti ekip preložili za teden dni. Kviz je organizirala občinska konferenca ZKS Slovenj Gradec, za dobro organizacijo pa je poskrbel mladinski aktiv Šmartno, ki je pripravil dvorano in vse potrebno.

Dvorana je bila nabito polna. Prišli so stari in mladi. Največ je bilo mladine, ki je prišla navijati za svoje ekipe. Sodelovalo je šest skupin: ekipa MA

Dovže, ekipa MA EŠC, ekipa garnizije iz Dravograda, ekipa obmejne enote, ekipa MA Stari trg in ekipa MA tovarne meril. V ekipi je bilo lahko od tri do pet članov. S petimi člani sta prišla na tekmovalce dve dva aktivna, in sicer MA EŠC in MA tovarne meril, iz Dovž so prišli štirje, iz Starega trga, obmejnih enot in garnizije pa trije tekmovalci.

Za pravilen potek tekmovanja je skrbela petčlanska žirija, ki je tudi točkvala. Pridobiti je bilo možno pet do deset točk, glede na obširnost odgovora. Vprašanja pa je zastavljal napovedovalec Jože Logar, ki za vodenje kviza ni zahteval plačila.

Pripravljenih je bilo 96 vprašanj. Razporejena so bila v dvanajstih kvizih. Vodja ekipe je izbral kuverto s šestimi vprašanji, na katera je potem odgovarjala ta in ta ekipa. Pet vprašanj je bilo ustmenih, eno pa pisмено. Časa za premislek je bilo 30 sekund. Vsako vprašanje oziroma odgovor nanj je prineslo ekipi točke, katerih seštevek je določil zmagovalca.

Tekmovalci so se pripravljali s pomočjo knjige »Obramba socialistične

Jugoslavije«, ki jo je izdal zvezni sekretariat za narodno obrambo. Gradivo so dobili mesec dni pred tekmovanjem. Vsaka ekipa je dobila le eno knjigo, ker je izšla v zelo majhni nakladi in jo je težko dobiti.

Med kratkimi premori je za prijetno razpoloženje poskrbel ansambel Proteus, ki mu je z besedo priskočil na pomoč tudi napovedovalec Jože Logar.

Zmagala je ekipa garnizona iz Dravograda z devetinpetdesetimi točkami. Dobili so nagrado v znesku 500 dinarjev, kot zmagovalci pa se bodo udeležili tudi regionalnega tekmovanja v Mariboru. Druga je bila ekipa obrambne enote, tretja MA Stari trg, četrto do peto mesto si delita MA EŠC in MA tovarne meril s 50 točkami, šesti pa so mladinci iz Dovž.

Priznanja je podelil predsednik občinske konference ZMS Slovenj Gradec tovariš Albin Kac.

Tekmovanje je pokazalo dobro pripravljenost ekip in znanje posameznih tekmovalcev. Poleg tekmovalcev moramo pohvaliti mladinski aktiv Šmartna, ki je kviz odlično organiziral.

IRENA MOVH

Vse o MIG 25

Po podatkih, ki z njimi razpolagajo v ZDA, je najbolj sodoben lovec na svetu trenutno sovjetski MIG 25. Dolgo časa so mislili, da gre dejansko za izpopolnjeno varianto MIG 23. Predno so ga uvedli v oborožitev, je imel oznako E-266. Kot tak je v letih med 1965 in 1967 dosegel več svetovnih rekordov, ki jih do zdaj še niso presegli.

Predvsem MIG 25 leti z veliko brzino tako na malih kot na srednjih in velikih višinah. Največjo brzino doseže seveda še vedno na večjih višinah — 3.300 km na uro. Dolet je 3.000 km, največja višina, ki jo lahko doseže, pa je 34.000 m. Za razliko od prejšnjih lovcev MIG je dvomotorec. Američani bodo imeli letalo, ki se lahko kosa z MIG 25 šele 1975.

Kot je znano, imamo pri nas v Jugoslaviji lovce MIG 21. Razen tega imajo v SZ in v Egiptu še MIG 23 (enomotorec, brzina 3.100 km na uro, dolet 5.000 km, višina 31.000 m.) Pri tem letalu so graditelji rešili vprašanje velikih in majhnih brzin s spreminljivo geometrijo kril. To se pravi, pri velikih brzinah pilot s posebnim mehanizmom nekako zloži krila k trupu, pri majhnih pa jih razširi.

“bien-être”

eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

Alkohol in narodna obramba

Sodobna vojna bi zahtevala velikanke telesne napore ljudi. Alkoholiki pa so bolniki, ki sploh niso sposobni za kakšne napore. Alkoholizem je na svetu zelo razširjena bolezen — na tretjem mestu po številu bolnikov za rakom in tuberkulozo. Alkoholik je med drugim slaboten tudi zato, ker zaradi uživanja alkohola izgublja tek in se neredno hrani. Oslabljeno telo pa je tudi manj odporno proti nalezljivim boleznim, predvsem pred obolenji za tuberkulozo in pljučnico.

Na nedavnem simpoziju o alkoholizmu in uživanju mamil v Zagrebu so mednarodni strokovnjaki obravnavali alkoholizem kot po vsem svetu zelo razširjeno bolezen. Tako je v ZDA 6 odstotkov prebivalstva alkoholikov ali okrog 9 milijonov ljudi. Med alkoholiki je četrtnina žensk. Približno 3 milijone ljudi je najhujših alkoholikov. Alkohol je najbolj nevaren jetrom, tako da v Ameriki med alkoholiki umira do 68 odstotkov bolnikov za cirozo jeter. Sicer pa je alkohol vzrok še številnih drugih nesreč ter nadlog. V ZDA sodijo, da napravi tretjina samomorilcev samomor pod vplivom alkohola. Nadalje je alkohol najpogostnejši vzrok prometnih nesreč. V Ameriki zapijejo na leto okrog 15 milijard dolarjev.

Kako je z alkoholizmom pri nas, lahko živo spoznamo spričo naslednjih podatkov:

V naši državi je v sadjarstvu kar 57 milijonov slivovih dreves ali tretjina izmed 160 milijonov na vsem svetu. Presnih in suhih sliv pa porabijo le petino, medtem ko jih štiri petine (80 odstotkov) prekuhajo v žganje.

V naši državi popijejo na leto 830 milijonov litrov alkoholnih pijač. Toda povrh tega alkoholne pijače še uvažamo. Leta 1969 smo uvozili 1.700.000 litrov žganih pijač in 4 milijone vinskega destilata (špirta) za izdelovanje vinjaka in drugih pijač — v vrednosti 2 milijardi 500 milijonov din (250 milijard Sdin).

V zadnjih petih letih poraba alkohola pri nas nenehno narašča — narasla je kar za 150 odstotkov. To pomeni, da je narasla tridesetkrat bolj kot pa število prebivalstva.

Dandanes je pri nas okrog 15 700 gostišč (gostiln, kavarn itd.), a hkrati alkoholne pijače točijo še v nekaterih mlekarnah, spe-cerijskih prodajalnah in okrepčevalnicah.

Na zagrebškem simpoziju so omenili, da je pri nas okrog pol milijona alkoholikov. Toda po podatkih prof. Hudolina jih je mnogo več — 900 000. Računati je treba, da zaradi alkoholikov trpijo neposredno še številni njihovi svojci ali skupaj kakšna dva milijona ljudi. Strokovnjaki so izračunali, da naše gospodarstvo izgubi zaradi alkoholizma okrog 20 milijonov delovnih dni na leto, kar pomeni izgubo okrog 700 milijonov din.

Kaj pomeni za našo obrambo 900.000 ljudi manj zaradi alkoholizma, vidimo npr. iz tega, da je to enajstkrat več prebivalcev kakor jih je leta 1941 nastopilo v vstaji proti okupatorju. Sprva, leta 1941, je bilo 80 000

ljudi v NOV, do zmagovitega konca vojne pa je število naših borcev naraslo na 800 000. Na žalost pa imamo dandanes kar 900 000 ljudi, ki niso sposobni, da bi se branili pred sovražnikom.

Toda pri vsem tem je najhujše, da je med alkoholiki mnogo mladih ljudi; 3 odstotke je celo mlajših kakor dvajset let. Tretjina alkoholikov je prav v letih, ko so ljudje najsposobnejši za obrambo (od 20 do 30 let). Nad 50 let starih je le 6 odstotkov alkoholikov. Med alkoholiki je pri nas 7,5 odstotkov žensk.

Kako strašna nesreča je alkoholizem za skupnost, kažejo še podatki, da je alkohol posredno ali neposredno vzrok številnih obolenj, pa tudi, da je zaradi tega izredno mnogo duševno bolnih — otrok. Tako so ugotovili, da je v nekem našem mestu kar 70 odstotkov dečkov med duševnimi bolniki, ker je v ozadju vzrok alkoholizem. Po drugih podatkih pa so v nekem našem mestu v letu zdravili 52 dojenčkov, ker so trpeli zaradi alkoholizma staršev, a je kar 30 otrok umrlo. Izredno bi nas moralo skrbeti, kar so ugotovili z anketo med šolarji v osnovni šoli v nekem mestu: izmed 7333 učenci jih je polovica uživala alkoholne pijače.

Na zagrebškem simpoziju so opozarjali, da uživanje alkohola skrajšuje življenjsko dobo ljudi povprečno za 10 do 12 let. Ali bi res ne bilo mogoče zajeziiti alkoholizma pri nas? Poučen je primer, da so ljudje pri nas zadnje čase, ko so bili pod vtisom o veliki nevarnosti obolenja za črnimi kozami, mnogo manj pili. Zbor strokovnjakov v Zagrebu je priporočil kot prvi ukrep v boju proti alkoholizmu omejitvev točenja alkoholnih pijač. Zatiranje alkoholizma pa se mora začeti odločno že v osnovni šoli, tako da bo sleherni učenec poznal, kako škodljiv je alkohol in kako strahotno gorje je alkoholizem. Zatiranje alkoholizma pa so dolžni hkrati z vzgojitelji in z zdravstvenimi delavci prav vsi, ki jim mora biti pri srcu obstoj naše skupnosti. Boj proti alkoholizmu je hkrati prizadevanje za krepitev naših obrambnih sil, obrambne moči slehernega izmed nas.

MIHAJLO GEORGIJEVSKI

POIZVEDBA

Alojz Faganel, ki se je rodil v Gorici 24. VI. 1924, je septembra 1942 odšel k partizanom iz domačega kraja. Ni znan, v kateri enoti je bil sprva. Pred italijansko kapitulacijo leta 1943 pa je bil v 4. bataljonu Sercejeve brigade pomočnik mitraljeza. Tedaj je s to enoto, ki je sodelovala pri mobilizaciji, bil na poti skozi Divačo. Zvedela sem tudi, da je bil med udeleženci pohoda štirinajste divizije na Stajersko: baje je med pohodom padel ali je od tedaj pogrešan. Zanesljivih podatkov nimam. Alojz je bil velike postave in je imel pokvarjeno desno oko, tako da je križem gledal.

Vljudno prosim vsakogar, ki bi lahko pomagal s kakšnimi podatki, da mi piše na moj naslov (ali na uredništvo):

Marija Faganel, Šempas, poštna štev. 65261.

MIROSLAV LUŠTEK:

Žrtve italijanskega okupatorja

(nadaljevanje)

Iz raznih virov je tudi znanih več primerov žrtv, ustrelenih brez odredbe v Ljubljani, še več pa na podeželju v času raznih italijanskih ofenziv, zlasti velike poletne ofenzive leta 1942. Italijanski vojak niti niso preveč pomišljali, ko so pobijali kar na cestah, saj jim je bilo znano, povelje njihovega najvišjega poveljnika v Sloveniji, generala Maria Robottija, ki je že jeseni 1941. leta dejal, da »kdor ustrelji civilno osebo, dobi mesec dni dopusta.«

Prva znana smrtna žrtev v Ljubljani je Nada Grisogono, ki je bila zahrbtno ustreljena že 29. junija 1941. Konec julija je bil na Večni poti ustreljen slovenski kulturni delavec in prešernoslovec Avgust Žigon. Dne 10. avgusta 1941 je bil na cesti v Šiški ustreljen mladinski aktivist Marijan Majcen, 26. avgusta dijak Janko Prodan, ker so ga baje zasačili pri rezanju telefonskih žic, 25. oktobra član VOS Ernest Belak, 1. decembra na današnjem Prešernovem trgu brez kakega povoda trgovec Viktor Meden in industrialec Jakob Jan, 14. decembra študent Dalibor Baloh, ker se ni takoj ustavil na poziv italijanske patrulje. Še veliko več žrtv je bilo v letih 1942 in 1943. Vendar ne samo posameznikov, temveč celih skupin.

Tako so na primer pobili Italijani brez obzira na brez obvestila v Polhovem Gradcu petnajst oseb zaradi poraza, ki so ga doživeli v boju z Narodno zaščito s Hruševa pri Dobravi nad Ljubljano dne 7. maja 1942, in jih prepeljali na ljubljansko pokopališče. Dne 23. julija 1942 so vojaki grupacije CC NN »Montagna« na Brdu in okolici razrušili 22 hiš in pobili 14 prebivalcev zaradi tega, ker sta tu prejšnji dan padla dva italijanska vojaka. V mehanični delavnici Frica Hribernika na Celovski cesti 50 so vojaki oddelka I. sekcije CC NN »XXI aprile« dne 27. avgusta 1942 po triurnem zasliševanju ustrelili lastnika delavnice in njegove pomočnika Josipa Kroparja, Milana Krpana in Antona Miheliča, ker so izdelovali razne predmete za potrebe centralne tehnike KPS. Pobijali so tudi ljudi, pri katerih so našli pri preiskavah »prevratni in obremenilni material« (literaturo, orožje itd.), ali ljudi, ki so jih zasledovali in ubili »na begu«. Tako so padli Vida Pregarčeva, Hinko Smrekar, Srečko Potnik, Milan Česnik in mnogi drugi organizatorji in aktivisti osvobodilnega gibanja.

Kraji, kjer so italijanske vojaške oblasti streljale svoje žrtve, so različni. Talci in druge žrtve italijanskega fašističnega terorja so padale v Gramozni jami pri Tomačevem v bližini pokopališča, na vojaškem strelišču ob Dolenjski cesti, dne 13. oktobra 1942 je padlo štirindvajset talcev v današnji Ulici 24 talcev, mnogo pa je bilo pobitih na ljubljanskih ulicah. Največ jih je izkrmavalo v Gramozni jami pri Tomačevem.

Prva žrtev, ki je bila ustreljena v Ljubljani na osnovi obsodbe vodskega vojaškega sodišča pri II. armadi v Ljubljani, je bil Jože Mihelič, politkomisar belokranjske čete, ki so ga italijanski vojaki dan po napadu na belokranjsko četo, to je dne 3. novembra 1941, ujeli v vasi Pribišje. Dne 6. decembra 1941 ga je vojaško vojno sodišče obsodilo na smrt in 9. decembra 1941 na

vojaškem strelišču na Dolenjski cesti ustrelilo. Iz dopisa komisarja javne varnosti v Trzinu (Monfalcone) A. Tricerica kvesturi v Trstu zvemo, da so Jožeta Miheliča še istega dne prepeljali v Tržič in ga pokopali na tamkajšnjem pokopališču.

Naslednji proces pri vojaškem vojnem sodišču je bil proti skupini partizanov, udeležencev napada na Lož, ki je bil 19. oktobra 1941. Pred sodiščem je bilo šestnajst obtožencev. Od teh so bili na procesu dne 16. decembra 1941 obsojeni na smrt: Ljubo Serčer, Ivan Verbič, Valentin Karič, Rado Kogoj, Karel Kranjec, Ignac Žagar, Filip Lipovec in Ladislav Janežič. Obsojene — razen Filipa Lipovca in Ladislava Janežiča, ki jima je bila tik pred ustrelitvijo smrtna kazen spremenjena v dosmrtno ječo — so 22. decembra 1941 ustrelili v Strahomeru pri Tomišlju, v neposredni bližini Ljubljane.

Tudi te žrtve so prepeljali v Tržič, ker so se italijanske oblasti bale manifestacij in demonstracij na njihovih grobovih, ali kakor pravi poročilo, »da bi se izognili pri-naslanju cvetja in zahajanju na grobove«.

Tudi naslednja dva od vojaškega vojnega sodišča na smrt obsojena in ustreljena obsojenca sta bila prepeljana v Tržič. To sta bila Feliks Pečar in Milan Šušteršič. Feliks Pečar iz Polja pri Ljubljani je bil obsojen na smrt 3. januarja 1942 »zaradi udeležbe v oboroženih enotah in nošenja orožja« in štiri dni nato ustreljen, Milan Šušteršič, sekretar rajonskega komiteja SKOJ za Bežigrad, je bil aretiran 8. decembra 1941, obsojen na smrt 2. februarja 1942, dne 7. februarja 1942 ob 8.30 pa ustreljen v Gramozni jami. Iz dopisa, ki ga je poslal komisar javne varnosti A. Tricerico 9. II. 1942 kvesturi v Trstu, izvemo:

»Kot je znano, že nekaj časa pokopavajo na tukajšnjem pokopališču na smrt obsojene in ustreljene v Ljubljani.

Pokop je iz politično varnostnih razlogov tajen. Trupla vozijo s kamioni, ki jih spremlja večje število policistov bataljona »M« (bataljon Mussolini — op. pis.), močno oboroženih, navadno med 12. in 13. uro.

Tukajšnje pokopališče je le malo oddaljeno od kadjevalnice in leži ob cesti, ki pelje do trga. Kamioni prihajajo prav ob času, ko je cesta polna delavcev in uslužbencev, ki imajo tačas odmor za kosilo. Jasno je, da mnogi od njih opažajo nenavadni prihod vojaškega kamiona na pokopališče in izstopanje številnih policistov v polni bojni opremi ter sumijo, da gre za tajen pokop.

Da te nevedčnosti, ki so v škodo tajnosti, preprečimo, ker ni izključeno, da bodo še pripeljana trupla za pokop, prosimo, odredite, da kamioni, ki prevažajo trupla, pridejo na pokopališče pred 12. ali pa po 13. uri. Hvaležni bomo tudi, če nam čas prihoda vsaj približno javite, da preprečimo čakanja več ur na cesti. Zadnjič smo bili prisiljeni čakati nad štiri ure, kar je vse v ško. do drugi službi.

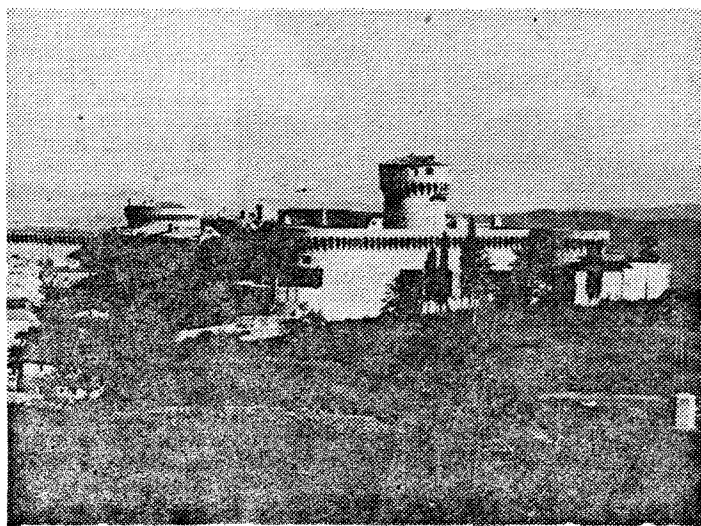
Druge nevedčnosti, o kateri menimo, da jo je treba na vsak način odstraniti, je, da se za kamioni na cesti poznajo sledovi krvi, ki kaplja iz rakev.«

Tržaška prefektura je o tem obvestila 18. februarja 1942 visokega komisarja v Ljubljani. Kakšen je bil njegov odgovor, nam ni znano. Vemo le to, da od takrat dalje ustreljenih žrtv niso več vozili v Tržič ali v druge kraje v Italijo, temveč so jih pokopavali na ljubljanskem pokopališču. Za naslednja dva na smrt obsojena pred vojaškim vojnem sodiščem, Ljubljancina Edvarda Legvarta in Jožeta Koprivnika, ki sta bila 4. marca 1942 obsojena na smrt, »ker sta v ljubljanskem območju v teku nedoločene dobe od januarja do 3. marca 1942 pripadala članstvu neke oborožene tolpe... imela strelno orožje... in ker sta 3. marca 1942. leta izvršila napad naperjen proti življenju nekaterih članov oborožene sile ter povzročila smrt nekega podnadrednika in ranila druga dva vojaka« in še istega dne ob 18.45 ustreljena na vojaškem strelišču na Dolenjski cesti, nimamo poročil, da bi njuni trupli prepeljali v Italijo. Pač pa lahko zasledimo v mrliški knjigi župnijskega urada Sv. Križa za leto 1942 pod tekočo številko 281 in 282 beležko, da sta bila 7. marca 1942 pokopana N. N., ki sta umrla 4. marca 1942. Verjetno gre v tem primeru za ustreljenega Edvarda Legvarta in Jožeta Koprivnika. Tedanji upravnik ljubljanskega pokopališča župnik Ivan Legat je vestno vpisoval vse žrtve okupatorskega terorja (talce, ustreljene od vojaškega sodišča, padle partizane, ki so jih Italijani pripeljali v Ljubljano itd.) v mrliški knjigo in bil po pripovedovanju tedanjih pokopaliških uslužbencev navzoč tudi pri vsakem pokopu. Vendar je imel župnik Ivan Legat pri tem težave. Italijanske vojaške oblasti so od pokopališke uprave zahtevale pokop, niso pa dajale generalij ustreljenih, ki jih je zahtevala mrliška knjiga. Zato je pod rubriko, ki zahteva ime in priimek umrlega, vpisal samo N. N. in večkrat s pripombami: možki ml(ajši), partizan), Avstrijalec — ujet(nik) itd. Večkrat je približno ocenil starost žrtve, večkrat kraj, kjer je žrtev padla: večna pot, Verd, Dobrava, Polhov Gradec ali pa, če ni ugotovilo kraja zločina, vpisal pod to rubriko just(ifikacija), vpisal dan smrti in dan pokopa ter označil grob.

RIBJI BRODET

Zapornikom iz Volterre

V srednjeveški trdnjavi »Volterra« v Italiji so bili med vojno zaporji, v katerih je bilo od leta 1942 do spomladi 1944 zaprtih okoli petsto Jugoslovancev (Slovencev, Dalmatincev in Črnogorcev), obsojenih na dosmrtno ječo zaradi odporniškega delovanja v narodnoosvobodilnem boju.

V želji, da bi se po tridesetih letih sestali na tovariškem srečanju, opozarjamo na sestanek, ki bo približno v začetku junija tega leta v turistično — planinskem kraju na Travnici pri Sodražici.

Zapornike iz Volterre prosimo, da se tega srečanja udeležijo v svojo udeležbo sporoče do 25. maja na naslov: FRANJO FAJDIČA, 61317 SODRAŽICA. Obvestite tudi vse tiste, ki iz kakršnegakoli razloga tega obvestila ne bi utegnili prebrati.

O točnem času in programu srečanja boste obveščeni pismeno.

DELAMARIS IZOLA

Spopad Rakovške v Grahovem

Rakovška četa je po uspehi akciji na italijansko avtomobilsko kolono na cesti Cabar—Prezid sprožila vstajo v Gorskem kotarju. V nekaj dneh se je v četo vključilo več kot 120 novih borcev. Četa je prerasla v bataljon, ki je nosil ime po padlem komandantu Šercerjevega bataljona, članu CK KPS Milošu Zidanšku. Kot 3. bataljon je bil vključen v Notranjski odred. Operativno področje bataljona je segalo na jugu do Cabra (predel Gorskega kotarja na sev. do železniške proge Postojna—Planina in ceste Cerknica—Velike Bloke—Sodražica, na vzhodu do Sodražice in na zahodu do stare jugoslovansko-italijanske meje), kmalu nato pa prek meje do proge Ilirska Bistrica—Postojna. Bataljon je bil razdeljen na štiri čete. Prva četa, katere jedro so tvorili stari borci rakovške čete, je nosila častni naziv — Rakovška.

Do začetka maja se je bataljon zadrževal predvsem na Kočevskem v okolici Drage, potem pa na področju Loške doline.

Na tem področju je OF intenzivno pripravljala ljudstvo na oboroženo vstajo. To je sovražnik kmalu začutil. Da bi vstajo preprečil, je v nedeljo, 3. maja 1942, zgodaj zjutraj prihrumela v dolino močna kolona Robotijevih mobilnih enot — 50 kamionov in blindiranih avtomobilov — se razkropila po vaseh in začela preiskovati po hišah.

V bataljonsko taborišče se je zateklo nad 200 članov NZ. Komandant Smeli je takoj poslal 1. četo-Rakovško v zasedo na cesti Lož—Bloška polica z nalogo, da sovražnika napade, ko bi se vračal. Do spopada ni prišlo.

Naslednje dni so borci 1. čete-Rakovške patrolirali in postavljali zasede okrog Loškega potoka.

Dne 9. maja se je celotna četa udeležila bataljonske akcije na Bloščku. Akcija je uspela. V spopadu je bil hudo ranjen partizan Bivol in je naslednjega dne umrl.

Po borbi na Bloščku se je četa premaknila na Križno goro z nalogo, da nadzira področje Cerkniske doline in tudi delno Loško dolino, da z neprestanimi napadi vzne-mirja in s tem tudi blokira močni italijanski postojanki v Cerknici in na Rakeku ter tako omogoči drugim četam Zidanškovega bataljona uničenje sovražnih postojank v Loškem potoku in Loški dolini.

Četa je na tem območju uspešno delovala že pred majersko akcijo. Z neprestanim patroliranjem je dosegla, da si sovražnik v Grahovem ponoči sploh ni upal zapustiti postojanke, pa tudi podnevi je le red-

kokdaj prišel v bližnje vasi. Iz bojazni pred napadom se je že aprila umaknil v Cerknico.

Prebivalci Gor. jezera, Lipsenja, Gorič, Žerovnice, Grahovega, Bločič, Bloške police in Martinjaka, Otoka in Laz so razen redkih izjem podpirali OF. Terenski odbori OF so dejansko imeli vso politično oblast trdno v svojih rokah. Borci so pri njih uživali popolno zaupanje.

V skladu s temi nalogami so četne patrolje križarile po Cerkniski dolini, kontrolirale cestni promet itd. Istočasno so enote NZ prekopavale ceste ter opravljale izvidniško in stražarsko službo okrog vasi. Ko je zjutraj, 11. maja, šla skozi Grahovo v Cerknico kolona petih italijanskih avtomobilov s približno 150 vojaki bloške garnizije po hrano, je četo o tem obvestil Jože Hiti iz Grahovega. Povedal je tudi, da se bo kolona vračala na Bloke popoldne.

Borci 1. čete-Rakovške v jakosti dveh vodov so se takoj odpravili v zasedo. Medtem pa je završalo tudi med prebivalstvom. Kako je bilo, nam povedo vtisi borcev, ki so opisani v rokopisu kronike Rakeka: »Ko smo prišli v dolino so ljudje stali pred hišami in nas pozdravljali z dvignjenimi pestmi. Na koncu vasi Žerovnica smo se ustavili in se podrobno dogovorili o kraju zasede in o nalogah. Vtem so se nam pridružili fantje iz Žerovnice, Grahovega in okoliških vasic. Vsak, ki je želel pristopiti v četo je vprašal: Ali smem iti z vami, ali me vzamete v svoje vrste? Nekateri so imeli puške in so bili oblečeni v vojaške blu-ze, drugi so bili oblečeni v gasilske uniforme in na glavah so nosili čelade.«

Četo je v odsotnosti komandirja vodil operativni oficir bataljona Martin. Prvemu vodu je poveljeval Miha, drugemu pa Zorko. Martin je zasedo postavil tako, da je 1. vod zasedel položaje pri pokopališču in nadziral cesto Grahovo—Bloška polica, 2. vod pa se je namestil nad vasjo, na cesti Grahovo—Radljek. Nato je zaposlil še številne prostovoljce: tiste z orožjem je vključil v zasedi, druge pa razdelil v več skupin, da so rušili cesti v obe smeri, postavljali razne ovire, podirali telefonske drogo-ve in rezali žico.

V vasi se je zadrževala skupina borcev 2. voda. Partizana Borut in Matiček pa sta bila v zasedi pred Grahovim in čakala na avtobus, da bi zajela karabinjerje, če bi bili v avtobusu. Avtobus je pripeljal, vendar brez karabinjerjev. Po legitimiranju potnikov sta partizana dovolila nadaljevati vožnjo. Potem sta se vrnila v vas k zasedi.

Približno ob 16. uri je izvidnik obvestil zasednike, da se iz Cerknice približuje italijanska kolona. Vozili so zelo previdno. Na ktižišču v Grahovem Italijani niso zavili na Strmec, kakor so pričakovali partizani, marveč so nadaljevali pot proti Bloški polici.

Ko je prvi kamion pripeljal do sokolskega doma, je po njem udarila zaseda 1. voda. Italijani so se nekaj časa branili okrog kamionov, ko pa je postal ogenj zasede le premočan in preciznejši, so se zatekli v sokolski dom in v hišo Štefana Resinoviča, v kateri je bila tudi pošta.

Medtem je 2. vod pohitel s Strmca na cesto Cerknica—Grahovo in tako preprečil sovražniku umik v Cerknico. Vod je takoj zatem prešel v napad. Puškomitraljezom Tarzanu, Tonetu in Borutu je uspelo, da so neopaženo prišli do Hitijske hiše v središču vasi. Tarzan je z mitraljezom užgal po Italijanih, ki so bili pozorni le na zasedo 1. voda, Borut pa je vrzel bombo pod kamion, ki je stal blizu Hitijske hiše. Se-le tedaj so Italijani spoznali, da so obkoljeni. Pred Tarzanovim strojničnim ognjem so se zatekli v bližnjo Ogrinčevo hišo in hlev.

Medtem sta se Martin in Krešo prebila do Krajčeve hiše. Od tam sta obklobovala Italijane, ki so se zatekli v Ogrinčev hlev. Vsakega Italijana, ki je hotel iz hleva, je podril precizen strel iz Martinove puške. Ob hlevu je kmalu ležalo devet Italijanov. Preostalim so pomagali vojaki iz Ogrinčeve hiše, ko so iz zgornjih prostorov tolkli po omenjeni dvojici. Da bi se razbremenila pritiska, je Krešo jurišal proti Ogrinčevi hiši. Pri tem hrabrem dejanju so ga skoraj na pragu podrl sovražnikove svinčence.

Drugi del borcev 2. voda je v vas prodiral ob stari cesti in naletel na močan odpor. Z odločnim nastopom in učinkovitim Matjaževim strojničnim ognjem so Italijane potisnili v Ogrinčevo hišo, kjer je bil njihov položaj že zelo kritičen.

Vasi so se približali tudi borci 1. voda. Z učinkovitim strojničnim ognjem sta se odlikovala Kvirin in Jovo ter uspešno tolkla sovražnikova strojnična gnezda. Proti večeru so bili Italijani že v kritičnem položaju. Branili so se obupno, pričakujoč pomoč iz bližnje Cerknice.

Odločno akcijo partizanov so z navdušenjem spremljali vaščani, ki so borcev pomagali z raznimi podatki.

Po večurnem boju je napadenim prispe-la na pomoč močna kolona iz Cerknice. Pred vasjo jih je zaustavila zaseda treh partizanov. Napade je odbijala vse do trde noči. Položaj je bil večkrat tako kritičen, da je zasedi moral pomagati del 2. voda, sicer bi se sama kaj hitro znašla obkoljena. Ko se je vasi približala še pomoč z Blok in ko se je že toliko zmrabilo, da borci niso mogli več kontrolirati napadalnih kolon, so dobili povelje za umik.

Borci 1. voda in nekateri iz 2. voda so se umaknili proti Žerovnici, drugi na Sliv-nico. Ponoči se je ta skupina prebila čez cesto Grahovo—Martinjak in do pasu v vodi prebredla del Cerkniskega jezera, da je prišla v zaselek Goričice. Tu so si posušili obleko, se najedli in nekoliko odpočili. Nad Lazami so se priključili ostalim.

Po napadu so se — po navodilih vodstva OF in vodstva čete — umaknili iz vasi v bližnje gozdove skoraj vsi moški od 16. do 65. leta starosti.

Naslednjega dne, 12. maja, so v Grahovo spet prišli Italijani z baje nad 1000 vojakov.

Zjutraj so po hišah iskali moške. Našli so le otroke in starce. Uvideli so, da je upor zajel vse.

Dopoldne je močna motorizirana kolona odhitela na pomoč Italijanom v Stari trg pri Ložu. Koloni je uspelo obiti partizan-ske zasede in se pri Gor. jezera po stranskih poteh pretolči do Starega trga. Tu so se ustavili le toliko, da so pobrali karabinjersko posadko. Nato so se v isti smeri jadrno vrnili nazaj.

V Grahovem si je medtem italijanska komanda prizadevala, s posredovanjem svojih zaupnikov zvabiti vaščane domov. Obljubljali so, da ne bodo nikomur nič žalega storili. In res: tedaj niso nikogar zaprli niti požigali niso. Tega niso storili predvsem zategadelj, ker je bila vas zanje izredno pomembna, zlasti zaradi obvladovanja križišča in vzdrževanja zveze z bloško postojanko, ki se je mahoma znašla globoko na osvobodjenem ozemlju. Spričo svojega neuspeha so se z besom znašli nad padlim junakom Krešom-Jožetom Janežem. Od prebivalcev sta srd in gnev družno z Italijani izlivali le dve starejši »devici«.

Sovražnik je Grahovo zapustil dopoldne 13. maja. Po odhodu se je v Grahovo s kamionom odpeljal Zorkov vod, da pokoplje padlega soborca. Ob koncu pogrebne slovesnosti je prišla v vas italijanska motorizirana kolona. Zaradi močnega sovražnikovega obstreljevanja so borci pospešili pokop in se nato umaknili v bližnji gozd. Umaknil se je tudi sovražnik, ki se je bal ponovnega spopada.

Popoldne je četa odšla, razen zased, v osvobodjeno Loško dolino in v Starem trgu sodelovala na velikem mitingu.

Ob koncu naj omenim še rezultat in pomen omenjene akcije:

Po partizanskih poročilih in izjavah pre-

živelih borcev so »okupatorji odpeljali kamion mrtvih in ranjenih.« Bolj točne izgube omenja kronika »Grahovo v letih 1941—1945« na str. 3, ki pravi, da je bilo ubitih in ranjenih nad 30 italijanskih vojakov. Partizani so imeli enega mrtvega in enega ranjenega (Jernej Arko iz Starega trga).

Borci Rakovške čete so se tedaj prvič zapletli v poulični boj s sovražnikom podnevi v naseljenem kraju. Boj je bil težak predvsem zaradi tega, ker so morali hkrati odbijati močno sovražnikovo kolono, ki je poskušala oblegance deblokirati. Čeprav niso dosegli popolne zmage, pomeni velik uspeh že dejstvo, da so se 5 ur borili le nekaj kilometrov proč od močne okupatorjeve postojanke v Cerknici in na Blokah.

V boju so sodelovali člani NZ iz Žerovnice, Grahovega in drugih okoliških vasi. Partizansko poveljstvo jim je pravilno določilo naloge.

Večurni boj v vasi je navdušeno spremljalo in podpiralo prebivalstvo vsega grahovskega okoliša. Odločen nastop peščice mladih junaških borcev proti veliko močnejšim ter dobro oboroženim in izurjenim sovražnikom je dokazal vsem, še zlasti pa nekaterim omahljivcem, da je mlada partizanska vojska solidna udarna sila OF slovenskega naroda, sposobna obvarovati slovenski narod pred uničenjem. Akcija je bila uvod v splošno ljudsko vstajo.

Prva četa-Rakovška Zidanškovega bataljona se je v slabih treh tednih ponovno podvojila in potrojila.

Prav odločni spopad v Grahovem je bistveno pripomogel k nastanku osvobodjenega ozemlja v tem delu Notranjske. To osvobodeno ozemlje je kasneje četa dolgo in uspešno varovala na zelo izpostavljenem sektorju. Učinkovito je pripomogla k uničenju okupatorske oblasti in k vzpostavitvi nove ljudske oblasti.

ANTON AVSEC

Partizan Krešo

Iz gornjega sestavka prof. Antona Avsca je razvidno, da je v partizanskem spopadu z italijansko avtokolono v Grahovem padel na partizanski strani edino Jože Janež-Krešo z Rakeka. Ob tridesetletnici njegove junaške smrti naj mu posvetimo nekaj več vrstic.

Jože Janež-Krešo z Rakeka, edini, ki je padel na partizanski strani v Grahovem 11. V. 1942.

Izhajal je iz zavedne delavsko-kmečke družine, v kateri so se že pred vojno oglašali orožniki in sprasevali po njegovem bratu — levičarju, slavistu, hoteč zvedeti o njem vse podatke, hkrati pa so domače šikanirali. Kakor drugi vaški otroci je tudi Jože odraščal v pomanjkanju in v skrbeh staršev, kam po meščanski šoli. Spričo številne družine — štela je deset članov — je razumljivo, da si je skušal sam pomagati, tembolj, ker ga je hudo prizadela sleherna krivica in ker ni dokončal 4. razreda meščanske šole, čeprav je imel izreden smisel za red in lepo pisavo.

Po priložnostnem, skromno plačanem delu na rakovski špediciji se je odločil, da bo poskusil s podoficirsko pilotsko šolo v Kraljevem. Vložil je prošnjo s potrebnimi dokumenti in bil leta 1938 po pregledu ter prestani preizkušnji sprejet, edini iz Slovenije. V podčastniški šoli je napredoval v pilotskega podoficirja. Iz Kraljeva je šel v Novi Sad in od tam v Nikšić, kjer ga je aprila 1941 zajela vojna. Tam je doživel, da so podoficirji in vojniki prve dni vojne razorožili in držali pod stražo prodirajočo itali-

fotografija z vprašajem

Tokrat objavljamo fotografijo partizanov, ki so zvečine oblečeni v angleške uniforme. Tudi oba mitraljeza sta angleškega izvora. Verjetno je to kak zaščitni vod iz osvobodjenega ozemlja, morda tovariši pripadajo tudi kakšni partizanski delavci. Toda katera enota je to, kje natančno so se fotografirali in kdo jih je posnel, tega ne vemo. Ker je fotografija ostra, boste tovariše prav lahko prepoznali. Javite nam vse, kar o nastanku fotografije in o tovariših na sliki veste! Če ne veste za vsa imena in priimke, pa navedite vsaj partizanska imena, funkcije in od kod je bil kateri doma!

jansko enoto, oficirji-petokolonaši pa so prešli v italijanski tabor in privolili v vda-jo jugoslovanske vojske, ki se je tako zna-šla v italijanskem ujetništvu. Tedaj je bilo v Nikšiću na vreče jugoslovanskega denar-ja, ki pa se zanj Jože, čeprav mu je bil pri roki, ni dosti zmenil. Ujetnike, med njimi Jožeta, so Italijani odpeljali skozi Albanijo v Bari in odondod na Reko. Jože je ostal v italijanskem ujetništvu do konca junija 1941. Šele doma je prebolel malarijo, ki se je je nalezal v Albaniji.

Po prihodu domov se je moral kakor dru-gi bivši vojni ujetniki redno ob določenem času javljati italijanskim oblastem. Vendar se je takoj po vrnitvi povezal z drugimi to-variši mladinci, delal za Osvobodilno fron-to, se vojaško skrivaj uril in se z drugimi vred pripravljaj na odhod v partizane.

Bil je resnega značaja, redkobeseden. Poniževanja ni trpel. A največje ponižanje je občutil, ko je okupator zaslužil našo domovino. Kadar je slišal petje italijanskih vojakov, ki jih je bilo polno okrog hiše, je v njem kar zavrelo. Včasih pa so grdo pre-klinjali, in tedaj je vedel, da jim kje trda prede. Kadar je leta 1941 in v začetku 1942 prišel v Ljubljano, ie z bratom večkrat razpravljaj o mednarodnem položaju in per-spektivi vojne, vedoč, da mora biti okupa-tor premagan.

Zadnji dan, ko se je odločil za odhod v partizane z dogovorjeno skupino, je še do-

poldne pripeljal z žage domov dve vreči ža-ganja — prej je bil že odnesel nahrbtnik in drugo na določen kraj — nato pa se je, kakor ga je videla sestra skozi okno, za ko-zolcem oprl z nogo ob kamen, se posled-njikrat zagledal v polje in domačijo, in v naslednjem trenutku ga že ni bilo več...

Bil je eden izmed prvih padlih pripad-nikov Rakovške čete — le-teh je padlo mnogo, od 37 domačinov kar dve tretjini. Kdo bo opisal epopejo, kje, kdaj in kako so ti fantje naskakovali sovražnika, kje, kdaj in kako so padali?

Po Jožetovem odhodu v partizane so nje-gove domače klicali na karabinjersko posta-jo, zaplenili so jim živino in zemljo. Ob-činski komisar je delal s karabinjerji po hi-ši preiskavo in med zaplenjenimi stvarmi odnesel celo mrtvaški prt njegove stare ma-tere. Njegovega brata in očeta so vrgli iz službe »perchè il vostro fratello (figlio) si trova nella banda armata.«

Kot mila lastovka je prišla nekega dne dopisnica iz Gonarsa, ki da jo piše Jože iz internacije in si želi paketov. Pisava je bila podobna Jožetovi. Čeprav so domači vedeli, da je Jože padel, so temu neznanemu »si-nu« Jožetu Janežu pošiljali pakete vse do ka-pitulacije Italije.

Saj ni mogoče, da bi umrl — in vendar je padel zavestno, kot borec-rodoljub, ko mu je bilo komaj enaindvajset pomladi. Njegov boj so nadaljevali drugi do končne zmage. P. J.

Praznik Dolomitov

V soboto, 6. maja, in nedeljo, 7. maja, je krajevna skupnost Dobrova v občini Ljubljana-Vič-Rudnik praznovala svoj krajevni praznik v spomin na spo-pad na Ključu in v Žirovnikovem grabnu.

Za območje okoli Polhovega Gradca, pa tudi za celotno območje med železni-co Ljubljana-Trst, rapalsko mejo Ita-lija-Jugoslavija ter okupacijsko raz-mejitveno črto med Italijo in Nemčijo po razvodnici med Ljubljano in Soro se je po zemljepisnem imenu »Polhograj-ski Dolomiti« uveljavilo ime Dolomiti. To je bil naziv za vojaško in politično območje, ki je imelo svoje značilnosti.

Spomladi 1942 se je na tem območju osvobodilno gibanje močno razmahnilo. Nastal je Dolomitski odred, ki mu je z uspešnimi akcijami uspelo prisiliti oku-patorske posadke k obrambi v utrjenih postojankah. Vzporedno s tem se je raz-mahnila tudi politična dejavnost. Jeseni 1942 je v Dolomite prišlo tudi vojaško in politično vodstvo osvobodilne vojne na Slovenskem. Šele marca 1943 se je moral Dolomitski odred umakniti. Do konca vojne je razen občasnih vdorov naše vojske v Dolomiti vladal sovra-žnik.

V današnjih razmerah se marsikomu zdi skoraj neverjetno, kako je Dolomit-ski odred, utesnjen na ozek pas med že-leznicami, cestami in Ljubljano ter utrjeno razmejitveno črto po grebenih, povrh pa še sredi močnih postojank, iz-med katerih je štela samo ljubljanska

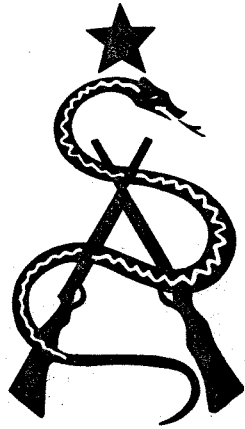
posadka 20.000 vojakov in policije, zdr-žati dobro leto. Vsekakor mu to ne bi uspelo, če ne bi prebivalstvo množično podpiralo osvobodilnega gibanja. Tudi to, da so Dolomiti v kritičnem razdobju po veliki poletni okupatorski ofenzivi le-ta 1942, v zimi 1942 na 1943, dali zavet-je vodstvu osvobodilnega gibanja, po-meni priznanje ljudstvu teh krajev.

V soboto zvečer so imeli v zadržnem domu na Dobrovi svečano sejo, ki ji je sledil koncert moškega pevskega zbora Brezovica. Naslednjega dne, v nedeljo, so v Žirovnikovem grabnu ponazorili na-pad narodne zaščite leta 1942 na itali-jansko kolono, ki se je vračala iz spopa-da s partizani na Ključu.

Sledil je miting v vasi Hruševje, tej znani partizanski vasi v Dolomiti, kjer so imeli borci leta 1942 varno postojan-ko, kasneje pa oporo za ilegalno delo-vanje. Naj omenimo, da ima vasica zelo lepo lego na precej razsežni vzpetini med obširnimi gozdovi na Ključu in med hri-bovjem na severni strani ceste Ljublja-na—Polhov Gradec. Od tod je bilo zato mogoče nadzirati bližnjo, pa tudi daljno okolico.

Vasica, po vojni obnovljena, je do-čakala nekdanje partizane in vse druge obiskovalce lepo urejena in okrašena. Oskrbo gostov s hrano in pijačo pa so pripravili tako, da bi lahko vse skupaj samo še fotografirali in poslali na ogled vsepovsod po Sloveniji kot primer, ka-ko se da z majhnim denarjem marsikaj

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Pavel Vrankar

Rojen je bil 15. junija 1915 v Ljubljani. Bil je navdušen športnik. Najprej je študiral medicino v Ljubljani, nato pa študij nadaljeval in končal v Zagrebu leta 1941. Ker so Ljubljano med tem okupirali Italijani, se ni vrnil domov, ampak se je po končanem stažu v Zagrebu zaposlil na kirurškem oddelku bolnišnice v Karlovcu. Od tam je po kapitulaciji Italije odšel k partizanom skupaj z dr. Ladislavom Jermolom. Dodeljen je bil v Gubčevo brigado kot sanitetni referent. Dne 3. avgusta 1944 se je smrtno ponesrečil z brzostrelko blizu Zatične pri Žužemberku.

zelo domiselno organizirati. Naj omeni-mo številne zasilne okrepčevalnice pod kozolci, v drvarnicah in lopah. Vse so bile lepo urejene, snažne in udobne. Ta-ko so na lato na kozolcu pritrdili celo plohe, da bi se nanje gostje lahko na-slajali in položili tja prigrizek ali pija-čo. Klopi iz svežega lesa pa so prekrili z ovojnim papirjem. Vsaka okrepčevalni-ca je imela svojo številko in cenik z enotnimi cenami.

Govoril je predsednik občinskega od-

bora ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik Stane Vrhovec, zatem pa so izvedli kul-turni program. V njem so nastopili re-citatorji in združeni pevski zbori osnov-nih šol Dobrova, Horjul in Polhov Gra-dec, harmonikarji glasbene šole z Viča, moški pevski zbor iz Horjula ter fol-klorna skupina iz Dobrove. Morda je bil zato program malo predolg.

Organizatorjem proslave pa gre kljub temu vse priznanje.

MILE PAVLIN

Bil sem v posebni skupini

Surove roke so jim porezale bujne, negovane lase in jih slekle do gola. Po kopanju so jim dali drugo obleko, ki bi jo še tako reven berač z gnu-som odvrge. V tej obleki so dobile prvo »darilo« Tretjega rajha: mrčes.

Po takšnem sprejemu se je zanje začelo fantom-sko življenje med bodečimi žicami koncentracijskega taborišča. Hrana je bila slabša od pomij — to-liko da niso pomrle od gladi. Beljakovin sploh ni bilo v tej hrani, zaradi česar so jim noge postajale težke kakor svinec. Zaradi pomanjkanja maščobe so se jim životi nabuhnili. Menstruacijo so izgubile, kar je imelo za posledico čedalje večjo razdražli-vost in nervozo, glavobol in krvavitev iz nosu. Za-radi pomanjkanja vitamina B sta jih stalno mučila zaspanost in amnezija — pozabile so celo ime ulice in hišno številko svojih stanovanj. Živele so edino še njihove oči, vendar v njih ni bilo več tistega razumskega odseva; v njih se je zrcalila zmedena zavest, posledica lakote ali telesnih in moralnih muk.

In v takšnih okoliščinah so morale vsak dan pre-stajati apel oziroma kontrolo številčnega stanja, ki je trajalo po več ur. Ko so izgubljale zavest in padale na tla, so jih oživili z vedrom mrzle vode. In ko so spet odprle oči, se jim je pogled najprej uprl v oblake dima, ki so zastirali koncentracijsko taborišče, ali v plamene, ki so uhajali iz kremato-rijskega dimnika. Ti dve znamenji — dim in plame-

93

ni — sta jih opozarjali vsako uro, ponoči in podne-vi, da so na pragu smrti.

Zenske v taboriščni četrti C so živele štiri me-sece pred vrati krematorija. Deset dni je zadosto-valo, da so šle vse skozi. Zdaj vlada v četrti C turobna tišina.

28.

Sonderkommando preživlja zadnje ure. Nasilje, ki je lebdelo nad našimi glavami dneve, tedne in mesece, se bo nekega lepega dne zgrnilo na nas. Čaka nas eksekucija, trenutek, ko nas bo objela tema, in potem se bomo spremenili v pepel. Na to smo pripravljeni. Vsak dan in vsako uro pri-čakujemo esesovski rablje.

Dne 6. oktobra 1944 zarana je na enem izmed stražnih stolpov počil strel in smrtno ranil nekega interniranca, ki je bil prekoračil mejo nevtralnega pasu med malo in veliko zaporo okrog taborišča. Ta interniranec je bil bivši sovjetski oficir, ki so ga ssem poslali zaradi poskusa pobega iz nekega taborišča vojnih ujetnikov. Verjetno je skušal po-begniti tudi odtod in tako ga je dobil na muho stra-žar v stolpu. Na kraj dogodka je prišla politična komisija z dr. Mengelejem na čelu, da bi takoj ugotovila dejansko stanje.

To je vsakdanja pesem: če je žrtev židovskega rodu, jo kratko malo odpeljejo v skladišče trupel, brez vsakršnih formalnosti. Ker pa gre v danem primeru za ruskega oficirja, ki je bil vpisan s svo-jim imenom in drugimi osebnimi podatki, je po-stopek drugačen. Treba je opraviti avtopsijsko in se-staviti zapisnik z navedbo razlogov oficirjeve na-silne smrti. Po ugotovitvah na kraju samem je dr. Mengele poslal truplo v krematorij in odredil medicinsko-sodni izvid. Po njegovem nalogu mora biti zapisnik nared ob 14.30. Sam bo prišel ponj in pri priči preveril njegovo vsebino.

94

Ob devetih dopoldne je dr. Mengele zapustil se-cirnico. Truplo sem velel položiti na secirno mizo. Z njim bi opravil v tridesetih ali štiridesetih mi-nutah, če ne bi bil danes 6. oktober, ki je pred-zadnji ali zadnji dan življenja Sonderkomanda — tako dolgo je bilo namreč življenje prejšnjih po-sebnih oddelkov. Ne vemo nič gotovega, vendar slu-tim pretečo roko smrti. Ne morem delati. Zapustim secirnico in odidem v svojo sobo, kjer zaužijem zajetno dozo pomirjevalnega praška. Kadim ciga-reto za cigareto. Tako sem živčno razrvan, da ni-mam obzanka v sobi. Odpravim se v upepeljeval-nico. Dnevni izmeni delo ne gre od rok, čeprav čaka pred pečmi nekaj sto trupel. Jetniki se zbirajo v gruče in se zamolklo pogovarjajo. Povzpnem se v nadstropje, kjer so prostori krematorijskega osebja, in takoj opazim nekaj nenavadnega. Drugekrat je šla nočna izmena Sonderkomanda po nadzorstve-nem pregledu številčnega stanja obedovat in takoj nato spat. Zdaj pa je ura že deset, a so vseeno še vsi pokonci. Hkrati opazim, da so tovariši oblečeni športno — imajo puloverje in škornje. Prostor je poln prelestnega oktobrskega sonca. Jetniki se tiho pogovarjajo, mahajo z rokami, spravljajo razne stva-ri v kovčke ali jih jemljejo iz njih. In vendar ču-tim napetost, ki polni ves ta prostor do začnjega koticke. Jasno se zavedam, da pripadniki posebne skupine nekaj snujejo. Vstopim v sobico glavnega kápoja. Mož sedi za mizo in okrog njega vodje sku-pin nočne izmene: inženir — strojnik, glavni kur-jač in vodja skupine, ki dela v zaplinjevalnici.

Ko prisedem, vzame eden izmed njih z mize že precej načeto steklenico žganja in mi z njim napolni polovico velikega kozarca. To je zelo močno poljsko žganje, slovito žganje iz kumine. Kozarec izpraznim na dušek. V zadnjih urah četrtega meseca Sonder-komanda to prav gotovo ni življenjski eliksir, je pa odlično zdravilo proti smrtnemu strahu.

GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO
GRADBENI MATERIAL.

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22833; CENTRALA 23-09; KOMERCIJALA 20965
OBRAČUNI: VIČ 22433; BRDO 20896; OPEKA 22842; IN. INDOP 51814
CESTA NA VRHOVCE TEKUČI RAČUN, PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

obveščajo vse graditelje in ostale interese, da bodo imele na razpolago vse
opečne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in
stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon
štev. 61-965 in 61-805 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon štev. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. štev. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

industrija
pohištva
stol
kamnik
jugoslavija

ŠOLARJI,
KO SE BOSTE ODLOČALI O SVOJI ŽIVLJENJ-
SKI EKSISTENCI IN IZBIRALI SVOJ BODOČI
POKLIC,

RAZMISLITE TUDI
O ZAPOSLOTVI V TRGOVINI.

TRGOVSKO PODJETJE

Nama LJUBLJANA

VAS VABI, DA SE VKLJUČITE V DELOVNO SKUPNOST PODJET-
JA IN DA SE IZUČITE ZA ENEGA OD NASLEDNJIH POKLICEV:

- NATAKAR
- KUCHAR
- MESAR sekač
- PRODAJALEC katerekoli stroke

UČNA MESTA SO VAM NA IZBIRO V NAŠIH PRODAJNIH
ENOTAH.

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- BLAGOVNICA S STANOVANJSKO OPREMO, Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka
- VELEBLAGOVNICA, Velenje

PROŠNJO ZA SPREJEM V UK POŠLJITE
KADROVSKO SOCIALNI SLUŽBI V LJUBLJANI, TOMŠIČEVA 2

ZAGOTAVLJAMO VAM PRIJETNO DELO V SODOBNIH PRODAJ-
NIH PROSTORI, DOBER ZASLUŽEK PO IZUČITVI IN MOŽNO-
STI ZA NADALJNJE IZOBRAŽEVANJE

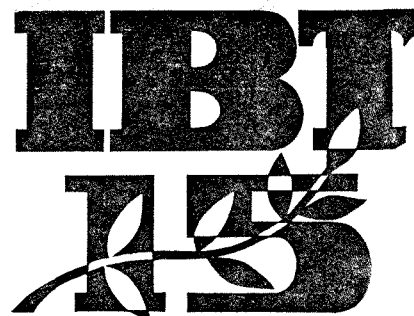

POSLOVNO ZDRUŽENJE PROIZVAJALČEV TEKSTILA IN KONFEKCIJE

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Biro: Ljubljana, Miklošičeva 8/
Telefoni: 311-285, 311-485
Računovodstvo: 313-254
Poštni predal: 535

MODNA HIŠA V LJUBLJANI IN MARIBORU VAM NUDI ZA POMLADNE DNI BOGATO KOLEKCIJO PRE-
HODNIH MODELOV ZA VSE STAROSTI IN POSTAVE. TOKRAT VAM MODNA HIŠA SVETUJE DAMSKI
PLAŠČ Z IMENOM ARENA, KI JE PRIMEREN TUDI ZA MOČNEJŠE POSTAVE. CENA 550.— DIN.

95

Tovariši mi natanko razložijo, pri čem smo. Raz-
ni znaki in prejete informacije kažejo, da name-
ravajo našo posebno skupino likvidirati jutri ali
morda pojutrišnjem. Vendar je ukrenjeno vse po-
trebno, da si osemsto šestdeset pripadnikov po-
sebne skupine nocoj poskuša izsiliti odhod iz ta-
borišča. Smer pobege: koleno Visle, oddaljeno kak-
šna dva kilometra; tam je reka zdaj v jeseni plitva
in se da zlahka prebresti. Osem kilometrov od Visle
se razprostirajo gozdovi. Ondi lahko varno živimo
več tednov ali celo mesecev. Sicer pa bomo verjetno
naleteli na partizane.

Orožja da je dovolj. Zadnje dni da je prispelo
iz tovarn Unio Auschwitz — to so tovarne streliva,
kjer delajo jetniki, poljski židje — pošiljka sto
škatek ekrazita ki ima veliko eksplozivno moč. Nem-
ci jih uporabljajo za razstreljevanje železniških
prog. Razen tega imamo pet brzostrelk in dvajset
ročnih granat. To bo dovolj za uresničenje našega
načrta. saj bomo napadli iznenada in onesposobili
straže z mrzlim orožjem. Nato bomo presenetili
esesovce v njihovi spalnici in jih z orožjem prisilili,
da bodo šli z nami tako daleč, kot bomo imeli za
potrebno.

Znak za napad bo dal krematorij št. 1 — z utri-
panjem električne svetilke. Krematorij št. 2 bo takoj
nato dal enak znak krematoriju št. 3, le-ta pa kre-
matoriju št. 4. Načrt se mi zdi toliko bolj uresnič-
ljiv, ker danes razen v krematoriju št. 1 nikjer
drugje ne sežigajo. Tudi v krematoriju št. 1 bo delo
končano ob šestih zvečer. Sonderkommando torej
ne bo imel nočnega dela. V takšnih okoliščinah po
navadi popusti tudi budnost esesovcev. V vsakem
krematoriju so na straži po trije esesovci.

Preden smo se ločili, smo se dogovorili, naj do
znaka za napad vsak opravi svoje delo kot po
navadi in naj ne počne ničesar, kar bi lahko zbudilo
kak sum.

96

Na povratku v svojo sobo grem spet skozi upe-
peljevalnico. Moji tovariši delajo, vendar njihove
kretanje izražajo večjo utrujenost kot običajno. O
položaju poročam svojima dvema stanovskima ko-
legoma, laborantu pa ne povem nič. To ni potrebno,
saj bo tako in tako zvedel, ko se bo znašel pred
dejstvi.

Čas se vleče s polževo počasnostjo. Zdaj je čas
kosila. Mirno obedujemo, nato gremo na kremato-
rijsko dvorišče, da bi se ogreli ob poslednjih žar-
kih jesenskega sonca. Opazim, da esesovskih stra-
žarjev ni na spregled. Verjetno so v svoji sobi. To
ni nič nenavadnega, večkrat so že ostali tam. Vrata
so zaprta. Zunaj opravi službo esesovska vojaška
posadka. Njeni ljudje so na svojih mestih. Zaradi
odsotnosti naših stražarjev si ne belim glave. Mirno
kadam cigareto. Zavest, da bomo to noč morda že
zunaj bodečih žičnih ograj, me je rešila moreče
peze, ki sem jo občutil od svojega prihoda v tabo-
rišče. Tudi če se načrt ne posreči — rajši umrem
na begu!

Pogledam na svojo ročno uro. Zdaj je pol dveh
popoldne. Vstanem in velim svojima stanovskima
kolegoma, naj gresta z menoj na avtopsijo, da bomo
opravili do treh, ko bo prišel dr. Mengele po za-
pisnik. Brez besede gresta z menoj v secirnico,
kjer se takoj lotimo dela. Danes izvaja avtopsijo
eden od mojih stanovskih kolegov, jaz pa sedim
pri pisalnem stroju in tipkam zapisnik. Tako dela-
mo kakšnih dvajset minut ko nenadoma strašno
zagrmijo in zidovi se stresajo. Takoj nato zaregljajo
brzostrelke. Pogledam skozi veliko okno, ki ga za-
stira zelena mreža proti komarjem, in vidim, kako
se odpre streha iz rdeče opeke, kako se razkrečijo
trami in kako švigne v nebo velikanski plamen. Za
njim pa steber črnega dima. Komaj minuto zatem
zareglja brzostrelka tik pred vrati secirnice. Prav
nič ne vemo, kaj se je zgodilo, saj smo nameravali

97

izpeljati načrt šele ponoči. Edino izdajalec je lahko
opozoril esesovce, da so lahko pravočasno udarili,
ali pa je napadla krematorij večja skupina parti-
zanov. Že slišimo zoprn tuljenje siren z dveh stra-
ni — od Auschwitza I. in od Auschwitza II. Eksplo-
zije so čedalje močnejše, brzostrelke čedalje bolj
vztrajno regljajo, vmes lajajo težki mitraljezi. Ta-
koj se moram odločiti, kaj bom storil. Bodisi da
gre za izdajo ali pa za napad partizanov — bolje
bo, če trenutno ostanemo v secirnici. Tukaj, pri
delu bomo počakali na razvoj dogodkov. Skozi okno
vidim, kako prihajajo kamioni — kakšnih osemde-
set do sto jih je. Prvi se ustavi pred našim kremato-
rijem. Polovica esesovske čete poskače na tla in
se pred žično ograjo razvije v strelce...

Začne se mi svitati. Pripadniki posebne skupine
— Sonderkommando so zavzeli krematorij št. 1, in
zdaj mečejo ročne granate na esesovski oddelek,
ki se skuša približati vratom. Zdi se, da je obram-
ba učinkovita, saj se je že precej esesovskih vojakov
zgrudilo na tla, bodisi da so mrtvi ali ranjeni. To
spodbudi napadalce, da uporabijo učinkovitejša
sredstva. Najprej pripeljejo štirideset do petdeset
dresiranih policijskih psov in jih naščuvajo na
Sonderkommando, ki se je utrdil za zidovi kremato-
rija št. 1. Toda glej — ti krvoločni psi, ki po na-
vadi takoj ubogajo se ne zganejo, temveč se plašo
skrivajo za svojimi esesovskimi gospodarji. Morda
je razlog v tem, da so pse dresirali proti jetnikom
v progastih oblačilih. Pripadniki Sonderkommanda
pa ne nosijo jetniških »uniform«. Razen tega so se
psi tukaj znašli pred nečem, kar jim je nenavadno.
To je duh po krvi ter po sežganem mesu in kosteh.
Živali z občutljivim vohom se torej bojijo tega
smrada. Ko esesovci vidijo, da je poskus s psi
jalov, začno vlačiti pred krematorij topove. Vmes
še kar naprej streljajo.

Angelca iz Rožne doline

Nekateri ljudje ne umro, le odidejo, a so vseeno zmerom prisotni. Tako je tisto jutro odšla Angelca. Sneg je še ležal po cestah — moker in težak je že nepovedoval prvi dihi pomladi. Zdaj snega že dolgo ni več. Sonce sije (kadar pač ne dežuje) in drevje po rožnodolskih vrtovih se je razcvetelo. Nam pa se zdi, da bomo zdaj, zdaj Angelco spet srečali. Drobna, zravna, dekleška vitka in prijazno nasmejana nam bo prišla nasproti kakor tolikokrat prej.

Angelca Bajtova — njeno ime je tako vraslo v Rožno dolino, da menda ni skoraj nikogar (tudi med novimi doseljenci, ki jih je precej), ki je ne bi poznal. Pa tudi drugod jo je marsikdo poznal. Lani, menda za osmi marec, smo v oddaji, ki je pripovedovala o partizanskih materah, med drugimi materami srečali tudi njo. Za bežne trenutke so šle mimo na ekranu podobe

njene družine, katere že dolgo ni več. Obeh njenih sinov, ki sta padla v partizanih, in moža, ki mu je v prvih povojnih letih žalost strla srce.

Osamljenost, polna spominov, je bila dolga leta največji delež njenega življenja. Premagovala jo je z vso močjo svoje volje, kar dostikrat ni bilo lahko.

Bila je hči železniškega čuvaja iz Preške pri Medvodah. Rojena na prelomu stoletja. Odločna in samonikla. Ze trinajstletna je ob sarajevskem atentatu imela zaradi »protirežimskih izjav« opravka z zakonom. Zaprla so jo za dva meseca. Devetnajstletna se je omožila s prometnikom, kasnejšim postajenačelnikom Franjom Bajtom.

Okupacija je Bajtovo družino zajela v Ljubljani v Rožni dolini. Stirje so bili takrat: onadva in dva sinova — Bojan je imel

enaindvajset, Marko pa devetnajst let. Marko je študiral glasbo, Bojan je bil pravkar postal črkostavec. Ze v prvih mesecih po ustanovitvi Osvobodilne fronte je osvobodilno gibanje zajelo tudi Rožno dolino. Bajtova družina se je z vneto lotila dela. V njihovem stanovanju na cesti V, so se sestajali aktivisti. Zbirali so razne potrebščine, nekaj časa tiskali Poročevalca, razne parole itd. Angelca je bila kvartna blagajničarka. Raznašala je ilegalno literaturo itd. Dne 20. maja 1942 je v slovo objela sina Bojana, ki je odhajal k partizanom. Objela ga je zadnjikrat. Komaj dva meseca zatem, 4. avgusta, je v veliki nemški ofenzivi padel na Blegoš.

Dvanajstega maja 1943 so jo aretirali in v znanem rožnodolskem procesu je bila pred vojaškim sodiščem obsojena na štiri leta ječe. Zaprta je bila nad šest mesecev, do italijanske kapitulacije.

V zaporu so jo mučili in pretepali. Kasneje 1. 1944 so jo aretirali in zasliševali tudi belogardisti.

Prvega aprila 1945, na pragu svobode, je padel njen drugi sin Marko, na Ogalcah pri Vojskem nad Idrijo. In tako sta z možem Franjom sama pričakala svobodo.

Spet je klicalo delo z vseh strani. Kot predana aktivista sta se vsa zakopala vanj, da bi vsaj za kratke ure pozabila na grobova njunih sinov tam visoko v gorah.

Potem je Franjo opešalo srce in Angelca je ostala sama. Cisto sama — z grobovi svojih dragih, z bolečimi spomini in z delom v raznih organizacijah. Veliko je delala, imela razne funkcije, ki bi jih lahko dolgo naštevati. Večkrat je rekla: »Stirje smo bili, zdaj sem sama. Delati moram za vse štiri.« In delala je. Svoj dom je odpelala študentom. Sama se je umaknila v kabinet. A kdaj pa kdaj je potožila: »Rada imam te mlade ljudi, a včasih, ko slišim smeh iz sobe, kjer sta bila nekoč naša fanta, me srce tako zaboli, da prejemam vso noč.«

Vsako leto ob Dnevu borca je šla na romanje: na Ogalce nad Idrijo, na grob devetnajstih partizanov, med katerimi je njen Marko. Poti na Blegoš, kjer je na Mali Jelovici s prijateljem in soborcem Bogom Lukmanom pokopan njen sin Bojan, v zadnjih letih ni več zmogla.

Poleg dela v drugih organizacijah je bila dolga leta glavna blagajničarka pri terenski organizaciji Zveze Borcev NOV Rožna dolina. Vse od začetka in dokler se ni razšel, je tudi pela pri rožnodolskem pevskem zboru, ki je deloval nekaj let tudi pod okriljem organizacije ZB Rožna dolina. Precej odbornikov ZB iz Rožne doline je odšlo pred njo. Odšel je nekdanji predsednik Ivan Kovačič-Efenka, odšel je vedno na smeh in dovipe pripravljeni Albin Stritar. Odšel je Savencev France, ki je včasih na prireditvah tako lepo zapel, odšel je Kozarjev Jože, odšel je nekdanji partizanski kurir mladi Jelovčan, ki smo ga mrtvega spremili v njegovo domačo Poljansko dolino. In zdaj je odšla Angelca...

Ko smo se v tistem mrzlem sivem dnevu na Zalah poslavljali od nje, smo se pretreseni in začudeni spraševali: Ali je to sploh mogoče, da Angelce Bajtove ni več? Da je tako nanaglo odšla? Saj smo jo še pred nekaj dnevi srečevali, ko se je težko obložena vračala z nakupov za stare in bolehe sosedo. Vselej in povsod je tako rada pomagala.

Ne, draga tovarišica Angelca, nisi umrla! Le odšla si. A v Rožni dolini te naše misli srečujejo vsepovsod in srečavale te bodo še dolgo, dolgo.

POTUJOČA KNJIGARNA

Četrtek, 11. maja — Tišina
Petek, 12. maja — RADENCI
Sobota, 13. maja — VIDEM OB ŠČAVNICI

Torek, 16. maja: BAKOVCI
Sreda, 17. maja: M. SOBOTA

NAŠE GESLO: dobra knjiga v vsako vas.

KNJIZNI HRAM NA KOLESIH razstavlja, prodaja, sprejema naročila in prednaročila za knjige, revije in časopise VSEH SLOVENSКИH ZALOŽB.

PARTIZANSKA KNJIGA organizira literarno glasbene prireditve in pogovore z literati, predvajanje 16 mm filmov o vseljudski obrambi, o naši revoluciji in o bojih za pravico drugih narodov.

MEDNARODNO LETO KNJIGE 1972 je lepa priložnost, da vsi, ki se ukvarjajo s knjigo, množično sodelujejo in s tem pripomorejo k širjenju kulture med Slovenci.

dobro je, če veste

VERA V FARAONOVO PREKLETSTVO SE SE UTRJUJE...

Ko so angleški učenjaki pred petdesetimi leti v Egiptu odkrili najpomembnejšo, še nedotaknjeno grobnico slavnega egipčanskega faraona Tutankamona, se je začelo širiti čudno praznoverje, ki ga pa znanost ni mogla prepričljivo ovreči. Namreč najpomembnejši posamezniki, ki so sodelovali pri odkrivanju Tutankamonove grobnice, so nenadno, drug za drugim umirali. Po prastarem izročilu je namreč faraonov grob varovalo skrivnostno »prekletstvo«: kdor bi skušal vdreti v grobnico, bi kmalu nenadno umrl... Zdaj so v Londonu organizirali prvi razstavo neprecenljivih zgodovinskih in gmojnih zakladov iz Tutankamonove grobnice — šele prvič po petdesetih letih. Pri tem so oživele legende o faraonovem »prekletstvu«, ki bi najbrž pozabili, če bi ne zadelo žep ravnatelj muzejskega arheološkega oddelka dr. Gamala Mehreza, ki je imel poglavitno nalogo pri pripravi na razstavo v Londonu.

KAKO BI KAR NAJBOLJ ZANESLJIVO PREPREČEVALI ZANOSITEV

— s tem vprašanjem se po svetu še zmeraj vneto ukvarjajo zdravniki in farmacevti. Dandanes je v prodaji že nešteto vrst tablet, ki jih jemljejo ženske. Nekateri zdravniki so nasprotniki uživanja tablet, ki preprečujejo zanositev, ker menijo, da imajo tablete še nekatere stranske škodljive učinke. Posamezniki celo domnevaajo, da bi poseganje v ženski organizem s kemičnimi snovmi utegnili povzročiti raka. Zadnje čase je vzbudila večjo pozornost novica, da so na Madžarskem preskusili nov hormonski pripravek, ki bi utegnil biti najboljšo sredstvo za preprečitev zanositve. Menijo namreč, da bi te vrste tablet bilo dovolj uporabiti le enkrat na mesec, če bi se ženska hotela zavarovati pred zanositvijo. Dosedanje vrste tablet ženske jemljejo dan za dnem v strahu, da bi ne zanosile. Pogosto uživanje tablet utegne škodovati marsikateri ženski, zlasti če tablete uživa, ne da bi bila pod zdravniškim nadzorom. V Budimpešti so že začeli tovarniško izdelovati pripravek, ki vsebuje prostaglandin. S tem je kronano kar tridesetletno raziskovalno delo švedskega učenjaka Eulera. V kliničnih bolnišnicah so dokazali, da prostaglandin ne le preprečuje zanositev, marveč tudi zdravi nekatere bolezni, prebavne motnje in naduho.

DNEVNO ČASOPISJE JE NAJBOLJ RAZŠIRJENO V ANGLIJI

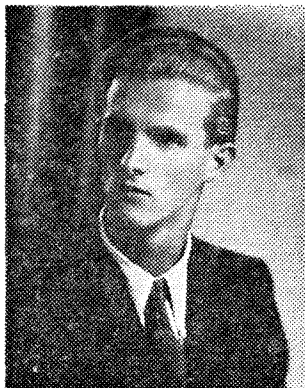
— primerjamo skupno naklado dnevnikov s številom prebivalstva. Poprečje namreč znaša 52,3 na prebivalca. Vse druge države na svetu imajo mnogo manjše poprečje, npr. Francija 24,5, ZR Nemčija 45,6, Švedska 50,5, Japonska 42, Danska 24,4, ZSSR 22,9, Kanada 22,3, Poljska 15,4, Italija 11,1 in Portugalska 6,6. Število dnevnikov razmeroma hitro upada v najbolj razvitih deželah, zlasti v Franciji, Angliji in ZDA. V zadnjem desetletju je v Franciji prenehala izhajati kar četrtina dnevnikov.

ALUMINIJASTO STAVBO BODO POSTAVILI NA JUZNEM TEČAJU

za ameriško raziskovalno postajo. Imela bo obliko kupole. To bo prva in edina stavba v neposredni bližini Južnega tečaja. Sicer je na Antarktiki že več znanstvenih postaj v »zavetiščih«, kjer je mogoče živeti delj časa dovolj varno pred mrazom; skopali so jih globoko v debele snežne plasti. Ameriška aluminijasta kupola pa bo kar udobno bivališče za življenje in delo raziskovalcev.

Z NADZVOČNIMI VALOVI BO MOGOČE POSPEŠEVATI RAST RASTLIN

kakor sklepajo po ugotovitvah sovjetskega fizika Konovalova. Učenjak je dognal, da se tekočine v lasnicah — najmanjših cevčicah, žilicah ali koreninica — desetkrat hitreje pretakajo pod vplivom nadzvočnih (neslišnih) valov. To odkritje je izrednega pomena za razne industrijske stroke, npr. za filtriranje raznih snovi, za impregnacije (prepojitve s tekočino), za sušenje lesa itd. Poseben pomen pripisujejo temu odkritju za pospeševanje rasti kmetijskih rastlin.

Angelca Bajtova ter sinova Bojan (desno) in Marko

Zlata poroka v Selah

Prvega maja sta praznovala 50 let skupnega življenja zakonca Katarina in Anton Skof iz podgorjanske vasi Sela pri Jugorju.

ju. Kmet Skof je precej prestal, saj je moral celo dvakrat za kruhom v Argentino, kot veliko Belokranjcev v tistem času. Boril se je na ruski fronti, nato pa se je udeležil bojev še na Koroškem. Med revolucijo je bil zvest narodnoosvobodilnem gibanju, družina je bila zavedna, saj sta oba zakonca sodelovala kot aktivista.

Zdaj na stara leta jim res ni nobene sile. Saj imata pri kruhu vseh pet otrok. Toneta najbolj daje zdravje, saj je tudi med revolucijo bil eden tistih aktivistov, ki je moral na zdravljenje v italijanski Bari, tja se je peljal z zavezniškim letalom.

Večino prostega časa prebijeta na skupni domačiji, ki je prislonejena na Gorjance, v glavnem pa težja dela opravlja mlade moči, ki so pri hiši.

S. DOKL

Nadaljevanje s 1. strani

naši borci in aktivisti zvečine poštene in pogumni, da so se le posamezniki ali manjše skupine pregrešili ter zabredli včasih v izdajstvo, včasih pa v škodljivo delovanje. Zato bi pomenilo posploševanje takih pojavov sramotitev revolucionarnega boja in tudi neresnico.

V predlogu poročila je tudi zapisano, kakšne so oblike današnjega uredničevanja revolucionarnih tradicij in proti čemu se je treba bojevati. Borci in mladina so namreč enako prizadeti zaradi nekaterih napak v naši družbi, kot so na primer rušenje bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, kršenje zakonitosti, okoriščenje enih na račun drugih (podkupovanje, bogatenje, razne prednosti itd.). Tako borci kot mladina želijo pravično družbo, za katero so se borci bojevali. Glede tega bi bilo potrebno mladim tudi bolj zapustiti in odpraviti »varuške« odnose, kjer so še.

Sledila so razna organizacijska vprašanja, zajeta v sedmih točkah dnevnega reda. Tako med drugim:

Obvestilo o poteku pogajanj z Zvezno republiko Nemčijo o odškodnini za žrtve nacističnega nasilja. Kot je znano, so nam Nemci pripravljeni plačati le 100 milijonov mark, medtem ko zahtevamo 2 milijardi mark. Zrtev nacističnega nasilja je pri nas 950.000. V to število niso vključeni padli in ranjeni borci NOV, ampak samo pregnanci, interniranci, zaporniki in drugi, ki so trpeli zaradi svoje narodnostne, rasne ali verske pripadnosti.

Mednarodna izmenjava borčevskih delegacij: Naše delegacije naj bi potovale v Alžirijo, SZ, na Madžarsko, V Francijo in Italijo. K nam pa naj bi prišli tovariši iz SZ, Madžarske, Bolgarije, Čehoslovaške in Zahodne Nemčije.

Obvestilo o civilnih žrtvah vojne: Med te spadajo vsi tisti, ki so postali invalidi ali izgubili življenje ne zaradi ude-

ležbe v NOV, ampak prej, oziroma zaradi narodnostne, rasne ali verske pripadnosti. Nadalje žrtve vojnih dogodkov, kot žrtve bombardiranja, slučajnih nesreč in podobno, pa tudi žrtve raznega orožja in eksplozivov po končani vojni. V tej zvrsti je največ oseb, ki so bile ob nesreči še otroci. Po približnih podatkih je vseh teh oseb pri nas kakih 40.000, njihove zadeve pa so do zdaj urejali prek socialnega skrbstva, oziroma z ustreznimi republiškimi predpisi. Združenje teh ljudi zahteva sprejetje posebnega zakona o civilnih vojnih invalidih, ki bi omogočil enotna merila pri priznavanju invalidnine in pravicah, vzor za to pa naj bi bil zakon o vojaških vojnih invalidih. Predvsem pa naj bi izvedli anketo in točno ugotovili število in potrebe. Na Hrvaškem je združenje civilnih žrtv vojne doseglo sprejem v ZZB kot kolektivni član.

Imenovali so člane izdajateljskega sveta časopisno-založniškega podjetja ZZB NOV Jugoslavije »4. jul«.

Obvestilo o pripravi na publikacijo »Kronika človeške solidarnosti«. Izdalo naj bi jo časopisno-založniško podjetje Večer iz Maribora v štirih knjigah in skupni nakladi 20.000 izvodov (6.000 v slovenščini, ostalo v srbohrvaščini). V prvi knjigi bi bili zajeti dokumentarni prispevki o nacistični politiki iztrebljanja narodov, zlasti slovenskega. Druga knjiga naj bi zajemala spomine pregnancev in gostiteljev, tretja spomine Slovencev, ki so se bojevali v enotah na ozemlju drugih republik, oziroma pripadnikov drugih jugoslovanskih narodov, ki so se bojevali v Sloveniji. Četrta knjiga naj bi vsebovala povojno delovanje pri razvijanju in negovanju bratskih vezi med posamezniki in kraji. Imenovali so tudi člane izdajateljskega sveta in uredništva publikacije, med katerimi so pripadniki vseh republik.

Ob koncu so razen točke »razno« govorili tudi o predlogu za plaketo ZZB.

MILE PAVLIN

PETDESET LET DELA IN BOJA ZA DELAVSKE PRAVICE

Delavci Tovarne verig Lesce bodo v drugi polovici letošnjega maja slavili petdeseto obletnico obratovanja tovarne. Program proslavljanja je dokaj pester in obširen. Tako se bodo delavci zbrali 20. maja pri Sobcu, tam bo večja proslava. Dolgoletne delavce bodo obdarili, kot je navada. Pred tem bodo priredili sprejem za upokoјence, razstavo o dejavnosti podjetja, koncert Slovenskega okteta itd.

Ob tej priložnosti naj navedemo še nekaj podatkov o nastanku tega podjetja, ki izdeluje predvsem ladijske verige, pa tudi navadne verige, razne vijake in drugo.

Dne 22. maja 1922 sta Franc Magušar in Franc Šolar iz Kroke ustanovila delniško družbo, ki naj bi postavila tovarno in se lotila izdelovanja verig za mornarico pravkar ustanovljene jugoslovanske države. Dne 26. junija istega leta je bil že ustanovni občni zbor delničarjev, 6. novembra so družbo vpisali v register. Tovarna je začela obratovati s 50 do 60 delavci, tik pred zadnjo vojno pa jih je bilo že 180, lani pa 1120. Medtem ko je tovarna leta 1922 poslala na trg le 360 ton izdelkov in leta 1939. 2.217 ton, jih je lani kar 11.985 ton.

Ob jubileju tovarne pa se spomnimo tudi jubileja boja za delavske pravice, ki se je začel takoj po ustanovitvi tovarne.

Pisalo se je leto 1922. Komaj štiri leta so bila pretekla, kar je utihnilo orožje in kar se je končala prva svetovna vojna. Nastala je nova država Jugoslavija. nove meje so porušile dokaj enoten gospodarski prostor, kakršnega je predstavljala bivša Avstroogrska monarhija. Vseposlošnim gospodarskim težavam, ki jih prinese vsaka vojna, so se pridružile nove. Te težave so vplivale na naraščanje nezadovoljstva med delavci, posebno med slovenskimi, ki so se znašli v bistveno novih razmerah. Ruski zgleč je bil še svež in tudi pri nas je vpliv komunistov skokovito naraščal. Tako dolgo, da so nazadnje kapitalistični oblasti posegli po zadnjem orožju: — razpustili in prepovedali so še mlado in neutrjeno komunistično stranko. Začel se je tudi kratkotrajni gospodarski vzpon, ki ga je čez nekaj let časno zavrila svetovna gospodarska kriza.

Ustanovitveljema delniške družbe, ki je začela graditi tovarno, ne moremo odrekati podjetnosti, saj sta v spremenjenih razmerah razmeroma naglo ukrepala in se lotila zbiranja kapitala za začetek proizvodnje. Ta je brž postala za gospodarstvo nove države kaj zanimiva, saj je bilo dotlej ladje-delništvo navezano predvsem na češke in avstrijske tovarne. Najbrž tudi ni slučajno, da sta oba ustanovitelja doma iz Kroke. Ta kraj, znan po večstoletni železarski tradiciji, je po zgraditvi železniškega omrežja začel zaostajati. Domačih surovin je bilo premalo za industrijsko proizvodnjo, stroški prevoza po železnici bi se bili sicer izplačali, kot so se naprimer na Jesenicah. Toda Kropa je ostala nekaj kilometrov od železnice, utešnjena v ozko dolino pod Jelovico. Zato je bila odločitev za gradnjo tovarne v Lescah, blizu železnice, edino pravilna in možna. Sistem fužinarstva in obrtniških zadrug, ki ga je kapitalistični razvoj že skoraj povsod po svetu zatrl, je v Kropi ob koncu prve svetovne vojne še živel, predvsem zaradi odmaknjenosti in trdovratne vztrajnosti kovačev, ki so bili to skoraj od rojstva. Predvsem mladina pa je že ugotovila, da po starem več ne gre. Ti ljudje zelo usposobljeni strokovni delavci, so velik pomenili pri ustanovitvi tovarne v Lescah in pri njenem razvoju v naslednjih letih. Lahko rečemo, da so bili kropski kovači jedro delovnega kolektiva.

Ti ljudje, med katerimi je bilo mnogo socialistov in nekaj komunistov, pa so iz Kroke prinesli s seboj tudi svoje prepričanje. Nekateri med njimi so bili zaradi stavkovnega gibanja odpušteni iz kropske tovarne.

Zatorej ni nič čudnega, če je komaj nekaj mesecev po začetku obratovanja leske tovarne že začelo delovati »Osvobodno društvo kovinarjev in sorodnih strok«. Na pobudo Andreja Praprotnika se je društvo povezovalo z jeseniškimi delavci, prvi predsednik pa je postal Andrej Sobrie. Vsi delavci so se včlanili v to društvo.

Razumljivo je, da so podjetniki skušali iz tovarne iztisniti čimveč. Zato so začeli s poskusi omejevanja dohodkov in pravic. Ze v začetku 1923 so poskusili znižati plače. Sledila je poldnevna stavka, nakar je vodstvo tovarne popustilo. Nekaj kasneje so stavkali elektrovarilci, ki so tudi priredili demonstrativni pohod pred upravno pisarno. Enoten nastop delavcev je požel uspeh in v drugi polovici 1923 so bili izvoljeni delavski zaupniki, ki so jih oblasti priznavale. Sestavili so kolektivno pogodbo, ki so jo naslednje leto podpisali in občasno v kasnejših letih dopolnjevali in obnavljali.

Ze leta 1923 je bilo ustanovljeno tudi »Delavsko kulturno prosvetno društvo Svoboda«. V njem so sodelovale pevska tamburaška in dramska sekcija. Člani društva so bili predvsem delavci iz tovarne verig.

Leta 1925 se je »Društvo kovinarjev in sorodnih strok« vključilo v Združeno delavsko sindikalno zvezo Jugoslavije, ki je imela tudi Zvezo kovinarskih delavcev. Delavci so se na občnem zboru brez izjem izjasnili za vključitev v to zvezo. Predsednik podružnice je postal Anton Dežman, tajnik pa Marija Justin poročena Murgelj. Poskus klerikalcev, da bi z ustanovitvijo jugoslovanske strokovne zveze v tovarni razbili enotnost delavcev, pa je propadel.

V začetku leta 1926 je podružnica Zveze kovinarskih delavcev organizirala dvodnevno stavko ročnih in elektrovarilcev. Z njo so ti delavci dosegli 15 odstotkov višje plače. Istega leta 9. maja je podružnica v tovarni razvila celo svoj prapor. Ob tej priložnosti je bil večji shod delavcev iz bližnjih krajev, prišla je tudi godba iz Jesenic. Leta 1928 je bil v Lescah festival »Svoboda« z Gorenjske. Prišlo je do spora z orožniki, čeprav je bila prireditelj dovoljen od oblasti. Enoten in odločen nastop delavcev je prisilil orožnike k umiku. Po šestojanuarski diktaturi pa so se začele

pri članih in funkcionarjih pogostne hišne preiskave. Orožniki so iskali p. voda, da bi lahko ukrepali proti vodilnim članom delavske organizacije in tako ohromili ali povsem zatrli njeno delovanje.

Hud politični pritisk pa ni bil edina preizkušnja za delavce. Začela se je znana gospodarska kriza. Tovarniška uprava jo je skušala izkoristiti za pritisk na odločnejše delavce. Zaradi pomanjkanja dela so skrajševali delovni čas, toda tako, da so bili prizadeti prav tisti, ki niso bili upravi vseh zaradi doslednosti. Si so celo tako daleč, da so hoteli skrajšati delovni čas in s tem tudi zmanjšati zaslužek le tistim, ki niso imeli nobene druge možnosti za preživljanje kot delo v tovarni. Napol delavci, to je tisti, ki se imeli doma še posestvo, pa naj bi delali polni delovni čas. Strokovna organizacija se je temu uprla in dosegla, da so skrajšali delovni čas in s tem zaslužek vsem enako. Zanimivo da takra večina delavcev ni zahtevala odpusta »polproletarcev«, ampak samo enakomerno delitev dela.

Ko je svetovno gospodarstvo za silo izplulo iz krize in ko so se že začeli kazati znaki navidezne obnove ter celo razcveta se je razredni boj vse bolj zaostroval. Čedalje bolj je postajalo tudi očitno, da se bliža nova svetovna vojna, posebno po zmagi nacizma v Nemčiji, po začetku vojne v Etiopiji, Spaniji in na Kitajskem. V tem času so se delavci bojevali z določila kolektivne pogodbe in obrtnega zakona. Naraščala je druginja, zato se je dejanska plača vse bolj zmanjševala. Delavci so prek organizacije zahtevali usklajevanje plač z življenjskimi stroški, plačane dopuste, plačilo izostankov zaradi bolezni do 6 dni ter zaščitna sredstva. Uprava tovarne pa je odgovorila z raznimi kazenskimi ukrepi zoper najbolj odločne delavce. Prišlo je do ostrega nasprotovanja, ko se je vmešal tudi centralni odbor Zveze kovinarskih delavcev iz Ljubljane. Pogajanja niso imela uspeha, delavci so začeli demonstrirati, ravnatelj pa je poklical na pomoč orožnike. Toda ti so takoj spoznali, da imajo delavci prav in da je zakon na njihovi strani, zato so odklonili pomoč. Prišlo je do ponovnih pogajanj, ki so se končala za delavce uspešno.

Ko je v naslednjih letih zaradi vojn in pripravnosti začelo naraščati povpraševanje po izdelkih tovarne, so se nasprotna spet začela zaostrovali. Vodstvo tovarne se je posluževalo prekanjenega načina za izžemanje delavcev. Tako je včasih znižalo plače za 10 odstotkov, nato pa jih na pritisk delavstva spet zvišalo, toda za 5 do 7 odstov. Zaradi stalnih sporov se je 15. maja 1935 začela dobro organizirana stavka, ki se je je razen redkih izjem udeležilo vse delavstvo. Stavka se je končala čez tri tedne, 5. junija 1935. Moč delavskega gibanja pa je bila že tolikšna, da so delavcem trgovci dajali živila na up, zlasti delavsko konsumno društvo z Jesenic. Pomagal je tudi sindikat, po okolici pa so kmetje in drugi dajali prostovoljne prispevke.

Predvsem pa je stavka uspela. V nekaterih obratih, kjer je bilo delo najtežje so povečali plače, priznali so delavcem sedemdesetni plačani bolniški dopust in letni dopust, zgradili prhe in lopo za shranjevanje koles. Zal pa je bilo prizadetih nekaj voditeljev. Kati Triplat je bila za eno leto odpuščen, Janez Justin pa premeščen na slabše plačano delo. Toda samozavest delavstva se je močno dvignila, hkrati pa je vodstvo družbe spoznalo, da ne more delavcem do živga.

Kot že rečeno, so že prav vsa leta med delavstvom delovali posamezni komunisti. Število simpatizerjev pa je bilo razmeroma zelo veliko. Leta 1933 je bila v Lescah ustanovljena partijska celica, v kateri je bilo iz tovarne verig 5 članov. V kasnejših letih se je število članov, kandidatov in članov Zveze komunistične mladine vztrajno večalo, tako da so imeli tik pred vojno v tovarni komunisti popoln vpliv. Pa ne samo v tovarni, tudi v vsej takratni občini Lesce. Samo napačni taktični potezi in glasovalnim manevrom je pripisati, da na zadnjih državnih volitvah pred vojno ni bil v Lescah izvoljen komunistični župan. Pač pa so komunisti lahko izpeljali vsako akcijo, ki so jo hoteli. Leta 1933 so v tovarni verig moralno in denarno podprli stavko rudarjev v Zasavju, precej so nabrali za Rdečo pomoč in za Spanijo, leta 1939 pa so delavci organizirano protestirali proti interniranju komunistov v Rileci. Banska uprava je odgovorila s prepovedjo delovanja »Vzajemnosti«, toda s tem dejansko ni dosegla nič drugega kot še večjo odločnost delavstva, glede enotnosti pa ni bilo moč doseči nič več, ker je bila že prej skoraj stoođstotna.

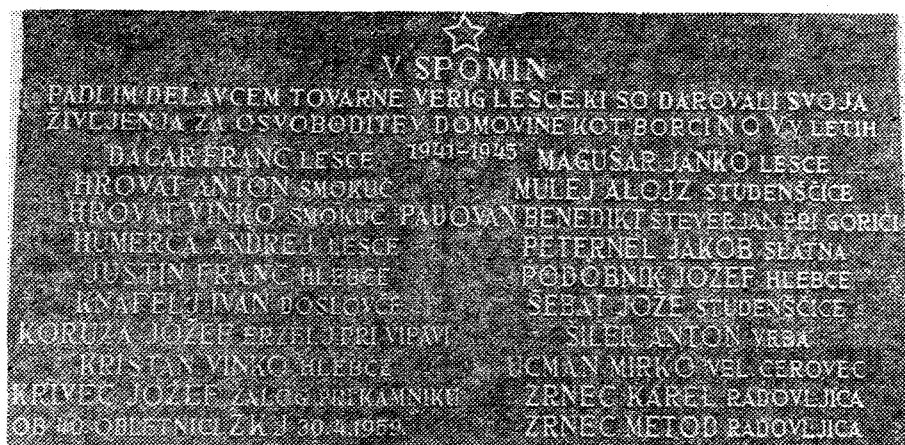
Zato je leto 1941 našlo Lesce in jedro delavstva v tovarni verig popolnoma pripravljene. Tovarna, ki bi jo lahko imenovali s častnim nazivom »rdeča kasarna«, se je kot en moč vključila v osvobodilni boj. Ze junija 1941 je Franc Dacar odšel k partizanom na Jelovico, 28. julija pa so nacisti aretirali pet delavcev iz tovarne in enega vaščana. V prvem in kasnejših letih osvobodilne vojne je žrtvovalo svoje življenje za zmago 19 delavcev, torej vsak deseti. Med njimi je bil tudi Franc Dacar, ki si je po dražgoški bitki sam vzel življenje, da ga ne bi ujeli.

Delavci pa so bili skoraj vsi povezani z Osvobodilno fronto. Proizvodnja je kljub grožnjam vsa vojna leta padala. Če je leta 1941 izdelalo 158 delavcev 1564 ton izdelkov, jih je leta 1944 izdelalo 190 le 309 ton. Zanimivo je, da so nacisti tovarno le deloma vključili v proizvodnjo za vojaške namene in da je kljub vojni tovarna še naprej izdelovala predvsem poljedelsko orodje. Kljub temu so bile številne sabotaže, nekajkrat pa so pri tem sodelovali tudi partizani. Ti so leta 1944 tovarno deloma tudi zažgali, čeprav je bil prav tedaj tik zraven postopja na železniški postaji poln vlak vojaštva.

Zavest delavstva v tovarni in njegovo požrtvovanje pa moramo ceniti tudi po vplivu na okolico. Da so Lesce z okoljskimi vami tako množično sodelovale v osvobodilni vojni, je predvsem zaslug komunistov in simpatizerjev iz tovarne verig, ki so dolga leta pred vojno počasi, toda vztrajno pridobivali ljudi, jim vlivali zaupanje v lastne moči in jim odpirali oči.

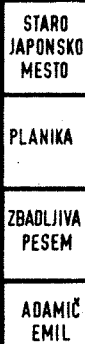
Po letu 1945 so delavci kot večina delovnih ljudi po vsej naši domovini veliko žrtvovali za obnovo tovarne, nato pa za njeno razširitev. Se zdaj veliko prispevajo za nadaljnji razvoj tovarne, ki jo tarejo podobne težave kot vse naše gospodarstvo, zlasti pa zastarelost strojev.

Bivši borci so zdaj že v veliki manjšini, saj so staro gardo že zdavnaj nadomestili mlajši. Zanimivo pa je, da nimajo aktivna borcev. Enostavno ne čutijo potrebe po njem, ker jih tudi brez njega upoštevajo in jim priznavajo tisto, kar so si zaslužili in kar jim je družba dolžna povrniti.

Trije kamniti dokumenti o revolucionarnosti delavcev iz Tovarne verig Lesce: spominska plošča stavki leta 1935, spominska plošča začetku delavskega samoupravljanja leta 1950 in spominska plošča devetnajstim v osvobodilni vojni padlim delavcem

Nagradna križanka LEK številka 23

Priimek in ime

poklic

točen naslov

OTROŠKO VOZILO

NEO-
KRETNOST

MAKEDONS
KOLO

A black and white photograph showing a dense cluster of small, white, daisy-like flowers. The flowers have many thin, radiating petals and dark, prominent centers. They are growing closely together, filling most of the frame. The background is dark and out of focus, making the white flowers stand out. The image has a slightly grainy texture, typical of older black and white photography.

ARABEC

TURCIDA

POSUŠENA
TRAVA

TONE
 TOMŠIĆ
 CAS BREZ

Circumstance	Percentage of Respondents (%)
Self-defense	85
To protect others	75
To protect property	65
To protect the community	55
To protect the environment	45

100

1

**PARTIZANS.
ZDRAVNIK**

1

NEOKRNJEN

Razpis nagradne križanke

Do 22. maja naj bodo vse rešitve v naši upravi, kajti še isti dan moremo vedeti za rezultate žrebanja in oddati ves material v tisk za 22. številko lista, ki izide

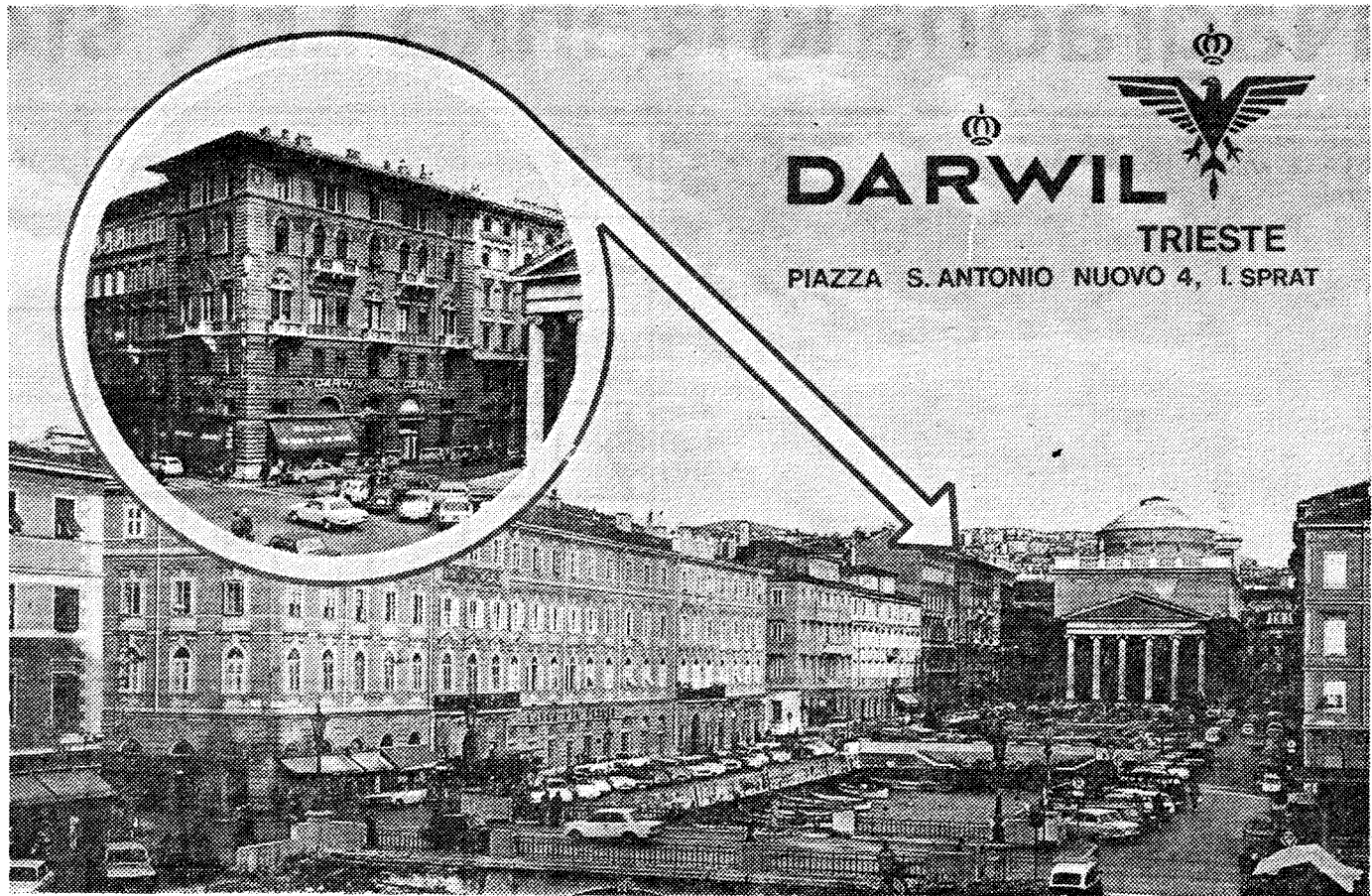
Tudi tokrat bo naša založba »Borec« prispevala štiri lepe knjižne nagrade in sicer: »Zakaj je padla španska republika«, knjigo »Odporniško gibanje v Italiji«, »Zbrano delo« od Karla Destovnika-Kajuha in knjigo »Mladost na vasi« delo Toneta Sifererja.

Uredništvo in uprava

V sodobni tehniki izdelave ur ostaja švicarska firma DARWIL prva — prva je tudi z novimi modeli in najnižjimi cenami na svetovnem tržišču. Sedemstotim najnovejšim modelom je DARWIL dodal še 82 modelov, serijo MILORD 72 in MILADY 72, s čemer je spopolnil svojo bogato kolekcijo v letu 1972. To so ure z najsodobnejšim mehanizmom, z vgrajeno ureditvijo DARBLOCK, ki jih varuje pred udarci in pretresi, a njihov vzorec je na čelu svetovne mode letošnjih ur na svetovnem tržišču.

Vrhunec tehničnih dosežkov in mode je najnovejša DARWILOVA superavtomatična ura z najpreciznejšim mehanizmom od vseh, kar jih pozna sodobna svetovna tehnika. Ta ura naredi 36.000 obratov, torej dvakrat več kot »normalna« avtomatična ura, zaradi česar doseže tudi dvakratno točnost. S kontrolo je dokazano, da je to danes najmodernejša in najnatančnejša avtomatična ura na svetovnem tržišču. Razen tega pa je ta ura, ki smo jo imenovali »boeing« vdelana v elegantno ohišje in ima dvojni datum (kaže dan in datum), a kot avtomat je izredno lahka in tenka, praktična za nošnjo, hermetično zaprta s specialnim elegantnim duble jernenom in z ureditvijo, ki jo varuje pred pretresi in udarci. To je ura za dinamičnega človeka, ki ima svojo življenjsko naglico urejeno na minute (in tudi tempo svojega dela in življenja), a njegov tempo dela in življenja odločno zahteva natančno odmerjen čas.

V predstavnitvu švicarske firme DARWIL v Trstu lahko vsak kupec, razen navedenih vrhunskih dosežkov v svetovni tehniki, nabavi zelo moderno in natančno DARWIL uro po svojih finančnih zmoglostih. DARWIL namreč razpolaga z največjo izbiro tipov in modelov ur. Tako lahko kupec dobi na primer zelo okusno in natančno uro DARWIL z vgrajenim DARBLOCKOM že za 22.500 starih dinarjev. Prav tako si lahko omisli moderno

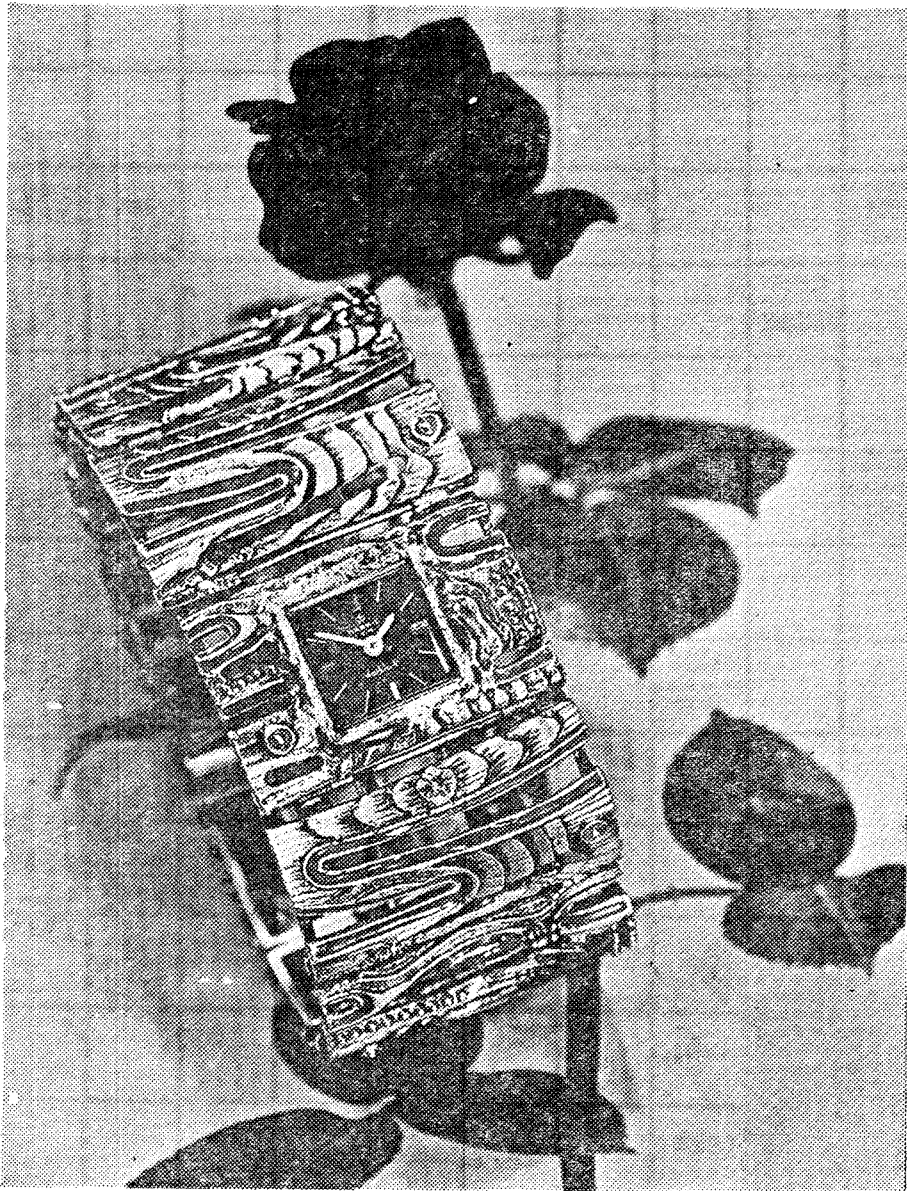
katerikoli razstavljeni predmet iz velike družine nešteti članov Darwilovih proizvodov.

Razen ur in moderne bižuterije za vsak žep in okus, ima DARWIL na voljo najkompletnejšo in najsodobnejšo izbiro zla-

visoke mode, ki ga je izdelala človeška roka v nepojmljivi, čudoviti in umetniški izvorni izdelavi in v katerega so vdelani najdragocenejši dragulji. Med temi razstavnimi predmeti bodo redkosti, katerih vrednost doseže tudi nad milijon ZDA dolarjev. Direkcija švicarske firme DARWIL ima v programu v svojem tržaškem salonu imenovanem »SMARAGDNA DVORANA« razstaviti tudi edinstveno garnituro ogrlic, zapestnic in uhanov izdelano vse iz platine, v katero so vdelani briljanti velikanske vrednosti, pa tudi smaragdi, ki izvirajo še iz časov stare Indije. Ta garnitura nima realne vrednosti, čeprav jo cenijo na mnogo več kot milijon dolarjev ZDA. Vedeti je namreč treba, da je to garnituro nosila žena enega od najbogatejših kraljev vzhodnih dežel. Mimo teh dragocenih unikatov in drugega nakita visoke mode ima DARWIL na voljo še zelo veliko izbiro

raznih zlatih proizvodov s pravimi naravnimi dragimi kamni in biseri. Tako na primer nudi svojim kupcem prstane ročne izdelave, prav tako s pravimi naravnimi dragimi kamni in bisere, katerih vrednost ne presega 10 tisoč starih dinarjev. Razume pa se, da vsak kupec lahko izbiro po svoji volji tudi elegantnejši in vrednejši, zato pa tudi dražji nakit. Med tega sodijo zlate verižice z bisernimi obeski, topazi z drugimi dragimi kamni s približno enakimi cenami. Pri DARWILU lahko kupec dobi tudi briljantni prstan ročne izdelave iz belega zlata za vsega okoli 35.000 starih dinarjev, ali tudi več.

V bogato založenih in sodobno opremljenih prodajnih salonih zastopstva švicarske firme DARWIL v Trstu sprejmejo vsakega jugoslovanskega kupca prav priprano, ne glede na njegove denarne možnosti.

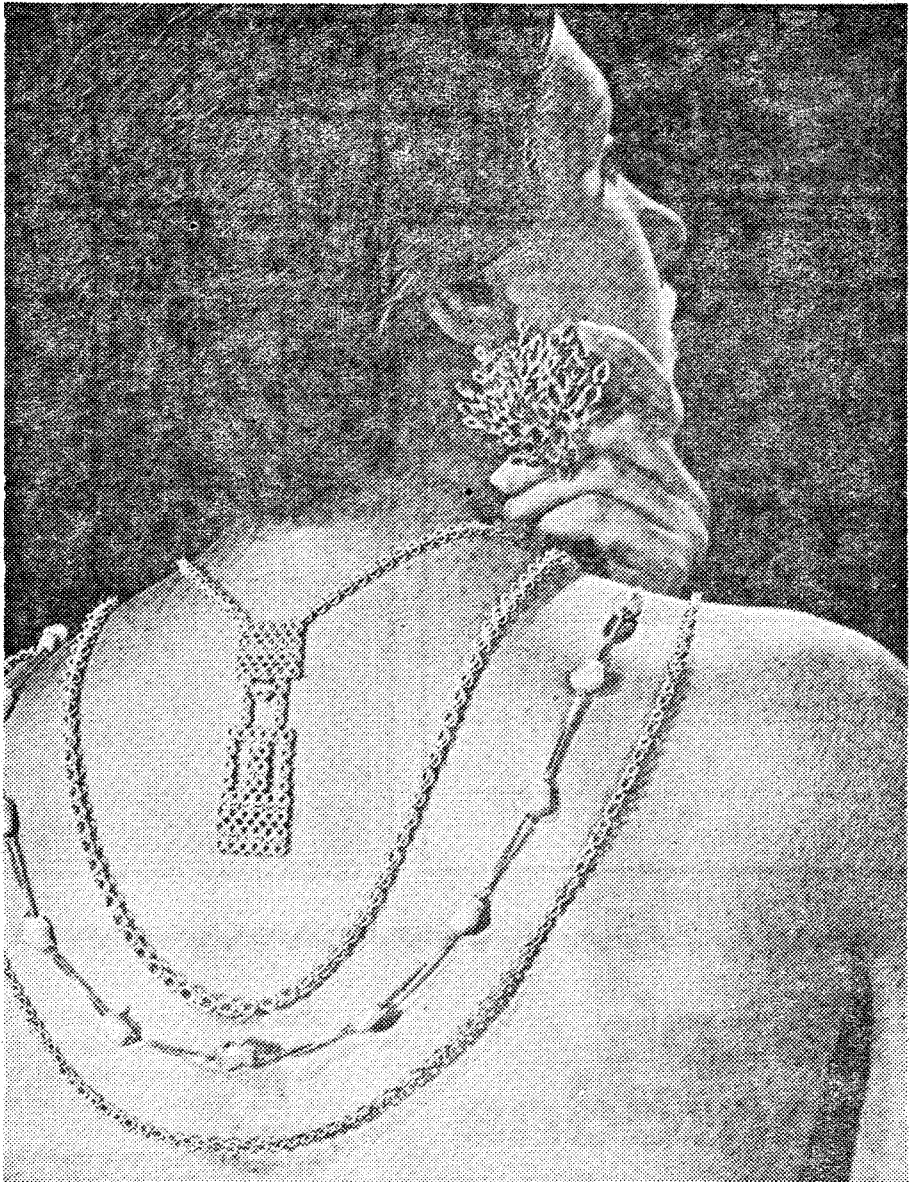
Najnovejša ročna ura s široko masivno zapestnico čistine 800 0/000 z zelenim in modrim emajlom. Cena 45.000 lir, ali 1.350 Ndin.

uro proizvodnje iz leta 1972 Darwilove znamke ARETTA že za 13.500 starih dinarjev.

Mnogi jugoslovanski kupci še ne vedo da pri zastopstvu firme DARWIL v Trstu, Piazza S. Antonio Nuovo 4 dinar še ni devalviran in da vsak obiskovalec te firme lahko v njenih elegantnih in bogato opremljenih prodajnih salonih dobi zase in za svoje člane družine vse kar potrebuje po polovici nižji ceni kot so cene istim proizvodom na svetovnem tržišču. To naglašamo ne zaradi propagande, pač pa resnici na ljubo. O tem se lahko prepriča vsak jugoslovanski kupec, ko izbira

tega nakita. Ta izbira je v letu 1972 izpolnjena z okoli dvesto novimi razstavnimi predmeti, edinstvenimi na evropskem tržišču. Med temi razstavnimi predmeti so unikati svetovne vrednosti, izdelani ročno, a njihova cena je za 50 odstotkov nižja od normalne evropske cene nakita in draguljev.

Največje presenečenje in revolucionarno novost zastopstva švicarske firme DARWIL v Trstu predstavlja otvoritev tako imenovane »SMARAGDNE DVORANE«. To dvorano bodo v prisotnosti mnogih znanih osebnosti in partnerjev odprli v maju 1972. V njej bo razstavljen najdražji nakit

Krajša ogrlica z obeskom »satine zlato« posebne izdelave, iz 18 KT zlata. Cena 61.000 lir, ali 1.830 Ndin. Ogrlica s pravimi turkizi za 35.000 lir, ali 1.050 Ndin. Dve ogrlici iz 18 KT rumenega zlata različne dolžine. Cena 80.000 lir, ali 2.400 Ndin. Broška iz 18 KT rumenega zlata z emajlom za 22.500 lir, ali 675 Ndin.

Po poteh štajerskih in koroških partizanov

Letošnji prvomajski prazniki so celjskim tabornikom prišli kot nalašč, da so lahko izvedli pohod od vasi Plešivec, prek Graške gore, Zarazborja in Javorja v Črno na Koroškem, od tam pa čez Koprivno in Podolševo v Solčavo. Pohoda se je udeležilo 120 tabornikov bratskih odredov »Tito«, ki jih sestavljajo: taborniški odred »II. grupe odredov« iz Celja, odred heroja Boška Palkovljevića-Pinka iz Novega Beograda, odred Stjepana Markovića-Toze iz Stojčicevega pri Zrenjaninu in odred Lazarja Bibića iz Sida. Poleg teh so na pohodu sodelovali še taborniki odreda Gundulić iz Novega Beograda, taborniki odreda »sončnih sopotnikov« iz Radeč, taborniki odreda »savinjskih partizanov« iz Mozirja in 17 mladih pripadnikov celjske garnizije. Pohod se je začel 29. aprila dopoldne, končal pa 1. maja proti večeru.

Malo pred deseto uro je bilo v Gledališki ulici v Celju nenavadno živo. Tu so vrveli mladi ljudje v različnih čepicah z nahrbtniki in nočevalno opremo. Vsem skupne so bile zelene zastave in zeleno-rumene obleke. V takšni taborniški opravi sem srečal tudi Vlada Koširja, predsednika občinske zveze združenj borcev NOV iz Mozirja in enega preživelih borcev s pohoda 14. divizije na Štajersko. Tudi on je bil oprtan z nahrbtnikom kakor pred dobrimi 28. leti.

Taborniki so napolnili dva velika avtobusa celjskega Izletnika in se z njima odpeljali proti Velenju. Avtobusa sta tam pri stari elektrarni zavila mimo jezera ter po ozki cesti in mnogih ovinkih obšla Velenjsko jezero. Ob 11. uri sta se ustavila pred vasjo Plešivec.

Vreme se je bilo uneslo. Tabornike je pozdravilo sonce in sadovnjaki v cvetju, v pozdrav pa so plapolale tudi zastave. Že takoj tam so zrak parali prvi streli iz pušk, ki jih taborniki vedno dobe nekaj za tak pohod, v pomladni dan pa so udarjali tudi zvoki partizanske harmonike, ki jo je vlekel Ivan Cigale-Hanza, nekdanji harmonikar Šlandrove brigade. Kajpak so taborniki imeli še svojo harmoniko, eno pa so prinesli tudi vojaki celjske garnizije.

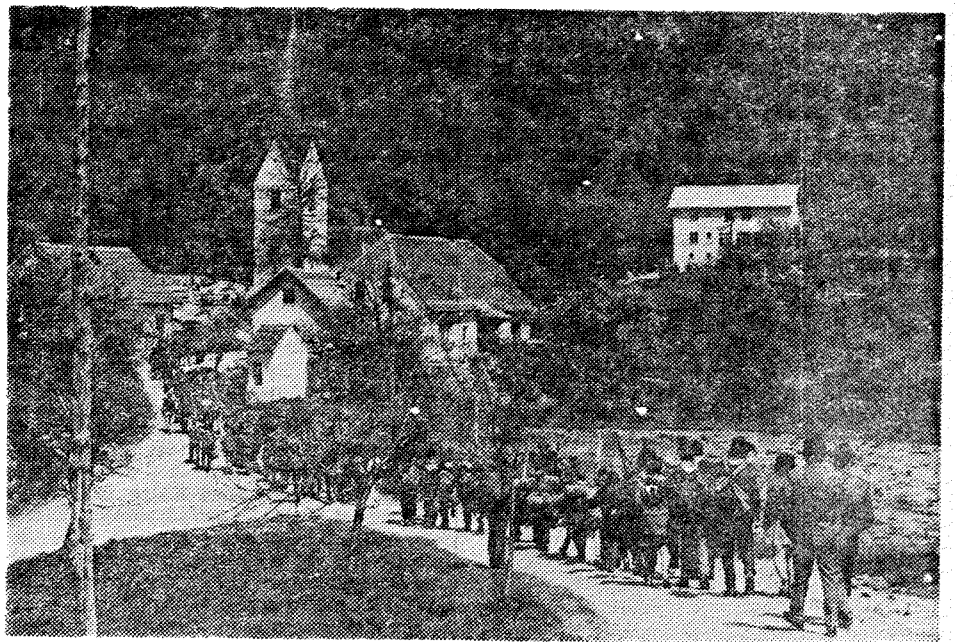
V vasi Plešivec je tabornike čakalo izdatno kosilo z dobro juho in pečenim puiškom. Tega so bili kupili že pred tednom in si tako zagotovili dober obed za malo denarja.

nizaciji. Taborniki iz bratskih republik prispevajo le 30 dinarjev, pač zaradi tega, ker so morali plačati tudi vožnjo do Celja. Razliko krije zveza tabornikov iz svojega proračuna. Taborniki se tako navajajo na načelo solidarnosti in socialne pravičnosti, ki sta naši družbi še kako potrebni.

Po kosilu so taborniki imeli malo počitka. Razkropili so se po bližnjem grebenu, da se nadihajo čistega zraka in naužijejo preleste cvetoče pokrajine. Kajpak je bil to tudi čas za poznanstva in fotografiranje.

Malo pred trinajsto je bil zbor. Taborniki so z zastavami in harmoniko na čelu odkorakali pred novo šolsko poslopje na Plešivcu. Tam so jih pričakali pionirji na čelu s tajnico združenja borcev NOV Plešivec Anko Pečecnik. Pionirji so tabornikom priredili prisrčen kulturni spored. Nanj so se pripravili popolnoma sami, kar kaže, kako živo je revolucionarno izročilo, ki so ga v tem in okoliških krajih skovali borci 14. udarne divizije. Na koncu so zagrmeli gromki: »Z-d-r-a-v-o, zdravo, zdravo, zdravo!« Taborniki so se tako zahvalili mladim Plešivčanom za pozornost, v spomin na to srečanje pa so jim podarili zbornik »Slovenija«.

Pravi pohod se je na Plešivcu šele začel. Od tam dalje je bilo namreč treba peš. Po novi cesti na Graško goro so taborniki krenili v koloni, kakor nekoč slovenska partizanska vojska. Toda kmalu so se razkropili

Taborniki bratskih odredov Tito pri pohodu v vas Plešivec, vas blizu Velenja, kjer je 14. divizija v noči od 20. na 21. februar 1944 našla malo počitka. Tu in pri kmetih v okoliških vaseh je preživel mnogo skritih ranjencev.

Veselo, kakor pri partizanih. Taborniki so si zapeli in zaigrali tudi med kosilom.

Zanimalo me je, kako pokrijejo izdatke za prehrano in prevoz. Jože Krebs, ki vodi celjske tabornike, mi je pojasnil, da vsak tabornik-udeleženec pohoda prispeva za tri-dnevni izlet od 100 do 60 dinarjev, pač glede na to, kako dejaven je v taborniški orga-

in hiteli dalje po gručah. S pogledom na uro sem se prepričal, da hodijo zelo hitro.

Pri spomeniku na Graški gori so se taborniki postavili v zbor, počastili padle in k spomeniku položili venec. Po kratkem nagovoru Jožeta Krebsa so poslušali pripoved o pohodu in najhujših bojih 14. divizije, ki so bili na Graški gori 21. februarja 1944. Pripovedi so sledili zelo pozorno in pokazali veliko zanimanje za zgodovino te divizije, ene najslavnejših divizij NOV in PO Jugoslavije.

Ob 15. smo krenili z Graške gore proti Arnežniku. Pokrajina je bila čudovita, obzorje čisto in v soncu obsijano. Hodili smo v zelo hitrem tempu. Menda smo zašli. Krebs nas je zapeljal v celo po goščavi vrhu grebena, ki se razteza od Graške gore proti Arnežniku. Mestoma smo se morali prav prebijati skozi bukovovo šibje. Na tej poti se mi je predstavil mladi Josip Jež, sin nekdanjega komandanta 3. bataljona Tomšičeve brigade, po rodu koroškega Slovenca, in matere Romunke. Nadrobneje se je zanimal o bojih Tomšičeve brigade, pa tudi o tem, kako bi lahko obiskal grob svojega očeta v Prevaljah. Ko je ta umrl, je bil tabornik Josip namreč star komaj eno leto.

Pri Arnežniku, kmetiji, ki je na 795 m. trih nadmorske višine, so taborniki počivali. Domači so povedali, da je do Rdečnika še kako uro hoda, do šole na Zarazborju pa tri ure in pol. Izkazalo pa se je, da taborniki mnogo hitreje hodijo, kot je mislil gospodar Arnežnik. Na Zarazborje so prispeli že ob 19. uri.

Prav tu, visoko pod Uršljo goro, so taborniki doživeli najlepši sprejem. Pričakali

so jih razborski pionirji na čelu s tamkajšnjim učiteljem. Nekateri pionirji so na ta sprejem prišli tudi z dve uri oddaljenih kmetij, kar je novo spričevalo zavesti, ki preveča te ljudi, zveste sodelavce partizanov. Pionirji so tabornikom zapeli in recitali, pripravili pa so tudi les in dračje za taborni ogenj. Kajpak, treba je povedati, da tabornikov niso pričakali samo pionirji, ampak vsi Razborci, predvsem nekdanji borci in sodelavci partizanov. Taborniki so na Zarazborju dobili večerjo, za katero so se bili že poprej zgovorili, oziroma večerjo, ki je šla na stroške tabornikov. Toda prebivalci Zarazborja so tabornikom priredili še posebno presenečenje, nabavili in na raznjo so spekli jagenjčka, ki so ga iskali in naposled našli in kupili nekje na drugi strani Uršlje gore.

Taborniki so tu doživeli res pravo tovarištvo in sožitje z domačini. Pogovori in veselje ob tabornem ognju so potekali do poznega večera, nato pa so taborniki utrujeni plegli v prostorih tamkajšnje šole. Za njimi je bil dan čudovitih vtisov. Tudi otroci in prebivalci Razborja bodo to srečanje ohranili v najlepšem spominu, na kar jih bo spominjala še posebej knjiga »Slovenija«, ki so jo dobili od tabornikov.

Na nedeljo je tabornike čakala nekoliko lažja pot. Najprej so krenili na Javorje, kjer so jih pričakali pionirji z učiteljico in člani združenja borcev. Srečanje z otroki s koroških gorskih kmetij je bilo spet prisrčno kot le kaj. Taborniki so jim izročili zbornik »Slovenija«. Pot je tabornike nato

vodila navzdol v Črno na Koroškem, kamor so prispeli ob 18. uri. Tam so jih pričakali predstavniki krajevnih družbenih organizacij in taborniki odreda »sivih rudarjev«, pozdravil pa jih je tajnik krajevnosti Hercog. V spomin na pohod in tovariški večer, ki so ga taborniki doživeli v krogu koroških tovarišev, so tamkajšnji šolski mladini podarili Veliki atlas sveta.

V torek se je začel zadnji, najtežji a tudi najlepši del pohoda. Taborniki so iz Črne na Koroškem krenili čez Pristavo in Koprivno na Podolševo. Na desni so zrlili na skalovje kopaste Pece, na levi jim je delala senco kamnita in zasnežena Raduha. S Podolševe so se spustili navzdol proti Solčavi kakor nekoč borci 14. divizije. Le da so bili oni izčrpani do skrajnih moči, ranjeni, ozebli in še komaj živi. V Solčavi so si prvič malo opomogli. V Solčavi pa so se zadrževali mnogo zlasti borci Vzhodno koroškega odreda, zato je bil prihod tabornikov v Solčavo in tamkajšnja zaključna slovesnost zares dvakratno simboličnega pomena.

V Solčavi so tabornike čakali avtobusi. Odpeljali so jih v Mozirje in Celje. Od tam so mnogi nadaljevali pot z vlakom v Beograd, Zrenjanin in Sid, kamor so se vrnili s čudovitimi vtisi in z resnico o silnem boju slovenske partizanske vojske, ki po težavnosti niso zaostajali za boji drugih bratskih partizanskih enot. To pa je veliko izročilo, ki bo pripomoglo tudi k boljšemu razumevanju med našimi narodi v prihodnje. S.F.

Na Graški gori, ki jo poznamo tudi kot Goro jurišev, blizu spomenika, so taborniki poslušali pripoved o silovitih bojih 14. divizije pred 28 leti ter se malo odpočili po pohodu iz Plešivca. Ta dan jih je čakal še naporni pohod mimo Arnežnika in Rdečnika na Zarazborje.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

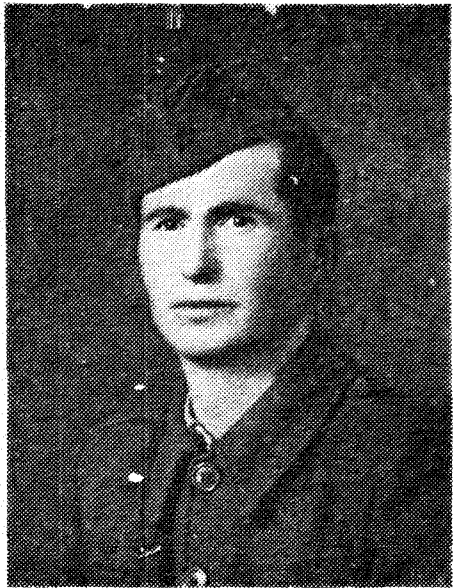
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Kako se je Tine vojskoval in oženil

Veliko razlogov govori za to, da enega naših zapisov posvetimo kraju, kjer se je začelo kovati bratstvo med slovenskimi in hrvaškimi partizani in kjer so italijanski okupatorji storili najhujše zločine. To je mučeniško Babno polje. Del strahotne usode Babnopoljcev in njihovega boja za svobodo bomo spoznali ob pripovedi o Blažkovem Tinetu.

Valentin Mlakar, Blažkov iz Babnega polja, se je rodil 6. februarja 1915. Imel je še tri brate. Oče jim je umrl že 1922, in za Blažkove so se začeli hudi časi. Za nakup volov se je morala mati zadolžiti v hranilnici; zaradi tega para volov je šla potem kmetija na boben. Da bi povrnila dolg, je mati Skolastika hotela prodati le eno njivo, toda oskrbnik, ki naj bi bil zaščitnik nedolžnih otrok, je dejal, da se grunt ne bo razprodajal. Vso kmetijo s hišo vred je nato

Tine Mlakar, Blažkov iz Babnega polja, kakršen je bil kot komandir vojne lekarne Planjava.

kupil ta »oskrbnik« in jim vzel tudi tiste vole. Stirje bratje so nato združili svoje dote, da so lahko odkupili vsaj hišico, drugače bi bili ostali brez strehe.

Taka je bila tedaj usoda slovenskega kmeta. Pestili so ga davki, oderuhi in pomanjkanje. Zato ni nič čudnega, da je slovenski, predvsem mali kmet, tako odločno stopil na stran revolucije.

Tine je postal pomožni delavec »malavar« pri zidarju Janezu Bajtarju. Leta 1939 je moral k vojakom v Niš ter postal kuhar v 1. pionirskem polku. V sestavi tega polka se je udeležil bojev na madžarski meji, nato so se umikali čez ves Banat do Zemuna, kjer so jih Nemci zajeli in razpustili. Iz Zemuna so odšli peš do Zagreba, od tam pa z vlakom do Ljubljane. Skozi Rakek si niso upali, ker so jim ljudje povedali, da jih Italijani od tam vodijo v ujetništvo. Šli so skozi Velike Lašče, kajpak v uniformah, saj se niso mogli nikjer preobleči. Na železniški postaji v Velikih Laščah so jih obstopili Italijani in jim govorili, da se jim ne bo nič zgodilo. Ko pa so jih prignali na trg, so jih začeli pretepati kot živino. Nekateri domačini so skušali zadevo pojasniti, a potem so hoteli le-te kar ustreliti. Končno je za Tineta in tovariše posredoval bivši »minister« Pucelj. Na občini so jih preoblekli v premajhne civilne obleke, nato je bilo treba hoditi še dva dni do doma. Skupaj s Tinetom je od Babnopoljcev to italijansko ustrahovanje doživel tudi Mežnarjev Janez in nekaj Podložanov.

»Italijani so se mi takrat zamerili do smrti. Imel sem jih do grla,« pribije Tine in z roko zareže po goltancu.

Zaradi dveh razlogov je torej Blažkov Tine stopil na stran Osvobodilne fronte: prvi je bil socialno zatiranje v starem družbenem redu, drugi nacionalno nasilje Italijanov nad Slovenci. Zanimivo pa je, kako se je povezal.

»S Tonetom Cindričem sva tihotapila konoje iz Hrvaškega čez nekdanjo državno mejo na Primorsko. To nama je prinašalo kar lepe denarje. Toda vselej, ko sva izkupiček delila, je Cindrič del denarja izločil, češ da ga morava prispevati. Mene je seveda zanimalo, kam gre ta denar. Obljubil mi je, da mi bo vse natanko pojasnil, in ko se je prepričal o mojem sovražstvu do Italijanov, mi je povedal vse o Osvobodilni fronti. Re-

kel je, da je denar, ki ga izdajava, namenjen za boj proti okupatorju. Res smo s tem in drugim denarjem nakupili precej pušk. Tu gori v gmajni smo imeli skritih 17 pušk in dva mitraljeza, zaboje bomb in 20 zabojev municije. Vse to smo potem odnesli v Zidanskov bataljon...

Blažkov Tine in drugi Babnopoljci so od takrat redno prebirali Slovenskega poročevalca in drugo tajno časopisje, hodili so na sestanke, zbirali orožje, strelivo in vojaško opremo. Nosili so tudi hrano prvim partizanom nekam tja za Poljane na Ravnogoro. Po malem pa sta Tine in Cindrič še vedno prekupčevala s konji. Ko sta šla nekoč spet po konje dol v Turke, sta se srečala in opravila z ustaši.

»Sedem ali devet konj sva imela,« pripoveduje Tine. »Hotela sva čez Kolpo, ondi pa so naju dobili ustaši. Jaz, ki sem jahal spredaj, sem bil na sredi Kolpe, Cindrič pa je bil od zad. Ustaš je zavpil »Stoj!« Cindrič pravi »Obrni konje!« Pa greva iz vode ven na tisto pot, ki pelje zraven Kolpe. Ustaša pravita: »Legitimacije!« Cindrič se je obiral. Enemu ustašu je puška visela na roki, drugi jo je držal uperjeno na naju. Tega drugega je Cindrič bliskovito tresel s pestjo v obraz in zagrabil puško, nato pa z njo ustrelil onega drugega, ki je bil še oborožen. Pobrala sva obe puški, pasova in nabojnici ter vse odnesla v Babno polje. Ti puški sta potem tudi šli z nami k partizanom...«

Dne 7. maja 1942 so Babnopoljci odšli med upornike. Blažkov Tine in Cindričev Tone sta prišla v sestavi 2. čete bataljona Milana Zidanskega. Prvi boj, v katerega sta posegla kot izkušena vojaka, je bil spopad z belogardisti v Loškem potoku 17. maja 1942. leta.

»Trikrat smo jim poslali opomin, naj se vdajo,« znova zavzeto povzame Tine, »pa se niso hoteli. Osemnajst jih je bilo v cerkvi na Hribu s kaplanom vred. Potlej smo začeli napadati. Cindrič je z mitraljezom tolkel po linah in oknih v zvoniku, da smo se mi lahko približevali. Potlej smo spet mi streljali, da je on prišel do nas. Tako smo prekorajčili obzidje. Šele potlej smo v naskoku z bombami zavzeli cerkev. Dobili smo notri 18 pušk in menda en mitraljez. Tudi Virtovo puško — njega so bili belogardisti ujeli — smo dobili. Pa precej za jesti in za piti je bilo v zvoniku. Potlej je še kaplan Leopold Puhar moral nositi nahrbtnik municije čez Loški potok do Fihtarjeve štirne. Tam jim je naš komandant naredil fin govor, potlej pa smo te Potočane izpustili domov. Nekaj jih je prestopilo k partizanom, ob omenjeni pa so večinoma pobegnili in spet stopili v belo bardo...«

Skupaj s Cindričem se je Tine udeležil mnogih bojev Zidanskevega bataljona z Italijani. Dolgo so napadali Italijane v Prezidu, jih veliko potolkli iz zasede. Za svoje poraze so se Italijani kruto maščevali nad Babnopoljci. Neodločne fante in može so z zvijačo izvabili iz skrališč, nato pa so jih na Vražjem vrtcu postrelili. Skupno je moralo pri Jermendolu in v Vražjem vrtcu umreti 48 Babnopoljcev, med njimi so bili tudi trije Tinetovi bratje. Babno polje so upepelili. Tine je mater Skolastiko in sva kinjo z osirotelimi bratovimi otroki rešil internacije na Rabu in jih spravil v »civilni logor«. Pač dosti razlogov, da je tudi Tine postal maščevalec...

Blažkovega Tineta se notranjski partizani spominjajo kot namestnika komandirja Rafljeve čete, potem pa kot komandirja čete v Serceerjevi brigadi. Ob napadu Serceerjeve brigade na belogardiste v Pudobu 12. septembra 1943 je bil Tine ranjen v roko. Poslej jo je nosil lahko samo še privezano z ruto, za operativno vojsko ni bil več sposoben. Postal je komandir vojne lekarne Planjava na Mreščah. To je bila 11 metrov dolga in 6 metrov široka baraka, polna zdravil. Sanitetne potrebe čine so vozili in prinašali iz Knežaka, Koritnic pa iz Kutežvega in drugod iz Brkinov, iz Mrešč pa so jih spravljali dalje na Rog in v Belo krajino.

Zanimivo je, kdaj in kako se je Tine poročil. To se je zgodilo 29. aprila 1945. Takrat je že dišalo po svobodi.

»Dišalo je že, dišalo. Imeli smo že vso ohoet na mizi, pa so prišli četniki in vse smo morali brž poskriti. Tistikrat sem bil pet dni skrit pod podom. Bili so prave zverine, tisti četniki. Šele ko so naši tanki prišli skozi Čabar proti Leskovi dolini, smo lahko ohoet dokončali...«

FRANCI STRLE

Taborili smo med Kamnim vrhom in Brezovim dolom. Zgodaj jutraj, preden sem šel na dolgo pot proti Jami, mi je tovariš France šepnil:

»Brilejeva Marta je bila včeraj v Beli Krajini. Verjetno se je tam oborožila z zlato travico, čeprav sama ne kadi. Pozno zvečer se je vrnila.«

»Kje je?« sem hlastnil.

»Tamle spi,« je pokazal. Pod mlado smreko je ležala v vojaško odejo ovita Marta. Glavo je naslanjala na torbico, ki jo je pregrinjal suknjič.

Ozri sem se naokrog. Tudi drugod so še spali. Krog nje je hodila Perovškova mama in pripravljala zajtrk. Pri vozu je prhal naš konj in željno ovohaval sod, v katerem je vsak dan pripeljal vodo. Niti kaplje je najbrž ni bilo več, kajti Perovškova mama je sceedila

v beg. miška je utihnila. Spomnil sem se trafike v Ljubljani in grenkoba mi je napolnila srce. Suhe ustnice so me skelele, po hrbtu mi je lezla uš. Dolgo sem se premetaval, nato pa znova zaspal. Sanje so me potegnile v prečuden deželo. Vseposod so žuboreli po točki, slapovi so šumeli, reke so bučale. Kraj mrzlega izvirka je stala kristalna čaša. Zajel sem in pil, pil... Cutil sem, kako mi teče osvežujoča tekočina po grlu. Pil sem in pil, a žeje nisem mogel utesiti. Nato so se naokrog dvignile megle in zbudil sem se... »Ko bi se vsaj delček teh sanj uresničil!« sem vzdihnil.

Tedaj je Marta odprla oči, me pogledala in se nasmešnila. »V žepu imam,« je dejala, ker je uganila, kaj me je privedlo k njej. »Malo je, več ni-

Zoran Hudales:

Ena sama cigareta

zadnjo zalogo v kotel za jutranji lipov čaj.

Splazil sem se k Marti in čakal, da se zbudi. Spala je trdno. Ni slišala, kako pojo ptice in pozdravljajo vzhajajoče sonce, ni slišala konja, ki je rogovitil, ne topov in strojníc, ki so se oglašale zdaj pri Trebnjem, zdaj pri Kočevju, pa spet pri Novem mestu. Kdo bi ne spal, če leže poleti na mehki mah in ima za seboj tako dolgo pot, kot je razdalja med Crnomljem in Ambusom? Kdo ne bi spal?

Pomislil sem, da bi lahko še smrčal in se ne zmenil za nikogar in nič, če bi imel kozarec vode in samo pol, samo četrto cigarete.

Zelo me je imelo, da bi zbudil spečo tovarišico, pa sem se premagal. Spomnil sem se prelepih sanj, iz katerih sem se maloprej predramil. Komajda sem zvečer zaspal, že sem se znašel sredi Ljubljane. Bilo je kot nekdanje lepo in toplo. Na Starem trgu je stala trafika. Prodajalki se je smehljaj obraz. Skozi izložbeno okno sem strmel v njo, ona pa me je vabila. Vstopil sem in v temnem prostoru je tako blagodejno zadisalo po tobaku, da sem čutil, kako mi prijetno gomazi po žilah in udih. Po vseh policah krog sten so se nizale prekrasne škatlice cigaret: Vardar, Morava, Zeta, Ibar. Segel sem v žep, izlekel denarnico, jo položil na mizo in dejal: »Bodite tako prijazni in mi dajte cigaret za vse denar!«

Prodajalka se je nasmešnila in položila predme skladovalnico škatlic. Nekaj časa sem mašil žepa z njimi, nato pa nisem mogel več vzdržati. Odprl sem gladek ovitek, izlekel cigareto in jo dal v usta. Prodajalka je segla po vžigalniku, mi ga pomolila pred nos in ko je kresnila, mi je pred očmi blisnila

sem dobila... No, da, tudi razdala sem že nekaj. Mnogo vas je takih... Vzemite!« Obrnila se je in dremala dalje.

Iz Martinega žepa sem privlekel celo, dobro polnjeno cigareto.

»Nikoli ti ne pozabim tega,« sem dejal in planil k Francetu. Nasmešnila sva se kot otroka in vse moreče misli, vsi neprijetni občutki so zginitili, kot bi odrezal. Tedaj je Perovškova mati že odstavila lonec čaja z ognja in naju povabila.

»Kaj bi najprej?« sem vprašal.

»V takih trenutkih je treba delati premišljeno,« je dejal France. »Najprej spijva čaj, potem se lotiva najslajšega na svetu: prižgeva si tobaki!«

Stekla sva k ognju in pomolila skodeli.

»Vsakemu eno samo zajemalko,« je dejala Perovškova mati. »Ni bilo dovolj vode, parčevati moramo.«

Razočarano sva vzdihnila, rekla pa nič.

»Počasi pij!« me je opomnil France.

»Zakaj?«

»Tako se ti bo zdelo, da je več.«

Ko sva z neizmernim užtkom posrkala čaj, je nadaljeval.

»Lotiva se svecanosti! Daj mi cigareto!«

S tiho pobožnostjo sem mu jo izročil. Položil jo je na star list radijskih vesti in pazil na vsako snet, potegnil svoj ostrí nož in razdelil cigareto na pet delov. Iz prve petine je zvil novo cigareto, ki jo je imenoval sladka glišta. Pokadila sva jo vsak polovico, France svojo tako večje, da ni ostalo od nje prav nič. Ostale štiri petine je zavlil v papir in jih vtaknil v žep.

»Mi ne zaupaš?« sem ga vprašal.

»Odkritosrečno rečeno. ne! Sedaj pa brž na pot!«

Izza grma sta se prikazala Domen in Ivan.

»Ali sta že kadila?« sta vprašala.

»Sva!« sem odvrnil.

»Marta je rekla, da ti je dala zadnjo cigareto.«

Prikimal sem. Domen in Ivan sta me vprašujoče pogledala.

»Daj jima petinko!« sem dejal.

»Jože in Nace sta tudi prosila,« je pripomnil Domen.

»Še njima daj petinko!« sem rekel. France je skremžil obraz, dal dve petinki, me potegnil za rokav in odšla sva.

»Četrto petinko pokadiva pred Visejcem, peto pa na Selih ali v Gradencu. Se strinjáš?«

»Da,« sem rekel in hitel.

Hodila sva molče in se potila po strmi poti. Zeja se je jela bolj in bolj oglašati. Pred Visejcem sva dohitela tri partizane. Tretji je komaj hodil. Prejšnji dan je dobil kroglo v roko. Spremljevalca sta ga peljala v Gradec, v bolnico.

Nekaj korakov smo hodili skupaj, nato je dejal prvi spremljevalec:

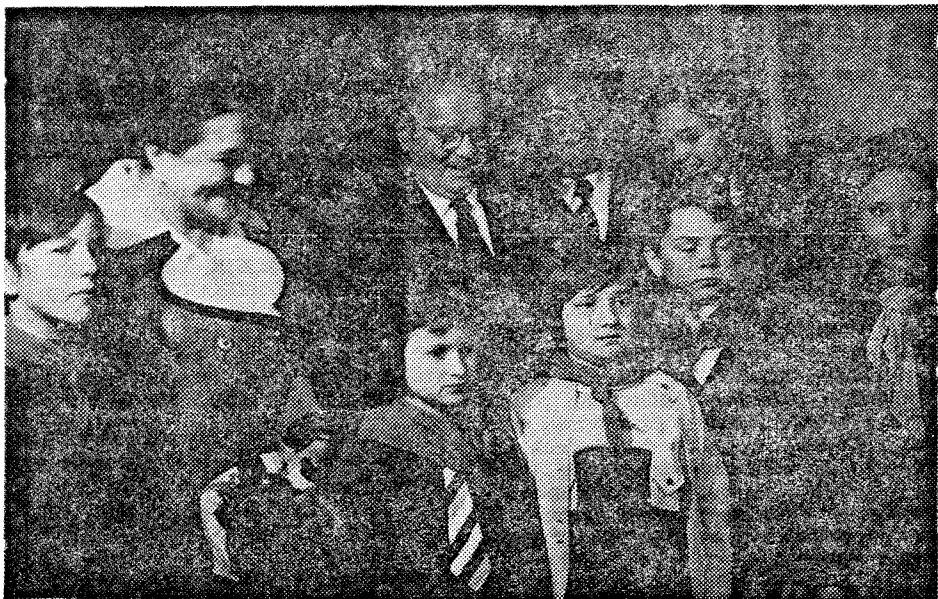
»Ko bi imeli vsaj ščepec tobaka, da bi ga dali temu trpinu! Tako rad bi kadil in še ranjen je.«

Dala sva mu četrto petinko in odhitela naprej, toda kmalu se mi je oglašila vest. Zastajal sem.

»Priznaj,« se je oglašil France, »vem, kaj te mori. Peto petinko bi lahko tudi dala... Kaj ne? Človek je ranjen.«

Vrnila sva se. Ko smo jih dohiteli, smo pokadili peto petinko, kajti ranjeni ni hotel kaditi sam. Vsak je potegnil enkrat, on sam pa dvakrat in zlate travice ni bilo več.

berilo za mlade

Ob slovesu in v spomin so se ljubljanski taborniki slikali s tovarišem Titom.

Samo pripovedujem

Z OBISKA V KUMROVCU

Krajevna skupnost Posavje je povezana z rojstnim krajem tovariša Tita. Pri nas se je porodila zamisel za gradnjo »spominskega doma borcev NOV in mladine SFRJ«. Temeljni kamen zanj je položil sam tovariš Tito. Ob tej priložnosti smo bili navzoči tudi mi, taborniki Črički.

V Kumrovec smo se pripeljali s posebnim vlakom. V dežju smo spešili po blatni poti na grič, kjer naj bi se odvijala slovesnost. Ustavili smo se blizu tribune in nestrpnost čakali. Počasi so se mimo nas pomikali avtomobili. S pogledi smo iskali maršala. Z veseljem klicom smo ga pozdravili. Zaradi slabega vremena je bila slovesnost zelo kratka. Razšli smo se. V vasi smo se slikali pred Titovo rojstno hišo. Od tu pa smo premočeni odšli na vlak. Po policah smo sušili obleko. Počasi smo se le ogreli in postali bolj živahni. Začeli smo peti taborniške in partizanske pesmi. Kar naenkrat zaslišim svoje ime. Nekdo me kliče. Starešina mi je prišla povedat, da grem k maršalu. V tistem trenutku nisem vedela, kaj naj storim. K Titu ne gre vsak otrok. Tabornice so mi pomagale obleči in urediti mokro, zmečkano uniformo. Irena je bila že pripravljena. Stekli sva do čakajočega avtomobila. Tu je bil že pionir iz šole Danile Kumar. Sedli smo v lep avto, o katerem sem pozneje izvedela, da ga je dala na razpolago tovarišica Jovanka.

Pred poslopjem, kjer je bil maršal Tito, smo izstopili. Peljali so nas v zgradbo. V sobi so mi najprej zbudili pozornost rdeče oblečeni fantje. Ugotovila sem, da so strežniki. Tudi nam so postregli s sadjem, sokovi in pecivom. Nismo mogli jesti, preveč smo bili vznemirjeni. Tresla sem se in najbrže sem bila tudi bleda, ker so me

malo ga je, v kakšni obliki je povezana mladina njegove rojstne vasi z mladino Stožic.

Po pravici povem, da nisem nič slišala in nič videla. Pred očmi mi je bil samo on — naš maršal!

Ne morem verjeti, še danes ne, da sem to res doživela. Pozneje na vlaku me je poiskal časnikar in me o vsem izpraševal. Odgovorila sem mu, da me je bilo strah, in prav nič drugega. Šele drugi dan sem lahko mamici in očku o vsem pripovedovala. Pa tudi drugim, ki me hočejo poslušati, pripovedujem, pripovedujem... To je bilo res enkratno doživetje!

ALENKA SEVER-VEVERIČKA

Slovesnosti ob položitvi temeljnega kamna za »Spominski dom borcev NOV in mladine SFRJ« v Kumrovcu so se udeležili tudi člani taborniškega odreda Bičkova skala (četa Črički) iz Ljubljane, ki jih vidite na fotografiji.

kramljanje

Spoštovana urednica!

Zopet se oglašam s krajšim prispevkom. V zvezi z njegovo objavo vas moram nekaj vprašati. Veste, po vseh večjih krajih ustanavljajo klube novinarjev »M«. Tudi v Idriji smo ga ustanovili in ta prispevek sem napisala v okviru imenovanega kluba. Sedaj pa ne vem, če ga lahko pošljem tudi vam na »TV 15«... Prosim za odgovor in ne zamerite, da vas nadlegujem.

Prejmite lep pozdrav!

Slavica Dragoš,
Mohoričeva 6
65280 Idrija

Draga Slavica!

Samo dan po prejemu tvojega pisemca nam je Republiška konferenca ZMS poslala dopis z naslednjo vsebino:

Pred dvema mesecema je Republiška konferenca ZMS oz. Center za obveščanje in propagando pri njej začel akcijo novinar »M«. Akciji so se kot soorganizatorji oziroma pokrovitelji pridružili: uredništvo revije »M«, Društvo novinarjev

Govorila sem Titu

Z OBISKA V KUMROVCU

Ravno sem si oblačila plašč, ko je pozvonil telefon. Glas starešine tabornikov tovarišice Severjeve me je dokončno prebudil iz zaspanosti. »Irena, pojutrišnjem boš tovarišu Titu podarila spominski album in mu v imenu nas, tabornikov Čričkov, čestitala!« sem slišala. Veselje in presenečenje mi je vzelo besedo. Nisem in nisem se mogla zbrati. Slušalka v mojih rokah je medtem onemela. Odtavala sem v šolo. Vso pot sem premišljevala o nenavadnem sporočilu. Ze od nekdanj sem si želela, da bi od blizu videla maršala Jugoslavije, tovariša Tita. In zdaj se mi bo želja izpolnila! Da, celo govorila bom z njim... Kmalu je prišel večer, od katerega bo minilo le še dvanajst ur do največjega dogodka v mojem trinajstletnem življenju.

Zvečer sem polna pričakovanja legla spat. Nisem in nisem mogla zatisniti oči. Vsem mojim čustvom se je pridružil še strah, kaj bo, če me mamica pozabi zbuditi. Končno sem le zaspala. Zjutraj me je mamica na srečo pravočasno zbudila. Hitro sem se oblekla in koj zatem v meglenem jutru že hitela proti postajališču vlaka. Kmalu sem sedela med tabornicami v kupeju. Enakomerno udarjanje koles ob tirnice me je skoraj uspavalo. Skozi priprte oči sem opazovala deževno zelenkasto pokrajino in mislila na tovariša Tita.

»Kumrovec!« je zaklical sprevodnik. Vstala sem in stopila proti vratom. Skočila sem iz vagona in odprla dežnik. To je torej rojstni kraj največje osebnosti v naši državi! Skozi srebrno zaveso kapljic sem videla prijazne, nizke zagorske hišice, skrite med zelenjem. Prispeli smo do rojstne hiše tovariša Tita. Spoznala sem jo po maketi, ki stoji v vitrini naše šole. Naša in kumrovska šola sta namreč pobrateni.

Po polaganju temeljnega kamna za dom borcev in mladine Jugoslavije se je tovariš Tito napotil na kosilo. Rekli

so mi, da z njim sploh ne bom govorila, saj je bil zaradi hudega naliva ves spored spremenjen. Razočarani smo se napotili nazaj na vlak. Mokra sem sedela ob grelcu v vagonu in tjavdan lizala bonbon. »Irena Kopčaver!« je nekdo zavpil po vagonu. Vsa zasopla je tovarišica Severjeva pritekla v odelek. »Irena, brž, k tovarišu Titu pojdeš!« Zaletelo se mi je, da se še premakniti nisem mogla. Prijateljice so mi hitro oblekle jopič in me porinile proti izhodu. Stekla sem proti črnemu mercedesu, ki je čakal mene, Alenko, tabornico in pionirko. Čez nekaj minut sem že stala pred restavracijo, v kateri je kosil tovariš Tito. Nemirno sem se prestopala. »Kaj, če se zmotiš?« sem si na glas govorila.

Čez približno pol ure so se odprla vrata in tovariš Tito s soprogo Jovanko nam je stopil naproti. Pričela sem govoriti. Pred seboj sem videla prijazni nasmeš maršala Jugoslavije. To mi je

Kurirčki

Dne 4. maja so kurirji iz Ptujia izročili kurirčkovo torbo pionirjem iz osnovne šole »Pohorski odred« v Slovenski Bistrici. Na proslavi ob predaji so se v velikem številu zbrali pionirji iz vseh osnovnih šol v občini Slovenska Bistrica, iz Črešnjevca, Laporja, Tinja, Poljčan, pa Zgoranje in Spodnje Polskave, Šmartnega na Pohorju, Posebne osnovne šole iz Slovenske Bistrice, Oplotnice in drugih. V kulturnem programu so sodelovali mladi iz vseh imenovanih šol. Kratek govor je imel predsednik borčevske organizacije, star borec pa nam je prisrčno opisal svoje srečanje s tovarišem Titom. Pevski zbor iz Slovenske Bistrice je zapel nekaj pesmi, nastopala pa sta tudi folklorna skupina in harmonikarski orkester.

Po proslavi so nam vojaki bistriške garnizije pripravili zelo okusen partizanski golaž.

VESNA VREŠ

vililo poguma. Govor sem srečno končala. Slišala sem brnenje kamer in videla, kako se neki fotograf pripravlja. Brž sem se stisnila k tovarišu Titu. Spraševal me je vse mogoče. »Si vesela, da boste mladinci imeli tukaj dom?« »Ali pionirji z vaše pobratene šole obiskujejo ta kraj?« »Ti si tabornica, kaj ne?« Navdušeno in spriščeno sem mu odgovarjala. Bila sem zelo ponosna, da smem biti v njegovi bližini. Kmalu se je odpeljal... Meni pa bo ostal za vedno v spominu ta dan, ko sem se srečala s tovarišem Titom.

IRENA KOPČAVER

TV-15
za
mladino

Titovi spremljevalci vpraševali, če me zebe. Rekla sem jim, da me je čudno strah. Tolažili so nas. Nestrpnost smo čakali. Pričeli smo pripravljati kamere za snemanje. Vedela sem, da se bliža trenutek, ki sem ga težko pričakovala, a tudi bala. Postavili so nas pred kamere. Strmela sem v vrata, od koder naj bi prišel tovariš Tito. Dočakala sem! Zdi se mi, da so mi noge postale težke kot svinec, ko sem se mu hotela približati. Irena ga je pozdravila v imenu krajevnega skupnosti, mladine in tabornikov. Zaželela sem mu vse najboljše, predvsem dolgo življenje. Izročili smo mu lep šopek in album s slikami iz življenja tabornikov čete Črički odreda Bičkova skala. Nekaj strani albuma je pogledal in rekel, da si ga bo podrobneje ogledal kasneje. Zani-

Slovenije, uredništva slovenskih novinarskih hiš ter občinska konferenca ZMS.

Pri akciji novinar »M« sodeluje veliko število mladih, nadarjenih piscoh ljudi. Da bi vsa ta imena ne izgubila v pozabo, se zlasti pa, da bi se na straneh slovenskih časopisov še bolj pogosto kot doslej pojavljali sestavki, ki obravnavajo problematiko mladih, se obračamo na vas z naslednjim predlogom.

Predlagamo, da vključite v vrsto svojih sodelavcev kot honorarne dopisnike vse tovarišice in tovariše, katerih naslove vam bomo posredovali, ker so po našem mnenju sposobni (to so dokazali s svojimi prispevki, s katerimi so se oziroma se potegujejo za izkaznico novinar »M«) in pripravljeni sodelovati v vašem listu.

Trdno smo prepričani, da bodo mladi dopisniki delali tudi vnaprej tako zavzeto, resno in odgovorno. Menimo, da bo njihova vključitev v vrste vaših honorarnih sodelavcev koristna za vas in ZM.

Torej si le prav ravnala, pa lepo bodi pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Po daljšem molku se spet oglašam. Pisanje o zanimivostih med narodnoosvobodilnim bojem ne more in ne more steči v našem krogu. Ob natečaju vinskih klubov OZN so nekateri učenci pisali pri nas naloge o Titu. Nekaj smo jih poslali na Vinico, eno najboljših pa pošljamo vam s prošnjo, da jo objavite na mladinski strani vašega časnika... Dne štirinajstega maja bomo imeli slovesno proslavo ob sedemletnici našega dela. O tem vas bomo še obvestili in vas na prireditvi tudi povabili. Upamo, da se boste našemu vabilu odzvali, mi pa vam obljubljam, da se bomo kmalu zopet oglasili.

Lepo vas pozdravljamo!

Člani literarnega krožka iz Šmartna pri Litiji

Dragi prijatelji!

Prispevek bom objavila v številki, posvečeni Titovemu rojstnemu dnevu, o vsem drugem se bomo raje pogovorili drugo nedeljo v maju.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

PRIČE SMO OGROMNIH PONEVERB

Samo v zadnjih petih mesecih smo priče ogromnih poneverb — pri tem gre za afere z Jugoslovansko kmetijsko banko za beograjsko zunanjetrgovinsko podjetje »Adrija« in za izvozno podjetje iz Zagreba »Metalium« — ki so vsaj po tistem, kar so doslej odkrili, dosegle vsoto okoli 350 milijonov dinarjev ali 20 milijonov dolarjev. Za primerjavo navedimo, da življenjski zaslužki »kraljev« ameriškega pozemlja — Al Caponeja in podzemlja Lackyja Luciana in Franka Costela — niso bili mnogo večji. S tem mislimo tisto, kar jim je ostalo potem, ko so izplačali celo armado posrednikov, tihotapev, korumpiranih policistov in čuvajev.

POLITIKA EKSPRES — 23. IV. 1972

TO PA JE NEKOLIKO DRUGAČE

Služba družbenega knjigovodstva je te dni ugotovila, da so delovne organizacije v svojih lanskih zaključnih računih izločile za osebne dohodke 25 odst. več kot v letu 1970. Hkrati so izločile za sklade delovnih organizacij kar za 55 odstotkov več kot v letu 1970. Tako zvišanje za sklade izločenih sredstev je na prvi pogled presenetljivo. Toda tistih 25 odstotkov za osebne dohodke so izplačali skupaj s stodoletno osnovo. Kar zadeva navedenih 55 odstotkov, pa je nekoliko drugače. Ta denar je sicer izločen, toda samo na papirju. Kdaj ga bodo lahko uporabili, je odvisno od tega, kdaj bo odpravljena nelikvidnost.

NIN — 30. IV. 1972

SKLAD ZA VSE POTREBE

— V občini Bosansko Grahovo niso mogli zbrati dovolj denarja za postavitev televizijskega pretvornika. Pomagali so si tako, da so potrebna sredstva vzele iz občinskega sklada za neposredno varstvo predšolskih otrok.

To je ugotovila služba družbenega knjigovodstva, ki je pregledala poslovanje teh skladov v 80 od 106 občin v BiH. Pregled je pokazal, da so sredstva iz teh skladov uporabljali za druge potrebe kar v 18 občinah. Za predšolske otroke so v teh občinah porabili manj kot 50 odst. sredstev, ki so se zbirala v ta namen.

V Lukovcu so s tem denarjem na primer plačali specializacijo nekemu zdravniku ortopedu, v Tuzli so del denarja dali odboru sindikata delavcev družbenih dejavnosti.

DELO — 5. V. 1972

»OSTALI« DOHODKI SE ZVIŠUJEJO

Podatki, ki veljajo za prvo trimesečje letos za Jugoslavijo, kažejo, da odpade od celotnih denarnih prejemkov prebivalstva na osebne dohodke 42,2 % na »ostale« prejemke pa kar 33,7 %. Če te podatke spremenimo v absolutne zneske, vidimo, da so »ostali« prejemki skoraj enaki osebnim dohodkom zaposlenih Jugoslovancev, ali točneje: v prvih dveh mesecih letos so znašali (v zveznem merilu) osebni dohodki 10,7 milijona din, »ostali« prejemki pa 9,89 milijona din.

GOSPODARSKI VESTNIK — 5. V. 1972

Domobranska prisega

PIŠE JANEZ PERŠIČ

Potem ko so ob kapitulaciji Italije partizani uničili večino Vaških straž, so se ostanki poražene belogardistične vojske zatekli k Nemcem v Ljubljano, Kostanjevico in nekatere kraje ob progi Ljubljana-Trst. Nemci so jih sprva razorožili, vendar so jim orožje kmalu vrnili, saj so si že tedaj zamišljali bivše vaške stražarje kot jedro kvizlinških odredov, ki bi jih uporabili v boju proti partizanom v Ljubljanski pokrajini in morda še kje druge. Dne 15. septembra 1943 je bil v Ljubljani ustanovljen bataljon Slovenske domobranske legije. Nato je bil 24. septembra v ljubljanskem časopisju objavljen poziv za prostovoljni vstop vanj, naslednjega dne pa je že tudi general starojugoslovanske armade Leon Rupnik, ki je bil pod Italijani nekaj časa ljubljanski župan in so ga Nemci takoj po svojem prihodu postavili za prezidenta Ljubljanske pokrajine, začasnó prevzel poveljstvo nad domobranci.

To vse se je zgodilo v odsotnosti general-lajtnanta Erwina Rössnerja, skupinskega vodje policijskih in SS enot v Ljubljanski pokrajini, Himmlerjevega človeka. Temu ni bila vseh prevelika samostojnost domobrancev pod vodstvom Rupnika in je zato po vrnitvi v Ljubljano ustanovil sredi oktobra 1943 Organizacijski štab Slovenskega domobranstva, ki je bil prek nemških zveznih oficirjev podrejen njemu. Za poveljnika tega štaba je izbral Franca Krenerja, za namestnika poveljnika Milka Vizjaka, za načelnika štaba pa Ernesta Peterlina, ki so vsi trije bili podpolkovniki starojugoslovanske armade. Rupniku je do nadaljnjega odsvetoval vsakršno vmešavanje v domobranske zadeve. Tedaj je tudi odšel na Primorsko polkovnik Anton Kokalj, ki je pozneje s privolitvijo poveljnika SS in policije na področju Reke, Istre, slovenske Primorske in Furlanije generala Odila Globocnika ustanovil in vodil maloštevilno primorsko domobranstvo.

V nemški ofenzivi na osvobodeno ozemlje, ki je v Ljubljanski pokrajini trajala od 21. oktobra do 12. novembra 1943, je že sodelovalo nekaj čet slovenskega domobranstva, po koncu ofenzive pa se je število domobrancev zelo povečalo s partizanskimi dezertjerji in bivšimi belogardisti. Nov priliv se je začel potem, ko je nemški razglas z dne 29. novembra 1943 zahteval, da mora vsak vojni obveznik na področju tako imenovane Operacijske cone Jadransko primorje, obsegajoče Reko in otoke, Istro, slovensko Primorsko s Trstom in Gorico, Ljubljansko pokrajino in Furlanijo, vstopiti bodisi v slovenske oziroma italijanske kvizlinške ali pa v nemške vojaške oziroma delovne enote. Ob koncu vojne se je število pripadnikov Slovenskega domobranstva sukalo okrog trinajst tisoč, primorskih domobrancev pa je bilo morda štiri tisoč. Poleg teh je tudi na Gorenjskem obstajalo nekaj domobranskih čet.

Slovensko domobranstvo so Nemci 25. februarja 1944 razdelili v štiri skupine, v šolsko s sedežem v Ljubljani, v operativno, v skupino za zaščito Novega mesta (ZONM) in v skupino za varovanje železniške proge s štabom na Vrhniki. Dne 16. maja 1944 so bili ustanovljeni prvi štirje udarni bataljoni, ki so jim Nemci pozneje dodali še

tri nove, jim dodelili svoje enote in jim postavili nemške poveljnike, tako da je popolnoma slovenski ostal le eden, ki je bil pod poveljstvom Nemcem zelo vdanega stotnika Vuka Rupnika, generalovega sina. Očeta so Nemci septembra 1944 imenovali za generalnega inšpektorja domobrancev v Ljubljanski pokrajini. (Klerikalni politiki so na svojem »taborskem parlamentu« v noči od 3. na 4. maj 1945 domobrance prekrstili v Slovensko narodno vojsko, ki pa se je 9. maja 1945 skupaj z Nemci umaknila na Koroško, kjer so jo zajeli Angleži. Primorski domobranci pa so se predali Angležem v Furlaniji.)

Ves čas njegovega obstoja so se v Slovensko domobranstvo vmešavale raznovrstne politične skupine. Klerikalci so skušali iz njega napraviti armado bodoče »neodvisne« Slovenije in so pošiljali vanj svoje ljudi, plavogardisti so delali po navodilih ge-

Jana
sodoben ženski tednik

nerala Mihailovića, skupina kolaboracionistov okrog Rupnika si ga je predstavljala kot vojsko nove, nacionalsocialistične Slovenije, poleg teh pa so bili tu še Nemci, ki so zahtevali od domobrancev strogo disciplino in pronemško usmerjenost. Če k vsemu temu prištejemo še nenehne boje s partizani, si lahko predstavljamo težak položaj domobrancev od omenjenem dogajanju. Nemci so v svojem zatiranju vsakršne prozavezniške ilegale poslali v koncentracijska taborišča več visokih domobranskih oficirjev, med njimi januarja 1945 tudi načelnika štaba Ernesta Peterlina.

Spomladi 1944 so Nemci zahtevali od pripadnikov Slovenskega domobranstva položitev prisega.

Že od davnine je človek klical neko višjo silo, navadno boga, za pričo, da bo resnično izvršil tisto, kar obljublja. Ta akt se imenuje prisega. Vedno, kadar je srednjeveški človek izrekel »prisegam pri bogu«, se je praviloma čutil pod grožnjo smrtnega greha obvezan, da bo napravil, kar obljublja. Pravniki te in tudi kasnejše dobe so predvidevali hude kazni za tistega, ki bi prisego prelomil s tem, da ne bi izpolnil, kar je s prisego obljubil. Še dandanes prisegajo ljudje v navadnem življenju, prav tako pa tudi najvišji državni voditelji. Vojski so že od nekdaj prisegali poslušnost vrhovnemu poveljniku armade in službo domovini. Pred vojno so jugoslovanski vojaki prisegali kralju, sedaj pa ob nastopu vojaške obveznosti izrečejo »slovesno obljubo«. Brž ko je vojak prisegel enemu poveljniku, so vse poznejše prisege neveljavne do poveljnikove smrti. (Se nadaljuje)

ŠTIRJE IZŽREBANI

Deževni april je že za nami. Morda je kdo izmed vas že težko čakal na »srečo« pri našem nagradnem vsakomesečnem zrebanju za ročne ure, ki jih poklanjamo našim stalnim naročnikom.

No — pa kot v naslovu, le štiri imena sporočamo, le-ti pa prejmejo ročne ure za mesec april.

MARIJA BOŽIČNIK, Zdole 1, 63260 Kozje, in FRANC ZALOKAR iz Ribčevega Laza 56, 64265 Bohinjsko jezero, prejmeta žensko ročno uro; EVSTAHIJ MLAKAR, Vrh 2, 65283 Slap ob Idrijci, ter JOŽE BOLDAN-SILNI, Cankarjeva 7, 61330 Kočevje, pa moško ročno uro.

Ob prijetnem presenečenju vsem štirim tudi naše iskrene čestitke. Nagrade bodo prejeli v najkrajšem času.

Uredništvo in uprava

REŠITVE KRIŽANK

Amarilis, napotilo, arc omela, tirs, ogor, montaža, shema, bralec, aparat, tir, mae, ete, nogo, metaš, kal, bacil, Aman, Sonatina, en, KJ, nad, pano, usad, Klee, Adi, kraval, perit, Sara, laver, natak, latinca, al, Hary Katja, Zd, im, TT, stepa, Jasmin, kitara, stara akadem, teren, Jelovica, teden, ido, kot, Santana, trta, am.

Nagrade prejmejo: Kolekcijo knjig založbe »Borec« — Hočevar Jelka, Linhartova 60, 61000 Ljubljana; knjigo »Odporniško gibanje v Italiji« — Mikek Elza, Aškerčeva 3a 63325 Soštanj; knjigo »Zakaj je padla španska republika« Grebenc Jože, Štefanova 23, 61000 Ljubljana in knjigo »Mladost na vasi« Jelerčič Zdravko, Ulica Padlih 13a 65290 Sempeter pri Gorici.

Založba »Borec« bo knjižne nagrade razposlala po pošti.

»LEK« št. 20

Vodoravno: Kanoni, asesor, Rita, alk, trot, Vera, Lek, Rakar, torek, adonis, Jelendol, a, divjak, Amati, vile, a, o, hs, iv, kisal, ataman, pokora, osem, krak, repetitor Sarwion ta, Omega, tr, novator, Italo, aj, oseba vr-me športna, pr, ikar, ekipa, sren, ati, denarnica, Ren, Ideje, me, Ira, jok, krepost, lirika, iz Abesinija, mak, silak, ar, osa.

Nagrade prejmejo: Kolekcijo knjig založbe »Borec« Mejač Irena, 61353 Borovnica 144 — knjižno nagrado v vrednosti 146,00 din Modrijan Ida, Vegova ul. 9, 66230 Postojna — knjižna nagrada v vrednosti 162,00 din, Subašič Andrej, Panonska 6, 69250 Gor. Radgona, — in knjižna nagrada za 125,00 din Belec Mimi, Prešernova 18, 61235 Radomlje.

Knjižne nagrade bo založba »Borec« razposlala po pošti.

»LEK« št. 21.

Vodoravno: Slokan, Karina, etamin, len, a, Mengeš, pest, uta, le, aspern atal, enolog, Laokoon, Rapa, kosilo, als ita rina, kotomer, natezanje, sever, ga, in, vv, salo ane ole alp, Pohar, dinar, ant zmote ns va, ris, Aman, Atlantik, smreka, Alain, veteran, ka, RK, ij, skladišče, ri, antar, očak, osi, Tara, rak, erar, era.

Nagrade prejmejo: moško ročno uro Marsetič Marjan, kmetovalec Osp 51 66275 Crni Kal, — kolekcijo knjig založbe »Borec« Hudarin Zvonka, namješčenka Dom in vrt 24, 61420 Trbovlje in tretjo nagrado — knjiga v vrednosti 162,00 dinarjev Kogoj dr. Stanko, Na Klisu 4, 61360 Vrhnika.

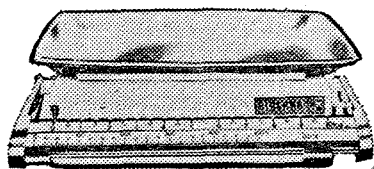
Nagrade bodo nagrajenci prejeli po pošti.

»TOTRA« št. 22

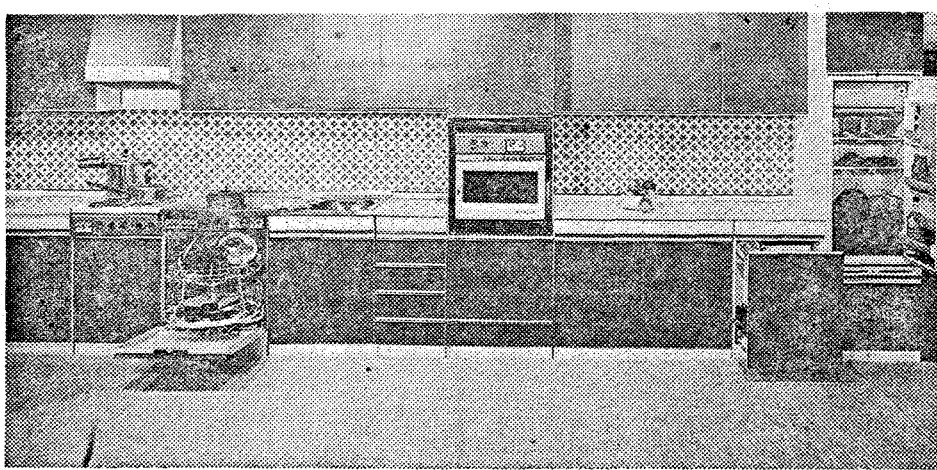
Vodoravno: Stanovalec, Tananarive, Amarilis, vata, ester, ero, Antili, kam, eton, olt, liter, jockey, Bine, rutina, stol, rebra, aa, malarin, valj, ol, inkasant, ss, anam, pot, atest, ikra Ibar, kost, raki.

Nagrade prejmejo: ležane mreže izdelke »Totra« iz Ljubljane: Zala Janez dijak iz Golnika 34, 64204 Golnik, Colja Albin, delavec, Čopova 2, 63900 Celje, Gramc Meta, dijakinja, Puterlejeva 2, 61000 Ljubljana, Hočevar Zora, Linhartova 60, 61000 Ljubljana, Jane Franc, ptt uslužbenec, Novi Log 12, 61430 Hrastnik; vlečno vrv za avtomobile: Leskovar Jože, poštar, Vošnjakova 2, 63310 Slovenska Bistrica, Batis Stojanka, Ljubljanska c. 3, 61330 Kočevje, Kern Rozza, trgov uslužbenka, »Slovenija avto«, centrala 64000 Kranj, Rozman Ludovika, Bistrica 17, 64290 Trzin, in Puncer Alojz, učitelj, 63330 Mozirje 190.

Nagrade bo razposlala tovarna »Totra« iz Ljubljane in se ji tako v našem in našem imenu prav lepo zahvaljujemo za sodelovanje.

kuhinjska
tehtnica

LIBELA-CELJE

vega 60
brest cerknica